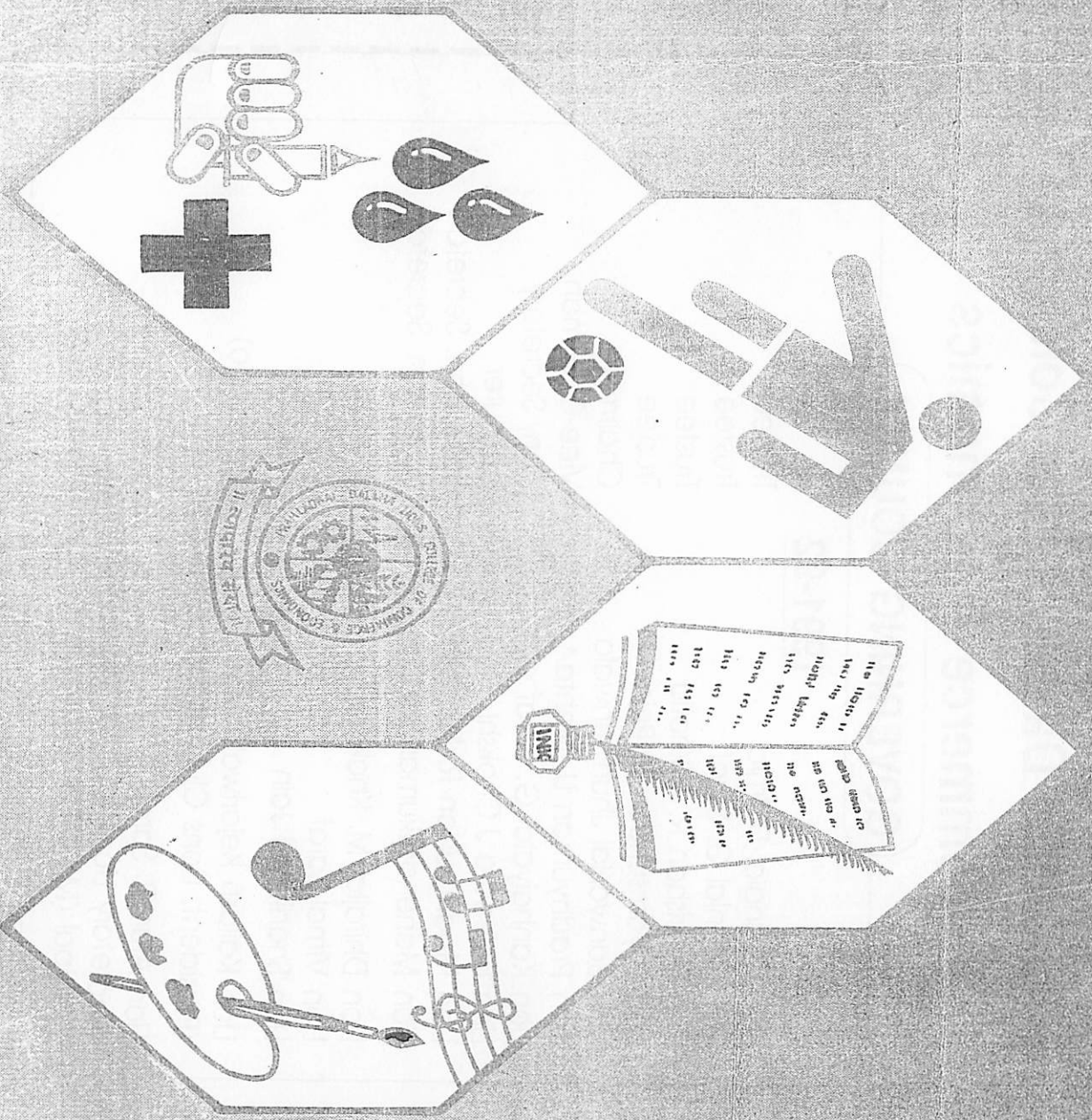

PRAHLADRAI DALMI LIONS COLLEGE

OF
COMMERCE & ECONOMICS
1991-92

वसुधै कुरुते विनायक वसुधै कुरुते विनायक

Lions Club of Malad-Borivali College Charity Trust

BOARD OF TRUSTEES

1. Shri Bajranglal Dalmia
2. Lion Ratanlal G. Saraf
3. Lion Balkrishan R. Lakhotia
4. Lion Shyamsunder G. Ruia.

Prahladrai Dalmia Lions College of Commerce & Economics

GOVERNING COUNCIL

1991-92

Shri Bajranglal Dalmia	Trustee
Shri Ratanlal G. Saraf	Trustee
Lion Balkrishan R. Lakhotia	Trustee
Lion Shyamsunder G. Ruia	Trustee
Lion Banwarilal Jhunjunwala	Chairman
Lion Pradhyuman U. Mehta	Vice-Chairman
Lion Kanhaiyalal G. Saraf	Hon. Secretary
Lion Rajendra J. Chokshi	Treasurer
Lion Madhusudan R. Maheshwari	Joint Hon. Secretary
Lion Mahendrakumar Saboo	Joint Hon. Secretary
Lion Dhirajlal M. Khakhar	Member
Lion Vimal Saraf	Member
Lion Shankerlal Jain	Member
Lion Kailash Kejariwal (President, Lions Club of Malad-Borivali)	(Ex. Officio)
Lion Arun R. Saraf (Secretary Lions Club of Malad-Borivali)	(Ex. Officio)
Principal (Mrs.) P. S. Baleri	(Ex-Officio)

Prahladrai Dalmia Lions
College of
Commerce & Economics

Magazine
1991-92

Magazine Committee

Chair Person : Principal (Mrs.) P. S. Baleri
Editor : Prof. (Mrs.) T. Das

Sectional Editors

English : Prof. (Mrs.) T. Das.
Prof. (Mrs.) S. Bhandare

Marathi : Prof. (Mrs.) S. S. Kulkarni

Hindi : Dr. (Mrs.) P. Dadhich

Gujarati : Prof. (Mrs.) Jyotsna Vyas

Students' Representative : Shashi R. Sharma
Somendranath A. Mongia
Pravin K. Sharma

Volume - 19

Printed at : Akshay Printer, Bombay - 400 097.

Statement As Per Press And Registration of Books Act.**FORM IV**

1. **Place of Publication** : Bombay
2. **Periodicity of Publication** : Yearly.
3. **Printer's Name** : Principal (Mrs.) P. S. Baleri
Nationality : Indian
Address : P. D. Lions College of Commerce & Economics,
Sunder Nagar, Malad (West),
Bombay - 400 064..
4. **Publisher's Name** : Principal (Mrs.) P. S. Baleri
Nationality : Indian
Address : P. D. Lions College of Commerce & Economics,
Sunder Nagar, Malad (West),
Bombay - 400 064..
3. **Editor's Name** : Prof. (Mrs.) T. Das.
Nationality : Indian
Address : P. D. Lions College of Commerce & Economics,
Sunder Nagar, Malad (West),
Bombay - 400 064..
6. **Names and Address of Individual who own the newspaper and partner or shareholders holding more then one percent of total capital.** : P. D. Lions College of Commerce & Economics,
Sunder Nagar, Malad (West),
Bombay - 400 064..

I, P. S. Baleri, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge.

Sd/ P. S. BALERI
Signature of the Publisher

FROM THE EDITOR

Year after year, students and staff follow the eternal grind in an educational institution. One lot teaches, examines the work of student, and helps them hone their various talents. Students usually have a jolly good time while going through the motions of attending (more often cutting) classes and studying a bit, till they are faced with the inevitable trial of examinations. And neither party ever lets up grumbling about their fates. But what makes the show go on ?

Leaving aside thoughts of jobs and careers, any educational institution is a training ground for life. Besides the factual knowledge that students, hopefully, glean during their years at college, they acquire survival skills which will stand them in good stead throughout their lives. Peer pressure, or the wish to live up to one's class mates and friends, prepares one for the rigours of staying afloat in a fiercely competitive world. Awareness of social duties, now a welcome part of the college curriculum, helps create conscious citizens of the country. Even the wiles employed by students to wriggle out of tricky situations, whether caught cheating during examinations or bunking classes, are an unsavoury yet unavoidable part of this grooming. Interaction with friends, teachers and peers gradually creates an awareness of human character, something which is of vital importance later on in life.

And where do teachers figure in all this? With burgeoning private classes and a plethora of books in the market, the role of the teacher as imparting only factual knowledge is taking on different dimensions. I believe, after Swami Vivekananda, that "Education is not filling the mind with a lot of facts. Perfecting the instrument and getting complete mastery of my own mind (is the ideal of education)." I. And it is in moulding the minds of students that a teacher plays a significant role.

- Prof. (Mrs.) T. Das.

I. Swami Vivekananda, Complete Works : Vol. I. (Calcutta : Advaita Ashrama, 1965), P. 510.

ENGLISH SECTION

CONTENTS

1. PRINCIPALS REPORT	PRINCIPAL P. S. BALERI	1.
2. STC ELECTION RESULTS	PROF. M. N. BHISE	3
3. MASS PROGRAMME FOR FUNCTIONAL LITERACY	PROF. N.T. GANDHI	4
4. GYMKHANA REPORT.	PROF. B.V. TEKLE	5
5. LITERARY AND DEBATING SOCIETY	PROF. A. A. MEMON	6
6. CULTURAL ACTIVITIES	-	6
7. FINE ARTS ASSOCIATION	PROF. C. K. ANANDAN	7
8. ADVENTURE CLUB	PROF. D. P. MEHTA	8
9. DRAMATICS	PROF. A. D. PATEL	8
10. OUR OBJECTIVES OUR PROBLEMS	PRIN. P. S. BALERI	9
11. AS LIKE AS TWO PEAS	ARIFA & PARVIN SAYED	12
12. WOMEN IN INDIAN SOCIETY	RAVINDRA DEY	14
13. BAD LUCK AND BAD LUCK ALL THE WAY	VELLY RODRIGUES	16
14. THE DRUG MENACE	APURVA KENNY	17
15. A DREAM	VELLY RODRIGUES	18
16. UNTOLD LOVE	POONAM BHATIA	18
17. TEAR	BINU SARDA	18
18. LIVE HAPPY	VASA HEMA PRABHA	18
19. RESERVATION POLICY	K. RAVI	19
20. JUST A SECOND PLEASE	ATUL LOTLIKAR	20
21. BE AN OCEAN AND NOT A DROP	ARUNA JAIN	20
22. IMPORTANCE OF LITERACY	BABITA KHATRI	21
23. BRAIN-DRAIN FROM INDIA	NAGALAKSHMI IYER	23
24. TO EACH HIS OWN	ASHOK A BHAT	24
25. LIBRARIES	MUBINA PARKER	25
26. MY MUSE	KOOKIE	26
27. IT'S AN AD-AD WORLD	SAYED PARVIN	27
28. TREES	VASA HEMA PRABHA	28
29. OF POST, POSTAGE AND PHILATELY	SUNIT GUPTA	29
30. TELEVISION AND SOCIAL CHANGE	MANOJ S. BAJAJ	31
31. TO STOP TRAIN PULL CHAIN	PRAKASH	33

PRINCIPAL'S REPORT

I am immensely happy to record that we have turned yet another successful year of all round progress both in the curricular and the extracurricular fields.

Academically we have excelled ourselves over our previous performance both in the Board and the University Examinations. Our results in the Board Examination have been over 96% for the Seventh year in succession with 322 students securing First Class marks. Our performance in the University Examination was equally impressive with 88% of our students passing the B. Com. Degree Examination. 116 students passed with First Class Honours. Our Mr. Sandeep Mor distinguished himself by standing SECOND in the University. He narrowly missed the First Rank by a meagre two marks. With this glorious performance, he has brought honour to this institution, his teachers and his parents. He has given a lead to our present students to follow his example.

Our Miss Rachana Sarada and Mr. Sandip Mor secured highest marks in "Hindi" at the T. Y. B. Com. Examination.

I will now briefly report some highlights in respect of extra-curricular activities.

Our college, traditionally, has been on the forefront of all social activities. Consequently, we have been selected to the advisory committee of the N.S.S. by the University of Bombay. We organised Blood

donation drives twice during the year. Our N. S. S. Unit has been collecting highest amount of blood for the Haffkine Institute regularly.

Under the guidance of Prof. M. N. Bhise and Prof. D. D. Dasle and leadership of Mr. Rakesh Singh and Mr. Mukesh Vora our College organised a Movad Relief Rally during the first term. The funds collected were donated to the Chief Minister's Relief Fund and to the Movad relief fund organised by the "LOKSATTA" publications.

The Community Hall project undertaken by the N. S. S. Unit at Tandulwadi has been completed during the year. The M. P. F. L. programme has undertaken a model project of educating 1000 adults at Malad (East) where 100 students had devoted themselves to this uphill task under the guidance of Prof. M. N. Bhise.

All Language Associations in Hindi, Marathi and Gujarati, the Fine Arts Association and the Adventure Club were active throughout the year and conducted their activities. Our Hindi Drama "ZALZALA" won the First Prize at the Inter-collegiate Competition conducted by IPTA. We also bagged two First Prizes, one each, for the Best production and for the Best Lighting arrangement. Our Manish Wadhwa and Miss Namrata Shetty received Laurels for their acting performance. Our Mr. Anil Panchal bagged the First Prize in the inter-collegiate Gujarati Singing competition organised by Gujarati Sahitya Mandal. He

also won the First Prize for Miming and Mono Acting at the University Youth Festival. While our Mr. Sujeet Jain bagged Five Prizes in different Inter-collegiate competitions such as Essay & Poetry Writing, in the debates, Mr. Rajesh Dixit earned four Prizes in the contests. Other winners are Mobina Parker, Naglaxmi Iyer, Umesh Yadav, Vaishali Shirodkar & Mr. Ganesh Gupta. Under the able guidance of Prof. C. K. Anandan, Fine Arts Association participated in various Inter-collegiate competitions. While Mr. Prakash Kurup bagged 7 Prizes at different Intercollegiate competitions in Fine Arts, Mr. Joby John earned five prizes and Mr. Arnav Agarwal two. Other Prize winners are Dwarkadish Pandit, Beena Panchal, Somnath Mongia, Siddharth Morarka & Suresh Sonwane.

In the field of Sports we participated in Volley-ball, Hand-ball and Foot-Ball competitions. Our Girls' Hand-ball team and Boys' Volley-ball team secured the third place in the University Competitions. Miss Neelam Dhole and Miss Rajul Sawla have been selected to represent Bombay University. Mr. Bhimsen Pal and Sanjay Kadam have been selected for the University Volley-ball teams.

Mr. Manoj Paewal has secured 3rd place in the University Body-Building Competition.

Our College Annual Day for the Senior and the Junior college was celebrated at Balgandharva Rang Mandir at Bandra on 16th and 17th January, 1992, respectively. Hon'ble Justice S. M. Jhurjhunuwallaji and the Kathak Queen Sitaradevi were guests on the occasion and gave away the prizes.

Dr. Sengupta, Dircelor of Haffkine Institute was the Chief Guest on the Second day and gave away the prizes among the winners. Lion B. R. Lakhotaaji, Lion Ratanlalji, Shri Bhajranglalji Dalmia, Lion Kanhayalalji Saraf, Lion B. L. Jhurjhunwalaji, Lion Arun Saraf, Lion R. J. Choksey, Lion Shankarlalji Jain and others were personally present on the occasion to encourage our students.

I am indeed proud of my students for bringing laurels to this institution. I am proud of their excellent behaviour and for maintaining peace in the Campus, for their dynamism and for their leadership qualities. I am confident, our students will continue to work for academic and extracurricular excellence of this institution and come out as worthy citizens of this country.

I thank all members of the staff, teaching and non-teaching, for their co-operation without which it would have been difficult to achieve success during the academic year.

Finally I have to convey my sincere thanks to the Trustees of the College, members of the Governing Council, for their kind assistance and guidance. I am confident, with hard work from students, co-operation from teachers and guidance from the management, our College will further progress in academic and extra-curricular activities.

It has always been our objective to serve our students to the best of our ability on top priority. We are making all efforts in this direction.

THANK YOU

STUDENT - TEACHER COUNCIL ELECTION RESULTS 1991-92

Election to the Students' Council of the College and Common Class Representatives were held on Saturday, 31st August, 1991 as per the directives & provisions laid down by the University of Bombay.

The following candidates are elected for the post of Class Representatives, Ladies Common Room Representative, Common Class Representatives in F. Y. B.Com., S. Y. B. Com and T. Y. B. Com., General Secretary and Chairman of the Students' Council, 1991-92. The Election of One representative from M. Com. Part I was also held to day, the result is shown as follows:

Sr. No.	Posts	Name of the Candidate	Class, Divn. & Roll No.	Vote secured	Remarks.
1	Chairman	Singh Rakesh Brijraj	S. Y. B. Com. E-52	746	ELECTED
2	Gen. Secretary	Vora Mukesh Bherushanker	S. Y. B. Com. E-84	755	ELECTED
3	Ladies Common Room Representative	Mahale Hemangi Mohan	T. Y. B. Com. A-62	206	ELECTED
4	Common Class Rep. of M.Com.	Dhole Neelam Prabhakar	M. Com. P-I	006	ELECTED
5	Common Class Rep. of T.Y.B.Com.	Lakhani Jayesh Damodarbai	T. Y. B. Com. D-77	153	ELECTED
6	Common Class Rep. of S.Y.B.Com.	Kalra Girish Ratananchandra	S. Y. B. Com. B-67		ELECTED UNOPPOSED.
7	Common Class Rep. of F.Y.B.Com.	Mongia Somendranath Amarnath	F.Y.B.Com. D-25	158	ELECTED
8	Class Representatives (C.R.)	Banka Vijaykumar Satydeo	F. Y. B. Com A-44	057	ELECTED
9	-----	Dhanuka Rajesh Ramswarup	B-1	050	ELECTED
10	-----	Mehta Jayesh Hiralal	C-110	037	ELECTED
11	-----	Mehta Pravinkumar Vasantryaj	D-2	030	ELECTED
12	-----	Shah Prashant Praful	E-92	038	ELECTED
13	-----	Srikant Kalyansundaram	F-39	042	ELECTED
14	-----	Dalmia Kamalkumar Shivkumar	S. Y. B. Com A-67	050	ELECTED
15	-----	Ganguly Devasis Samirkumar	B-14	045	ELECTED
16	-----	Navani Umesh Prem	C-60	UNOPPOSED	ELECTED
17	-----	Shah Atulkumar Jayendra	D-72	021	ELECTED
18	-----	Thanvi Manoj Bhanwarlal	E-67	052	ELECTED
19	-----	Dixit Rajesh Rajmani	F-21	033	ELECTED
20	-----	Jain Rakesh Kanayahailal	T. Y. B.Com. A-43	UNOPPOSED	ELECTED
21	-----	Sharma Shashi Ramgopal	B-101	028	ELECTED
22	-----	Bondre Sandeep Sitaram	C-97	UNOPPOSED	ELECTED
23	-----	Shah Vinay Chimanlal	D-99	053	ELECTED
24	-----	Sharma Pravin Kashiram	E-98	020	ELECTED

BOMBAY - 400 064

Date : 31-8-1991

Time : 11.30 a.m.

Sd/- PROF. M. N. BHISE
CHIEF ELECTION OFFICER
CHAIRMAN, S. T. C.

MASS PROGRAMME FOR FUNCTIONAL LITERACY REPORT - 1991-92

Prof. N. T. Gandhi In-charge. M.P.F.L. Unit

In the field of literacy work, for the last four years, University of Bombay has concentrated its attention on the programme of "*Each One, Teach One.*" through it's M.P.F.L. Unit.

Our College has also participated in this activity with interest and enthusiasm. This year 1991-92, we had made various groups to perform the activity under the guidance of most experienced Prof. N. T. Gandhi who is our Master Trainer and M.P.F.L. Unit In-charge.

This year we didn't allow home teaching as per University Rule. Only group teaching in slum area was allowed.

The M.P.F.L. Programme was inaugurated on 13th August, 1991 by Dr. M. P. Gode, Director, M.P.F.L. Unit, Bombay Division. The function was presided over by our ever co-operative Principal, Mrs. Baleri and more than 125 students attended the orientation which was held on the same day, after the inauguration programme.

SURVEY WORK :

On 13th August, we undertook a survey in Vasari Hill which is near the College, in which 25 students participated.

On 15th August, a procession was taken to Dhangiwadi Malad (E), in which

60 students participated.

Through massive campaign, displaying of posters and work by our leaders there was a tremendous response from students to this programme.

As many as 20 students used to go to the slum area of Dhangiwadi and as many as 65 students used to go to Vasari Hill to conduct group teaching. Many girl students participated in this programme for the whole year.

Master Trainer, Prof. N. T. Gandhi was assisted by Prof. S. V. Chandratre and Prof. S. P. Pawaskar as Co-Master Trainer. Our eminent leaders worked for the whole year to make this programme of ours a grand success.

We are proud of the following students as they got Best Leadership and Teachers prizes on the occassion of Annual Day.

Best Leaders.

1. Anand Vishwakarma
2. Bhavani Shankar Jangid
3. Pravin Sharma

Best Teacher :

1. Anil Vishwakarma
2. Yogita Verma

We are also grateful to our Honourable Principal, Mrs. Balerie who was available all the time to help and encourage us.

OBITUARY

LATE SHRI MAHAVIRPRASADJI DALMIA

Shri Mahavirprasadji Dalmia passed away on 6th of Oct., 1991, at Bombay Born at Sohansara, in Haryana, Mahavirprasadji Dalmia was on the Board of Trustees of Lions Club of Malad - Borivali college Charity Trust. He was also a member of the Governing Council of Prahladrai Dalmia Lions College of Commerce and Economics. In addition; he was a Trustee of the Rajasthani Vidyarthi Griha Academy. He was involved in a number of social and religious activities and was a figure of repute in the Paper and Rubber industries. He had established a High School at his birthplace, Sohansara, which was later handed over to the Government. We offer our condolences to the members of his family.

First Class Students T. Y. B. Com.

Laxmi Chandran

Rupal Doshi

Chetna Oza

Rajankumar Shah

Sunil Ramchandran

Alpa Jain

Aanil Raika

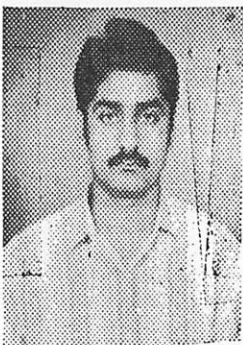
Raachna Sarda

Vandana Kamath

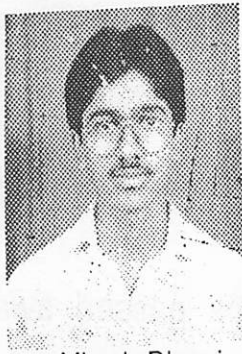
Kamal Mandhana

Narendra Jain

Shyamsunder
Dhanuka

Mitesh Dhami

Suaman Podar

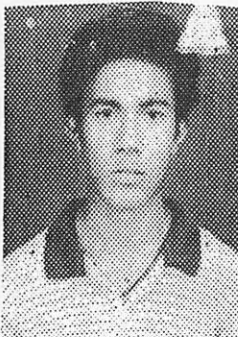
Vasudevan
Kaushik

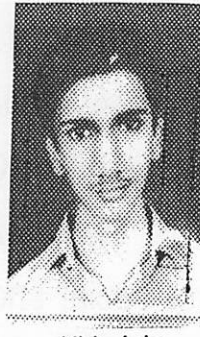
Dinesh Rungta

Venkatesh Maru

Anilkumar Pandey

Kirit Jain

Malathy Iyer

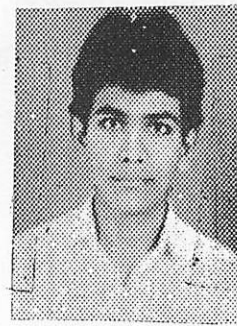
Jignesh Mehta

Varsha Shah

Samir Kashikar

Manish Parmar

Robin Gomes

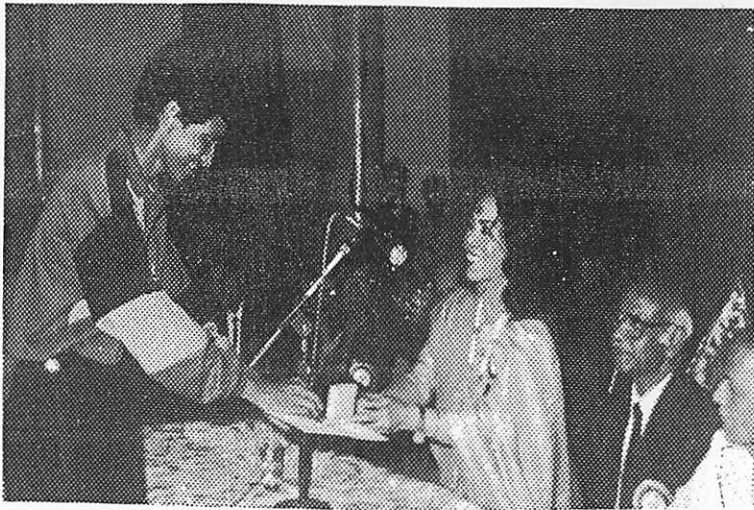
HIGHLIGHTS OF THE YEAR

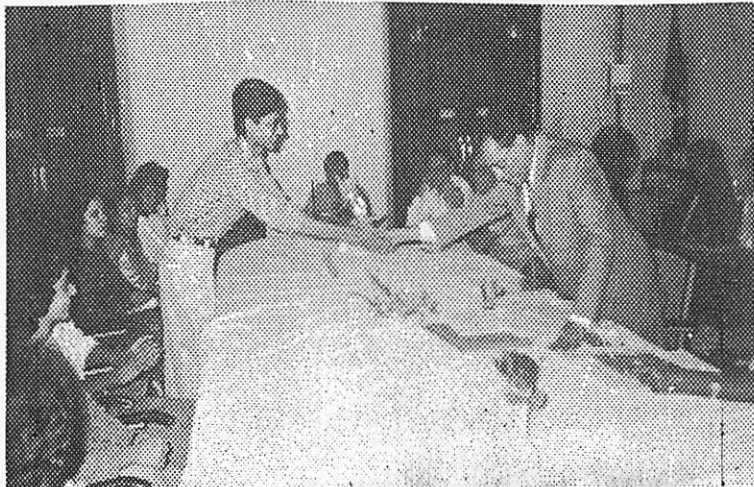
Prin. (Mrs.) P. S. Baleri hands over cheque to C.M. Shri Sudhakar Rao Naik for Mowad Relief

Prin. (Mrs.) P. s. Baleri hands over Cheque to Loksatta editor Mr. Madhav Gadkari for Mowad Relief

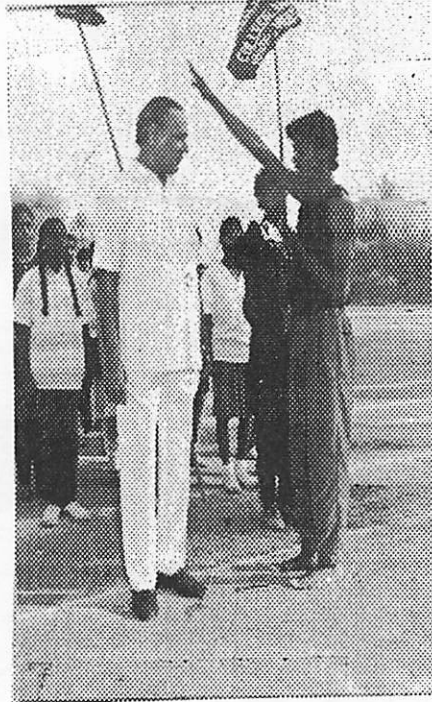
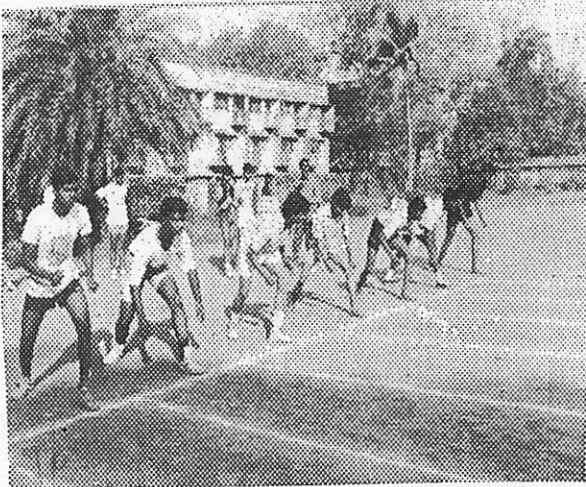

Best Boy Manish Mohnot collects his prize

Pro. vice Chancellor Mr. Karnik Felicitates Sandeep Mor

SPORTS ACTIVITIES

CONDOLENCES

Mr. Shah, Vijay Kumar Natwarlal of S. Y. J. C. (Roll NO. E-70) Passed away on 2nd Oct. 1991. We offer our condolences at this untimely death and pray his soul rests in peace.

Mr. Kedia Narendra Jaigovind of F. Y. J. C. (Roll No. I-18) died on March 10, 1992 in a bizarre accident We offer our heartfelt condolence to his family. Let his soul rest in peace.

with
Mrs
Tel
to t
o ,
spe
"IN
TO
tak
1.S
3.
4.
Au
col
sup
It v
sp
Ch
ch
Bh
De
fro
to
ac
Fir
Ka
for
To
int
ur
ful
Int

GYMKHANA REPORT

Prof. B. V. Tekle
Sports Director

Our gymkhana activities began this year with lot of action & enthusiasm. Our Principal Mrs. P. S. Baleri & Sports Director Prof. B. V. Tekle, took a lot of effort and provided guidance to the upcoming sportsmen of our college. As a result of this whole hearted effort various sports activities were organised this year.

Our year began with the action packed "INTERCLASS RING FOOTBALL TOURNAMENT" organised due to initiative taken by students like.

1. Sanjay Sharma
2. Rajesh Malushte
3. Ashish Maheshwari (Referee)
4. Rahul Shenvi (Referee)

The tournament was conducted from 26th Aug to 29th Aug. 1991. It was conducted in our college ground. The tournament received a superb response from students of all the classes. It was won by T. Y. B. Com.

Like every year this year also various Indoor sports were organised. This included carrom, Chess, Table Tennis and Badminton championships.

Our Annual Athletic Meet. was held at Bhavan's College ground (Andheri) on 23rd December 1991. Some excellent performances from our college athletes at the meet.

Many of our college students brought glory to the college by participating in individual sports activities of the year at inter-collegiate level.

Our Volley Ball Team reached the semi Finals. Mr. Bhimsen Pal of S. Y. B.Com and Kadam Subhash of S. Y. B.Com. were selected for the All India Inter-university Volley Ball Tournament.

Our college teams also participated in the inter-collegiate tournaments organised by the university. Our Girls' Handball team which is full of budding young players participated in the Inter-collegiate handball tournament organised

by Bombay University. It was lead by our able captain Neelam Dhole who has represented University of Bombay at All India Inter Collegiate Handball tournament. She also represented Maharashtra State. Miss Savla Rajul of M.Com. I was selected to represent University of Bombay at All India Inter-Collegiate Handball Tournament.

Similarly our Boys' Cricket team also participated in the Inter-Collegiate Cricket tournament organised by University of Bombay. Our volleyball team lead by Bhimsen Pal, also played in the Inter-collegiate Volley Ball tournament.

Our sport activities for the year excelled with the evergreen & popular. "INTER-CLASS BOX OVERARM CRICKET TOURNAMENT" organised by active students.

The tournament which was held on 7, 8, 13, 14, 15 January received an overwhelming response from both senior & Junior College students. The highlight of the tournament was that it was won by a S.Y.J.C. team defeating a T.Y.B.Com. team in a nail - biting final.

In addition an exhibition match was played between the Organisers' team & Student-Teacher council team. The exhibition match was won by the Organisers team lead by Sameer Dalvi. This year an experimental match for the girls was also conducted by Organisers of the tournament with an aim of making the game of cricket popular among girls of our College. The match was a success & popular with the viewers.

All these sports activities were possible due to active co-operation of Principal Mrs. P. S. Baleri who has been on the forefront in encouraging the various sports activities of our college. We thank her for the encouragement & inspiration she has provided to conduct various sports activities throughout the year.

THE LITERARY AND DEBATING SOCIETY

Chairman :
Prof. A. A. MEMON
Secretary :
Mr. Sujeet Jain
Jt. Secretary :
Miss Nagalakshmi Iyer

ACTIVITIES OF SOCIETY

The activities of the society were inaugurated by Mr. Fernandes, Vice-President of "Sky-Pak", on the 22nd August, with an informative and interesting lecture on "Career Management".

The society served as a spring-board for students interested in participating in various inter-collegiate activities. Many of them romped home with prizes to their credits. Some of the students who represented the college again and again were Sujeet Jain, Nagalakshmi Iyer, Rajesh Dixit, Vaishali Shirodkar and Mubina Parkar.

Mr. Rajesh Dixit won the second prize in the essay competition held by Parle Tilak Vidyalaya. He also won first prize in an essay competition held at University Club House. It is to his credit since both the competitions were held on the same day i.e. the 17th of Aug. 91.

Miss Vaishali Shirodkar & Mr. Rajesh Dixit won individual prizes and the rotating shield for the essay competition (for the year 1990-91) and on the 25th August, in the "On-the spot essay competition", held by the Shri Satya Sai Baba Seva Trust (for the year 1991-1992).

Miss Nagalakshmi Iyer and Miss Mubina Parkar shared the 3rd prize in English and Mr. Umesh Yadav got 3rd Prize in Hindi and all these three were selected for the final round.

On 16th September, Mr. Sujeet Jain took part in the elocution competition held

by the Gokhale Education Society and won the second prize. Sujeet Jain, with Rajesh Dixit, also won the 3rd prize at the Debate organized by N. M. College.

At the 27th Annual A.D. Shroff elocution competition on the 28th of Sept., Mr. Jatin Jatania stood first. He has been invited to participate in the same competition at the Inter collegiate level.

CULTURAL ACTIVITIES

Some cultural activities were held under the auspices of the Hindi Sahitya Parishad (chaired by Prof. Rajkumari Vyas), Sahitya Kala Parishad (chaired by Prof. Shakuntala Yadav) and Marathi Vangmaya Mandal (chaired by Prof. S. S. Kulkarni). Hindi Sahitya Parishad inaugurated its activities in August with an orchestra performance, together with a singing competition. Film Star Chunky Pandey was the Chief Guest at the function.

Sahitya Kala Parishad held a musical entertainment programme with orchestra, for its members, in September, 1991. In October 1991, Sahitya Kala Parishad collaborated with Gujarati Sahitya Mandal and the Leo Club of Malad and Marve, to organise a programme of "*Dandiya Rass*".

A literary note was struck by the Marathi Vangamaya Mandal, which held a story-telling programme by "*Amche Amhi*" in August, 1991.

FINE ARTS ASSOCIATION

Chairman : Prof. C. K. Anandan

Secretary : Mr. Prakash Kurup

ACTIVITIES OF FINE ARTS ASSOCIATION FOR THE YEAR 1991-92

The activities of Fine Arts Association stimulated and inspired the creative and artistic instinct of our students and the effect was refreshing. It helped them to improve their concepts, their ability to 'think in the abstract and deal with symbols', plan their activities and express independent thoughts. The subtle and beautiful ideas of our Fine Arts' Boys and Girls gave them as many as 19 Inter-Collegiate Prizes this year, and two of them Mr. Prakash Kurup (for Cartooning) Arnav Agarwal (for Sketches) could walk away with third prizes at national level competitions, MOOD INDGO, organised by the Indian Institute of Technology, Powai, Bombay. Fine Arts Association bagged 42 Inter Collegiate Prizes within two years, (1990-92)

A large number of students from Senior and Junior College participated in Rangoli, Painting, Cartoon, Photo Caption, Mehendi, Handicraft, Collage and Pencil Play competitions organised at the collegiate level competitions. We gratefully acknowledge the valuable guidance and assistance given by Prof. S. S. Pai and that of Prof. K. S. Vachharajani, Prof. S. S. Srivastava, Prof.

Mrs. Jyotsna Vyas, Prof. Mrs. Geeta Naik, Prof. S. Naringrekar, Prof. D. P. Mehta, Prof. Mrs. Rajkumari Purohit, Prof. Mrs. Shakuntala Yadav, Prof. Mrs. T. Das, Prof. A. D. Patel, Prof. B. P. Singh and Prof. J. J. Oza for acting as judges and helping in organising the activities of the association.

At the Fine Arts Association get-together on 20th Feb. 1992, attended by a large number of students and teachers, Prof. M. M. Telang, Vice-Principal, distributed the prizes which were not given during the College Annual Day. He congratulated the Prize winners and complimented Fine Arts Association for its excellent record of extra-curricular activities. The Principal could not attend the function due to other unavoidable engagements.

Three outgoing students, Mr. Joby John (T.Y.B.COM), Arnav Agarwal (T.Y.) Romil Kinariwala (T.Y.) were felicitated for bringing laurels to the College by winning prizes at Inter-Collegiate competitions. Mr. Prakash Kurup who won the maximum number of Inter-Collegiate Prizes this year, was given a special prize for his outstanding contribution. His thought-provoking and interesting cartoons, displayed on the Fine Arts Notice-Board, throughout the year, were a centre of attraction to the students. Prof. C. K. Anandan, Chairman, welcomed the invited guests, and the artists of Fine Arts. We thank the Principal for sanctioning the required funds, especially for the function on 20th February, for conducting our activities throughout the year.

authorities in their efforts to help the students with admission to our College. In the process, we have shifted the canteen outside and at additional expenditure. As a matter of policy we would prefer class rooms for students to extra canteen facility or quarters for the principal.

We have opened extra divisions whenever the University and the Government requested us. The latter has appreciated the co-operation extended by us.

While we are making all efforts, to give our best attention to the welfare of our students, a Senate member has been lodging complaints both to the University and to the Government authorities since about a decade now, in respect of any action or decision taken by us. A few instances are given hereunder :-

He wanted us to detain 48 students in the 12th standard for alleged deficiency in attendance. Only after the Board Authorities were thoroughly convinced by Prof. P. S. Sapre, that there was no deficiency in attendance, all the 48 students were permitted to appear for their examination. All the 48 students passed their examination that year and our result was 96%. If we had yielded to the pressure of the Senate member, we would have grievously marred their future.

The same senate member has lodged a complaint to the University recently in respect of the decision taken by our Unfair Means Inquiry Committee. In his opinion, the candidate should have been punished

more severely and handed over to the police.

The Chairman, Prof. Arun Vaidya, on behalf of the committee, has given a commendable explanation which has been sent to the University for its consideration.

We recall that even inspite of prior permission from the University, the latter went into investigation the circumstances in which one Mr. Rajan Nair was permitted to appear for the supplementary examination. In this case the candidate was a National Volley-ball player representing our country in the International competitions. We had to convince the University that the permission was given by it in accordance with rules. Mr. Nair is now a graduate and a worthy citizen of our country representing us in International competitions.

We have proved with documentary evidence that all the allegations made by the Senate Member whether in respect of admissions, examinations or elections are baseless. Thus having failed in his efforts, he filed a Writ Petition in 1986 for de-affiliation of our College. Hon'ble Justice Pendse turned down the petition. Subsequently another petition was filed before the division bench which was also turned down by Hon'ble Justice Barucha and justice Desai.

Having thus failed to get the College de-affiliated a fresh petition was filed in 1990 for the take over and for the appointment of an administrator. Both University and the Government were respondents.

In response to the University Investigation Committee report, we firmly informed the University that we are one among the few progressive institutes with impressive track-record. We proved with documentary evidence that we take decisions to the best of our ability judiciously and objectively in the BEST INTEREST OF OUR INSTITUTION & OUR STUDENTS. We have reasons to believe that the University has appreciated our reply. It has informed us that our reply has been taken on record and the chapter has been closed.

The Hon'ble High Court while disposing of the petition has turned down the petitioner's demand for take over and appointment of the administrator. The court has advised us to follow the Government policy in respect of admissions.

We have been strictly adhering to the policy framed from time to time by the Government and have been closely co-ordinating with them. They have also appreciated the co-operation extended by us.

Therefore, the question now is, in order to please the whims of the Senate member, whether

1. We should have detained 48 students and marred their future ?
2. Whether our Unfair Means Inquiry Committee should handover the candidate to the police and harass

him ?

3. Whether we should have detained Mr. Rajn Nair who has even successfully passed his University Degree Examination?
4. Whether we should have detained a number of students who had failed because of negligence of one of our former teachers?
5. Whether we should deny the facility of teaching Industrial Psychology ?
6. Whether to deny admission to our own students to F. Y. B. Com. classes?
7. Whether to dismiss two permanent teachers?

The answer is NO. We have taken the right decisions in the best interest of our students and our institution.

It would not have been possible for us to fight the battles successfully but for the support from the management, most of my teachers, and the students. One of our former students Mr. Dilip Karande, now an Executive member has defended our College against wild attacks both in the Senate and the Council. I sincerely thank my Management, teachers, students, Shri Karande and others who have extended their support.

PRINCIPAL

P. S. BALERI.

AS LIKE AS TWO PEAS

Our life began in the form of a Zygote somewhere in the womb of my mother. It being our Zygote, it must have been restless, for it soon divided into 2 similar cells. The two cells gradually developed into two human beings. Then came the D - Day of December 14, 1974. We were born in succession within an interval of 20 minutes. The Doctor congratulated my mother in his medical jargon. "Congratulations Mrs Sayed you are a proud mother of monozygotic twins". My mother is a simple soul. She knows only Hindi & Urdu. 'Monozygotic Twins' sounded to her somewhat abnormal. She started crying at the thought of having delivered abnormal babies.

The nurse went out of the delivery theatre and broke the news of our birth to our father. "Congratulations Mr. Sayed you are now a proud father of identical twins:." My father is not a teacher. But some how or the other he understood that twins were born.

Bewildered by the tears of our mother the doctor asked for the reason. At length when he explained that the meaning of the word 'Monozygote' means identical twins my mother's joy knew no

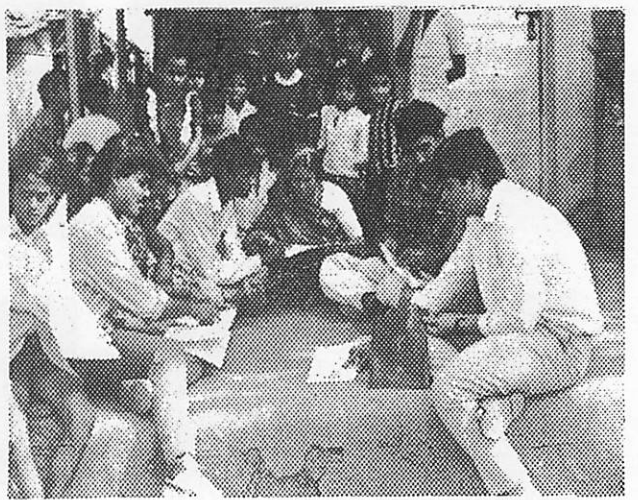
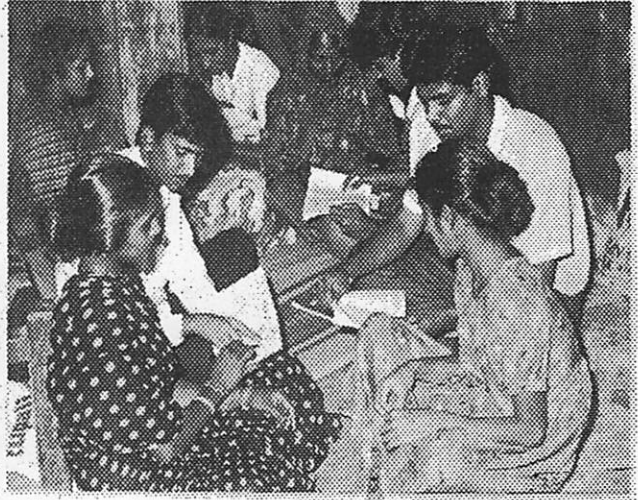
bounds. She started crying again they were the tears of joy.

But do you know the real reason of her joy ? How can you know unless we tell you ! So we shall tell you. We have 2 more elder sisters. My mother dejected at their birth because she had anticipated the birth of a baby boy and had stitched many new dresses for her son. But you know mother proposes and God disposes. Those dresses were lying in the Almirah for 7 yrs. Now she had an opportunity to decorate her two babies with exquisite dresses.

Our father was both happy and unhappy. He was happy because we were the first to be twins. He was unhappy because he was a firm believer in the slogan 'Hum do Hamare teen' but now we were four in the hope of a Son.

As every living organism has a name in biology, we were also named. Our father is quite interested in Science especially Biology, We were fortunate that our father did not name us according to his inclinations as a biologist Imagine names like Parvinica Ahmedosa Sayed and Arfica Ahmedosa Sayed. Our parents love for Islam saved us from this

MPFL ACTIVITIES

n they
son of
ss we
have
jected
ipated
itched
ut you
d dis-
in the
n op-
s with
d un-
were
happy
n th
: now
name
Our
ience
unate
ording
agine
Sayed
arents
this

First Class Students T. Y. B. Com.

Salim Khan

Jayesh Soneji

Tushar Magla

Alok Kumar
Beswala

Rekha Gagar

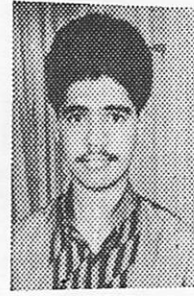
Sanjay Singh

Kiran Bhole

Umesh Phalorh

Snehal Shah

John Nadar

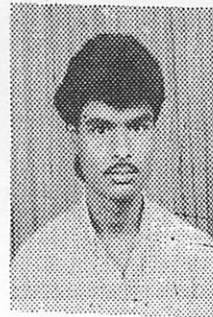
Girish Jaykar

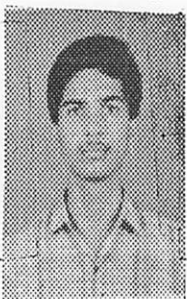
Vinay Doshi

Kishore Hegde

Manoj Saraf

Devyani
Nathalapati

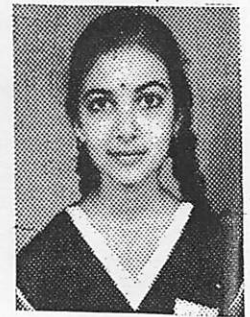
Naresh Jain

Sunita Sodhani

Vivek Vyas

Mundankar
Prabhakar

Bharti Khatri

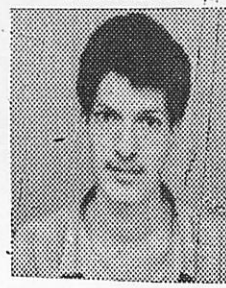
Pradeep Singh

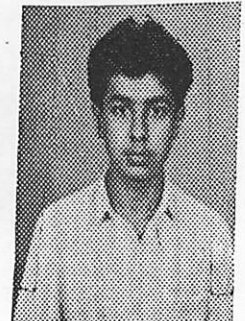
Raiesh Purohit

Parag Shah

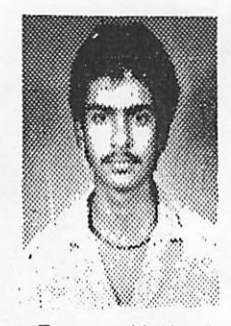

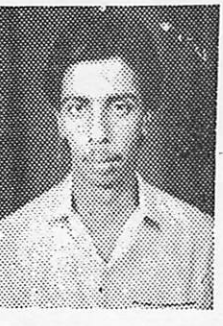

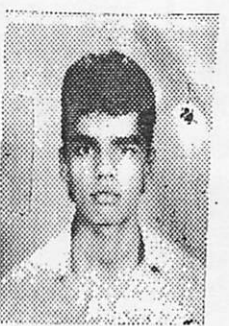

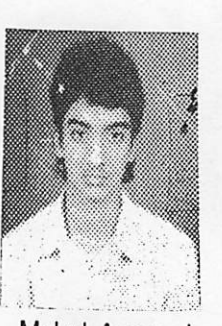

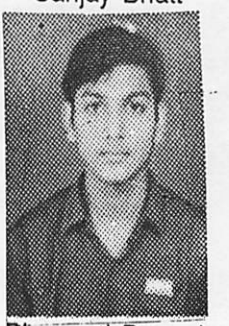

Sunila Dhanuka

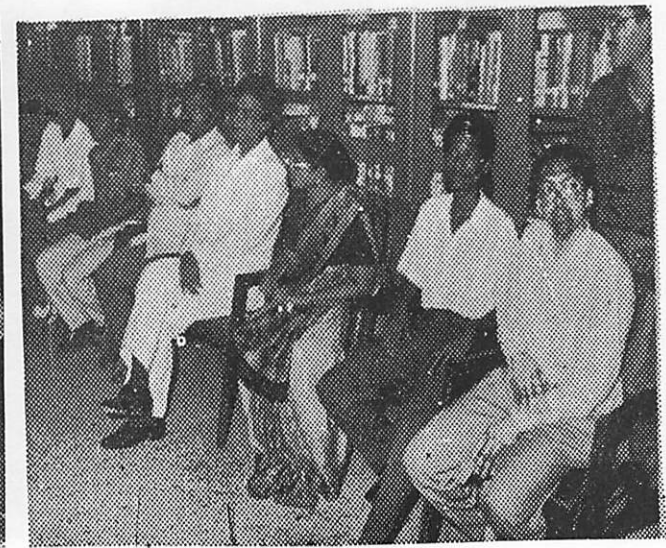
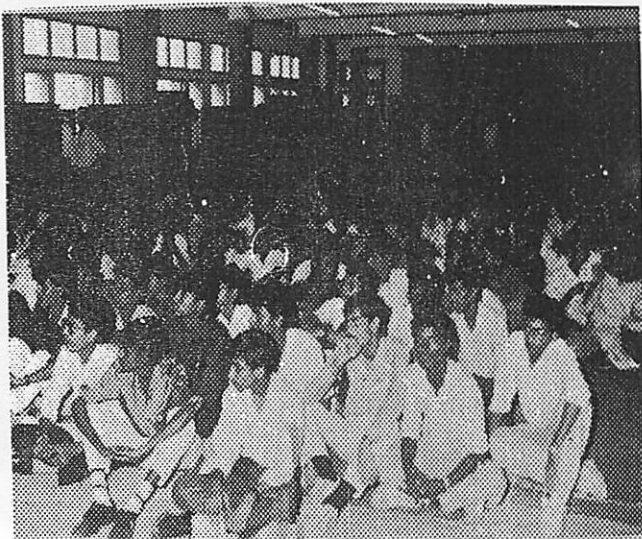
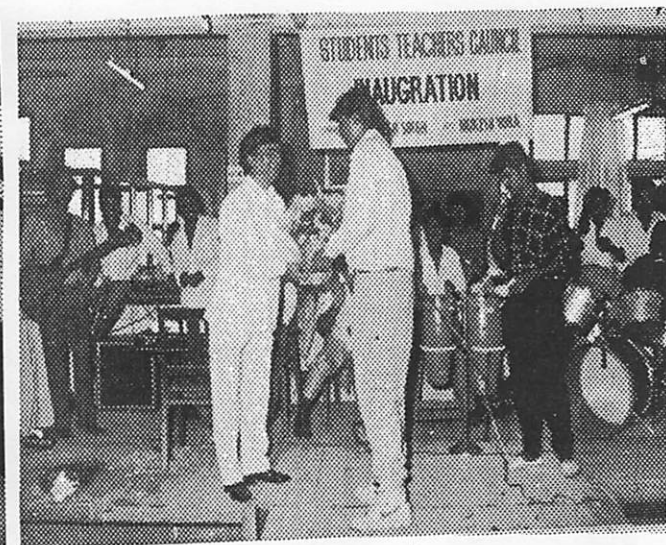

Paresch Momaya

First Class Students T. Y. B. Com.

 ha Gagar	 Rushabh Vora	 Rajesh Mehta	 Deepak Agrawal	 Jyoti Ruia	 Harsha Patel
 n Nadar	 Lokesh Bhatia	 Bharati Bhabal	 Pranay Kothari	 Devendra Pendse	 Kalpesh Shah
 evyani thalapati	 Sandeep Agrawal	 Almas Hasan	 Venkataramani Balasubramaniam	 Krishnan Venkita	 Anil Gupta
 rti Khatri	 Praveen Agrawal	 Shantilal Waghela	 Prafulchandra Patel	 Sanjay Bhatt	 Jignesh Vakharia
 n Momava	 Mukul Aarawal	 Samir Merchant	 Vanita Bawenker	 Bhanwati Prasad	 S...

FINE ARTS ASSOCIATION & STUDENT-TEACHER COUNCIL

cala
Arifa
that
be
and
nam
who

diffe
put
we
the
Arifa
com
abo
was
Par
mis
sch
con

con
sur
a
(elc
or
Par
cor

calamity. We were named Parvin and Arifa. But the great confusion began from that very moment. The one who was to be christened Arifa was named Parvin and the one who was to be Parvin was named Arifa. Since then nobody knows who Arifa is and who Parvin.

It was very difficult for our mother to differentiate Arifa from Parvin. She would put a mark of collyrium on one of us. But we being naughty would wipe it off. Then the medicines of Parvin were given to Arifa and vice versa. As we grew up complaints were lodged with our parents about our mischievous behaviour. Arifa was punished for Parvin's mistake and Parvin was admonished for Arifa's misdoings. The pattern continued in the school also. If Arifa won some competition Parvin was awarded for it.

The confusion has indeed even confounded both of us. So we are not sure of our own identity. We have found a way out. We call each other 'Didi' (elder sister). When some one calls Arifa or Parvin one of us respond as Arifa or Parvin. So far, so good. But what if this continues in the future ?

Our father's scientific inclinations are counterbalanced by our mother's complete ignorance of Science (especially biology) so we thank the law of opposites that has helped us in our physical and mental development. Nevertheless we share many of the whims and dogmas of our beloved parents.

We are as like as two peas in a pod. Our posture and gestures are identical our weights are the same. Both of us talk loudly and politely. Except for our friends and parents, others find it difficult to appreciate our gibberish. But should we tell you the fact ? Even we find our talk unfathomable.

Though we are the centre of attraction in the family and outside we do feel embarrassed when undue attention is paid to us. But who does not like unsolicited love and affection of parents and teachers ? All our teachers, our parents, friends and relations shower their love on us. We are indeed grateful to all of you. We shall strive hard to be worthy of your affection.

-- ARIFA AND PARVIN SAYED S.Y.J.C.

"WOMEN IN INDIAN SOCIETY"

Prize Winning Essay in
Competition success
Review, July 1991.

With all the passage of time and the progress of civilisation women in India, are coming into their own. They are no longer content to remain in the kitchen or in the background. They have begun to compete with men in every walk of life and some like Mrs. Indira Gandhi have occupied the most powerful seats of office in the country.

But the struggle for the emancipation of women has been a long and painful one. In the pre-historic times of India, woman was confined to the cave and man went out to hunt. If a woman annoyed her man in the slightest way, the man clubbed her to death and went in search of another mate. As gradually the days of hunting was over, woman came to be an article to be bought and sold. In Indian society man deemed woman to be an item of movable property. With the institution of marriage, woman became man's domestic partner. But the place in society was not equal to man. Man was her lord and master and she was his domestic worker. She did not have the independent personality of her own. She was expected to carry out man's orders without question. A woman has to depend on her father, on her husband after her marriage and on her son in her

old age. The whole world was within the four walls of her house. She does not even have the right to cross this mark. In the past women's life after the death of her husband was considered to be so worthless that she was enjoined to follow her husband to the other world by committing 'Sati'.

Then in the west, during the early twentieth century, started women's movement for freedom equality, the right to vote and so on. So also gradually there came a great change in the life of women in India. This created women brave, free, not in the least inferior to man, capable of doing anything entrusted to her.

In freedom struggle of India women have played an important part. There had been women like Sarojini Naidu, Kasturba Gandhi, Annie Besant etc., who dedicated their whole life for the sake of the country. There are many more women whose names are unknown, who have made various achievements in different fields for the upliftment of the country, and society. In India women are also very useful in the field of agriculture, besides the other fields of work. They work from morning till evening on the farm.

Hum:
wom
surp
often
oppo
sens
than
today
Doct
rite
Politi

comp
belor
Forc
first
rema
all w
Calic

work
a me
her t
slugg
tomo
work

India
place
equa
wom.
many
wom

There is not a single branch of Human activity in which you do not find woman equally and very often surpassing man in her performance. It is often observed that if given proper opportunity of work, she shows a greater sense of responsibility and more efficient than her male counterpart. We have today women office-workers, Bank clerks, Doctors, Lawyers, Engineers, Artists, Writers, Chartered Accountants, Drivers, Politicians, Pshychiatrists, Surgeons, etc.

There is the paramilitary force comprising entirely of women which belongs to the Central Reserve Police Force or CRPF. Kiran Bedi became the first women IPS officer which is an remarkable achievement. There are also all women police stations at places like Calicut, Ernakulam, Trivandrum in Kerala.

We have come a long way from the world where a woman was only a wife a mother or a teacher. If woman keeps her tempo, and if man continues to be sluggish and self centered the world of tomorrow in India would be a woman's world not man's.

But the important point is whether in Indian society women would get the right place? Whether they would be given equal status ? It is said that service to woman is to give service to God but how many of us do so. We always take woman for understanding in the wrong

manner. Woman as shown in our films and advertisements are still objects of masculine domination. So women in India are not always looked upon with a good eye. In this way inspite of the progress made; women are still far from claiming absolute equality with men.

Though not given the equal status, without women society cannot work. Therefore it is important to understand the greatness of women and not to consider them inferior to men. If we want to improve the society in India it is necessary to give important place in the society to women. Women are the life-blood of Indian society. One can safely predict that the future is full of promises.—RAVINDRA DEY F. Y. B. Com

TELLING SIGNS

Bar Sign : If you are drinking to forget, please pay in advance.

Church Parking Sign : Thou shall not park.

Dentist Sign : Put your money where your mouth is.

School Crossing Sign : Use your eyes - save the pupils.

Undertaker's Sign : We are the last one's to let you down.

Apartment Sign : Salesman forbidden, except those offering free samples.

Compiled by

SANJAY JAIN F.Y.B.Com.

BAD LUCK AND BAD LUCK ALL THE WAY !

Misfortunes come very unexpectedly and always on a mass scale. This incident occurred in the year 1982. When I was in Std. VI.

I woke up early from a gorgeous dream of hot sizzling pizzas and was sent to fetch bread and eggs. Generally, I am not superstitious but this particular day I got up from the wrong side of my bed (come to think of it a black cat crossed my path.)

As I was returning, I slipped on a banana peel lying there conveniently for me and broke each and every egg. It certainly was not my day ! I arrived home limping and was rebuked sharply by my Dad. He worked the loss out in terms of money and questioned me how was he supposed to maintain the family, if his dear daughter insisted on breaking a dozen eggs early in the morning. Feeling extremely sorry for myself, I limped into the bathroom, where I stepped on a cockroach. These creepy wriggly creatures give me the shivers and as I jumped back I put my hand into a bucket of hot scalding water letting out a piercing scream.

At the breakfast table, I sat down by mistake on a chair, on which my dear

devil of a brother had spilt some sticky stuff and so I had to change my uniform.

In a hurry, I did not pack my books properly and I got into trouble at school. My pen had no ink and as I was filling it some bloke whom I would have willingly strangled, came along and helped me upset all my ink. At the same time, I dropped my pencil-box down with a loud bang.

After school, our class was detained and made to write an essay. As I was going home, I had a bad fall. When I reached home, no one was at home. I kept my books on the steps and went to my friend's house next door. When I got back, I discovered that my books had gone and here was no one in sight. I just realised that I was going to have my examinations next week. Totally exhausted I sank down with a sigh and remembered those golden words -

"LAUGH AND THE WORLD LAUGHS WITH YOU.

CRY AND YOU CRY ALONE.

FOR THE SAD EARTH MUST BORROW ITS MIRTH.

BUT HAS TROUBLES ENOUGH OF ITS OWN."

- VELLY RODRIGUES T. Y. B. Com.

THE DRUG MENACE

The Drug Menace ! All the papers are full of news of people, adults as well as children, rich as well as poor, who have died due to this slow killing 'poison'. The drug pedlars, most of whom are hooked on to drugs themselves can be seen everywhere and yet are not noticed. Nowadays, smuggling in drugs and selling them, particularly to little school children, has become a common business. The drug pedlars are found around many schools.

A man always has an inquisitive nature and it is this nature which ultimately leads him to his death. We all know - "curiosity killed the cat". The person wonders about the drug, its taste, its effect, etc. Due to this, whenever he gets a chance to taste any drug, he does so, without giving a second thought to the "consequences". This happens in the case of many, though not all. It is tasted just to get an experience and from then on begins a long, painful march to death.

At first he is quite unaware that he is being sucked into a big whirlpool from which it is very difficult to get out. He is content on taking the drug twice or thrice each day. But after a couple of weeks, he develops an irresistible urge to have more and more of it. The usually talkative person becomes very reserved.

He comes and goes at odd hours, turns indifferent to the activities and goes on at home and loses his temper on trivial matters. And when he does not have enough money, he starts selling drugs and many a times takes to stealing to get money. He pines and craves for the drug and if he does not get his usual quantity of the drug, he just goes crazy. He screams and begs for a little quantity of it. This degeneration finally leads to death.

But nowadays, different methods of curing such persons have been discovered. And if an individual is willing to be cured, the task of the doctor becomes all the more easy.

I am sure most of you will agree with me, that quick steps should be taken to ensure that this drug menace does not get a firm foothold in the society. If such a thing happens in villages, towns and even cities may be wiped out completely. The Government has taken some measures to stop this killer disease from spreading. But the Government alone is helpless against this killer at large. It needs the help of the citizens. So now it is up to us to stop drug smuggling, drug trafficking and drug smoking and put an end to this drug menace. — APURVA KENNY F. Y. J. C.

A DREAM

As I was lying in bed half asleep.
I felt I was going on a plane _____
Suddenly it crashed! I was falling ____
I suddenly knew
I was in the Himalayan Mountains ____
But before I had time to think about
anything,
I felt the snow under me melt.
I had fallen into a _____
With a thud I landed on the ground
and a large piece
of ice was on top of me,
Suddenly I knew it, it was a dream ____
I had fallen from the bed and the
pillow was on top of me.

- VELLY RODRIQUES T.Y.B.Com.

TEAR

It was a tear
That came from the heart
Found its way to my eyes
For you to see.
But,
You turned your back
And went away
The tear did not fall
It stayed.
In the heart
Locked against the world
Protected for you
The tear, my beloved,
Is my love for you,

--BINU SARDA F.Y.B.Com.

UNTOLD LOVE

It was love at first sight,
I had many a sleepless night,
I followed her everyday.
Just a 'Hi', I couldn't say
Words failed me when she came.
I couldn't even ask her name.
My dilemma grew each day.
I had to tell her some way
Before it was too late.
I had to ask her for a date.
Before I could tell her of my plight
I saw a shocking sight,
She had fallen for some other boy.
My heart broke like a toy.
Now I only have regret.
And keep my love a Secret.

--POONAM BHATIA F.Y.J.C.

LIVE HAPPY

Live life as though
there is no tomorrow.
Spread the colours of happiness
where there is sorrow.
Bury your own
in the deepest burrow.
Be happy and live as though
there is no tomorrow,
Intelligence perfection & knowledge
You never hesitate to borrow.
As it keeps your mind far
from being narrow.
Be happy and live as though
there is no tomorrow,

-VASA HEMA PRABHA S.Y.J.C.

RESERVATION POLICY

The issue of reservation has always been a controversial one. On many occasions it has led to inter-caste wars, animosity between beneficiaries and non-beneficiaries and led to violence, anarchy and bloodshed. When the phenomenon assumes political dimensions, spearheaded by eminent leaders and so called "Representatives of people" it does provoke one to sit up and think whether the idea of reservations is really as sound as it is made out to be? After all, as said by many, "In the way of ideologies, its people who get killed".

Ours is a secular country which assumes equality among all castes. In spite of assuming secularism, initially when our Constitution was framed, the reservation policy was proposed and accepted with the idea of uplifting the "Harijans" who have been deprived of basic human rights for a pretty long time. The idea behind this was to bring them up to the status of other persons in the society by providing them better education and job opportunities.

Thus accepted, the reservation policy was initially proposed that it would come to an end by 1960. Strangely enough, but for reasons quite apparent in the light of political survival, the government does not seem to be serious about ending the reservation syndrome. On many occasions in deference to its political ambitions, the government has succeeded in prolonging the deadline. This policy which the government had initiated for a good cause had its value diluted and has slowly but surely assumed the form of a Vote-attracting monster.

However genuine the goal behind

reservations was, this sort of policy has got many drawbacks rather than benefits. This system discourages efficient persons who are not able to get a job of their choice. Already in an over-populated country like ours, with drastic unemployment problems existing, the competition for anything and everything is great. The reservation policy leads the situation from bad to worse in case of an average intelligent youth. They may even turn violent out of frustration. The riots in Gujarat and the self-immolations after the implementation of the Mandal Commission are its proof. Moreover in this way inefficient persons get top ranking posts and they may not prove worthy of their jobs. This can play havoc especially for a developing country like India.

The purpose for which the reservation policy was introduced, has been served in its implementation for decades together. Many families and generations of the so called Harijans have benefitted because of it. There is no point in extending the same help to their children.

In view of the above facts, I think there should not be reservations at all. The selection in education or in employment should be entirely on merit. Then only the aim to establish a casteless and discrimination-free society is possible in a country like India with many religions and cultures. An indefinite continuance of the Reservation Policy not only goes against this basic philosophy but also precludes it.

K. RAVI. S.Y.J.C.

JUST A SECOND PLEASE !

How many times have you heard or said "Just a second please" ! Innumerable number of times. This statement is the most commonly said one by each and everyone. But does anyone know what is the value of that one second ? One second to say appears pretty negligible but see how much weight it carries.

Well here are some things which happen in just one second.

1. It takes just one second to say the word "second".
2. You can walk an extra stride in a second, but a fast runner will run ten in a second.
3. Drop a ball from a height of 5 metres and it will hit the ground after a second.
4. Sound travels 340 k.m. in a second.
5. If you can travel with the speed of light

you can go round the earth seven times in a second.

6. A good typist can type one word in a second and some brilliant ones may even do two.
7. The President of India earns a paisa in a second.
8. In a second, the sun loses 4 million tons of its mass.
9. An otherwise, normal star explodes and dies in a second.
10. It just takes a second to give a hearty smile.
11. Of course, when a girl says, "wait a second", you know what it means.

-- ATUL LOTLIKAR. S. Y. J. C.

BE AN OCEAN AND NOT A DROP

There is danger all around for a small drop of water. The dry earth seems to absorb it; the gusts of wind try to waft it away; the scorching rays of the sun are out to evaporate it and the thirsty bird is eager to swallow it. In brief, there is death all around it. If the drop of water has to preserve its identity, it must merge its small entity with the ocean. The ocean has no fear, no danger. Storm and tempests may blow; millions of animals and birds may drink its water, the burning rays of the sun may scorch it, & lightning and thunder may seem to thwart it, but the ocean has no fear of any of them.

This is because the ocean is large & it is immense.

There is no fear to its existence. This analogy is applicable to human life also. 'I' 'mine' are like the small drop of water. 'We' & 'our' are large & immense like the ocean, & therefore they have no danger in the world. 'I' & 'mine' must, therefore, change into 'we' & 'our'. In that condition alone can man preserve his entity. It is then that man can transcend the bounds of time & space & become eternal & immortal.

-- ARUNA OTMAL JAIN F. Y. B. Com.

IMPORTANCE OF LITERACY - LESSONS FROM THE KERALA EXPERIMENT

In the fast moving world today the role of a responsible literate citizen is of prime importance. India is a nation with a vast cultural heritage and what we see today is just the reverse of what it should be. There are all sorts of socio-economic problems and the country is in chaos. What actually are the reasons that people are fighting against their own brothers. What has happened to our policy of Ahimsa ? The reason seems to be that people are ignorant and innocent.

Indians are basically peace loving people and history has proved it to us. But when people are ignorant and illiterate, the so called politician for their own selfish ends try to influence the minds of the common man in the name of religion, caste, creed etc. They consider Indian people as their vote bank and to some extent, these selfish persons don't want to make illiterate people literate.

Education is an asset by itself. If this infra-structure is provided it sets them thinking. In that case no self-centred politician can take the people for a ride. They understand gradually, the laws of the land, policies aimed at improving their lot and extend co-operation to the Government. So education is the base on

which the superstructure of India must be built.

Where people are educated there can be very little exploitation - with this comes equality and hence human dignity. If we want our country to succeed, we should start by providing a broad educational base.

India is a poor country and is still a developing nation. Why is that even after 45 years of political independence, we are said to be developing ? The main reason is the people are illiterate and so they fail to understand the rights and duties towards the nation. He is not in a position to contribute anything to the nation's economic growth but in fact he causes hindrances. Only if the people become literate there is scope for economic development of the country and what can be a super example other than a small state. Yes, I am talking of Kerala.

Kerala is the only state in India that has attained 100% literacy. It is a great thing that a state is fully literate and one should take this as an example for making the whole country into a literate nation. But just by making more and more people literate will not pave a way for the nation's development. Only when

equal jobs are created these literate people would be able to contribute their share for the betterment of the country. If this cause is not taken into account then our position would also become like that of Kerala where, though there are a maximum number of literate, it does not have a fantastic economic growth. That is because there is a shortage of industries and thereby jobs and it is commonly seen that people from Kerala rush to the Gulf in search of jobs. Kerala has a capital but it has not been used in the right direction and hence this state is yet to make progress.

Therefore we may conclude saying that though literacy of people is important for the future development of any country, it is not the only base on which a nation can develop. It is only a stepping stone to success. Only when it is added by other factors can a nation fully develop in the right sense. Therefore, Kerala is the first success story in the direction of progress for our country and we can learn from it the area that still requires to be looked into in order to have a bright shining India marching shoulder to shoulder with the developed western nations into the 21st century.

- MISS BABITA KHATRI S. Y. B. Com.

THINK IT OVER

to be or not to be ... a manager

If he's late at work,
he is taking advantage of his position.
If he gets to the office in time,
he is an early bird,
If the office is running smoothly,
he is a dictator.
If the office is in a mess,
He is a poor manager.
If he holds weekly staff meetings,
he is in desperate need of ideas.
If he doesn't hold staff meetings,
he doesn't appreciate the value of team work.
If he goes for training,
he is over - ambitious
If he tries to do all the work himself,
he doesn't trust anybody.
If he delegates as much as possible,

he is lazy.

If he tries to get additional staff,
he is an empire builder.

If he doesn't want more employees,
he is a slave driver.

If he takes his briefcase home,
he is putting on a show.

If he leaves the office without any homework,
he is sinecurist.

If he is friendly with the office personnel,
he is a politician.

If he keeps to himself,
he is a snob.

If he makes decisions quickly,
he is arbitrary.

If he doesn't have an immediate answer,
he can't make up his mind.

Source : Service for Communications.

Collected by : PRAVEEN GUPTA F. Y. B. COM.

Bra
tha
are
son
cou
ati
& a
opp
exc
The
sell
fate
large
living
and
eye-
of th
who
govt.
Brain
even
Britis
into a
) & ins
we ha
N
becau
beauti
shoule

BRAIN - DRAIN FROM INDIA

Much has been said & written about Brain-Drain which is nothing but the fact that a substantial group of people who are born & bred in India & educated in some of the finest institutions leave the country for greener pastures. In order to satisfy their conscience they make a hue & cry of the not having the required opportunities or infrastructure facilities for excelling in their field of specialisation. They brood about doing management & selling detergents or are resigned to their fate & degenerate intellectually. By & large it is the financial aspect & better living conditions that are main reasons and other reasons are nothing but an eye-wash. But looking at the other side of the coin it is not only these people who are to be blamed but other like the govt. & the Indian attitude that leads to Brain-Drain. We have a sad situation that even after our independence from the British Raj in 1947 we have developed into an incompetent bureaucratic culture & instead of "White Babu's" (Britishers) we have now "Brown Sahibs".

Now the question arises, just because my neighbours house is more beautiful than mine does it mean that I should go & live with them permanently?

On the contrary it is imperative on my part to strive hard to improve my house and there is something like patriotism.

Let us not forget that India is not a poor country but a country of poor people. Someone has rightly said that "India is a beggar sitting on a bench of gold." In other words we have enough natural resources & a large human resource which requires to be motivated & tapped upon. Even an uneducated person can be made a machinist if proper motivation & guidance is given by the elite engineer.

Yes, financially an Indian in America may earn more than an American there but when it comes to social life they do not receive equal treatment. I strongly feel that one should spend his life time as a proud, self-respecting & dignified citizen of India rather than be a second class opportunistic Asian Citizen of a Western Country.

The intelligent people of Super elite of the IIT's, VJIT etc can do a lot for the betterment of their fellow countrymen in their own way. We had people like Dr. Homi Babha in whose memory stands the B A R C & Dr. Vishveshwariya, a technologist & builder of a modern India

to name a few. Destiny has given an opportunity to us youngsters, to contribute meaningfully and the time has come for the freshly graduated students to stay on and overcome our problems ourselves and there is nothing like a "free lunch ticket" in the world. They can help in bettering the living conditions of their fellow countrymen. This truly at times can be frustrating for the idealistic youngster & it is for the govt. and others to assist them to overcome their problems.

One should not forget the govt. is spending huge sums on the educated class and they owe it back to the nation. It is a sad plight that our nation which is individually composed of brilliant people is collectively degenerating into such a joke. It's high time that we realise this and the

day we do so we would have brain flushing and not brain-drain. But it is only possible when we youngsters make up our minds not to leave our country solely for material comforts & stay on in this country to build a strong, dynamic & modern India.

Is this only a subject where one may speak for a few minutes and forget about it completely afterwards? Let us all take this opportunity and pledge that, we the future pillars of the nation would remain pillars and not desert our nation and it would not be an exaggeration if I finally conclude saying that if this brain-dran can be stopped, then nothing can stop our nation that attained freedom at midnight from seeing the dawn.

- NAGALAKSHMI S. IYER S.Y.B.Com.

TO EACH HIS OWN

This is a strange world. If you throw an occasional party, you are being graceful. On the contrary if your neighbour does it, he is trying to keep up with the Joneses. If you run for election you are seeking to serve the nation, if your neighbour is a candidate, politics is the last refuge of a scoundrel. If you are promoted, it is long overdue, if your neighbour gets a raise, it is the reward of consistent sycophancy. If your son is studious, he is widening his horizons. If your neighbour's son burns the midnight oil, he is a bookworm.

If you build a big house, it is to accomodate your large circle of relatives and friends, if your neighbour does it, it is a vulgar display of opulence. If your daughter practises the harmonium, she is a genius, if your neighbour's daughter does it, she is a menace to peace.

If you go abroad often, it is because travel enriches one's outlook, if your neighbour does it, he probably has a connection with smugglers.

Yes, its a topsy - turvy world.

- ASHOK A. BHAT S.Y.J.C.

LIBRARIES

A Library is a school for the masses, where the book is the teacher and the reader is the pupil. Libraries play an important roll in spreading of knowledge. If we can spend Money on hotels why not spend it on libraries ?

A fountain is a place where the thirsty can drink water. Similarly, a library is a fountain of knowledge where the thirst for knowledge is quenched. Libraries bring the knowledge within the reach of the poor. It is a quiet corner for study. The sight of several persons reading their books in pin-drop silence is inspiring.

A Library, either public or College, stores many valuable & rare books and manuscripts which are of great help. It possesses reference books and encyclopaedias which are too costly for an average man to buy. There are also news papers and magazines for readers who are not in a mood for serious studies.

A Library is a silent weapon of reform. It develops the habit of reading in us. As we need plain, wholesome food for the body, so we must have serious reading for the mind. Books are the most faithful of friends. Our friends may

change, or die but books are never cross, nor do they perish. They are always patiently waiting to talk to us.

So, come on guys and girls. If you have never been to library, except for attending the programmes of various - parishads; start with a detective novel or a thriller. You are sure to end in serious studies, once you have acquired the habit of reading, it will be no wonder if a reader becomes a "Book-Lover".

- MISS MUBINA PARKER F.Y.B.Com

READING BETWEEN THE LYINGS

I have lots of people under me.
(He is a watchman in a cemetery)

I'm a self made man.
(He has no one but himself to blame)

He hit the top in television.
(He fixes aerials)

My son is a man of letters.
(He works in the G. P. O.)

He is very class conscious.
(He has no class and everyone is conscious about it)

Compiled by :

- ATUL A. LOTLIKAR S.Y.J.C.

MY MUSE

I thought of writing a Poem,
But I could not find a subject.
For a Poem should have some aim,
It has to have some object !

I thought it should be romantic,
For people young at heart.
The heroine would be rich,
the poor hero would have the opposite part.

I thought of making it adventurous,
for those in an exploratory mood,
The hero would be like James Bond,
or someone like Robin Hood !

I thought it would be a murder mystery,
the cover featuring a bloody knife.
The villain may be a jealous lover
who kills her lover's wife !

I thought it would be full of knowledge,

filled with Science, Commerce and Arts.
But I fear the students will hold me by
my neck,
and throw at me a couple of darts !

So I put these thoughts away
then I thought of what was the best.
My poem would be humorous,
filled with satire, fun and jest.

My hero would be a comedian
Someone who's always unlucky
Someone who keeps stepping into trouble,
His name would be Kookie,

I'd make 'Kookie' world famous,
After him girls would be mad.
He'd have a good nature,
Like Fido Dido he'd become a fad.

I was lost in these thoughts
When I stumbled on, my kitten.
As I lay on the floor gasping. I realised
My Poem had already been written !

-- KOOKIE F.Y.J.C

DID YOU KNOW ?

- 1) that a single strand of healthy hair can hold about 100 of gram of weight.
- 2) that after Joan of Arc was burned on a clake her heart was found unburnt, amongst the ashes.
- 3) that the famous painter Picasso, kept himself warm by burning his own paintings.
- 4) that Isreal is the only country in the world where military service is compulsory for women.

Napolean and Hitler were separated by 129 years.

- 1) Napolean was born in 1760 & Hitler in 1889 - the difference is 129 years
- 2) Napolean came into power in 1804
Hitler came into power in 1933 - the difference is 129 years
- 3) Napolean occupied Vienna in 1809
Hitler occupied Vienna in 1938 - the difference is 129 years
- 4) Napolean declared war on Russia in 1812
Hitler declared war on Rusia in 1941 - the difference is 129 years
- 5) Napolean was defeated in 1816
Hitler was defeated in 1945 - the difference is 129 years

Compiled by : Jaya Nair S. Y. B. Cam.

IT'S AN AD-ADWORLD

My special aircraft MIG-000 is the one which I value a lot. On the craft I travel to distant places and places quite out of the ordinary, though I wouldn't call them extra-ordinary. My adventures include a visit to Pluto and from the spectacular wonders of space to the microscopic galaxy of science, to the awesome world of paintings and sculpture where you find Monalisa, Little Mermaid etc. talking to the world of extinct animals. Quite interesting ! I wish I could go on and on. But my recent adventure was the most mind-boggling bizarre phenomenon. It was a visit to the Beau Monde, the fashionable world, the trend setting world of advertisement.

I landed in this world at exactly 13:05:05. Even though my watch showed 13 hours, the watch of this world showed 10:10:35. Interestingly, all the watches showed the same time, as if time wouldn't move, but this was the world which has kept up with the times. I just had a glance at all the watches, Titan, Quartz, Allwyn Trendy - a way to be for a new generation. And for the old, a smiling HMT. This was an interesting world indeed.

Next, I visited the street of idiot boxes, idiot boxes and more idiot boxes. Optonica promises that one who sees it will fall in love at once. But strangely, I didn't. There was an Onida which you always have to protect, because it is the neighbour's envy and even if it breaks, it is the owner's pride. There was a Nelco Blue Diamond you really have to trust your eyes only. There was a Philivision (shh ! a top secret). The King on the move coming shortly to your house - Videocon. And then I was on the move again.

Then it was a street of soaps. I could very well see a foamy cold war waging among different people. One screamed. I use Cinthol. Do you ? Another screeched back, 'NO, I use 'Shikakai'. One said, 'I use Lux', I remembered my friend had asked me if I knew the similarity between her and her friend, the film actress. Well, they both use Lux. Hats off to dame d'honneur of Gold Mist ! If you use santoor you may look younger. Then there was a Liril and Cinthol Lime both engrossed in a game of Lime and soap crosses. I was also really cross and I

hurried out. On my way I met the Halo Girl, the Velvette girl and the SunsilK girl.... OOF !

I hurried off to the next street with a range of suitings and shirtings. I met a man who was 'Dyeing' in Bombay, then a Gwalior man, a Bhilwara man who prompts you to break window panes and a Graviera man. I moved on. I was greeted by a grinning Lalitaji saying. 'Surf Surf'. Someone offered me a Pan Pasand to make my harsh tone sweet. Imagine what wonders it would create among politicians.

Then someone said, A Prudent a day keeps the dentist away. I told her to Close-up and went to Colgate. If I didn't

move out of this crazy ad world I know I'd turn mad. But who would like to go, bonkers with a quality ? I hurriedly made my way to the craft. I heard a suggestion. Taste the Thunder', and another voice asked, 'Do you know Limca has isotonic salts to quench your thirst and refresh you ? But I wasn't thirsty so I wanted to take off as quickly as possible from the mad ad world.

I got into my craft and tried to escape the gravitational pull of the world but couldn't. This world continues to hold me in its spell.

-- SAYED PARVIN S. Y. J. C.

TREES

Trees shall be our friends for ever.
But we befriend them never.
They are very useful indeed.
For they satisfy many a possible need.
Useful are their flowers, leaves and fruits.
Equally so are their boughs, trunks and roots.
In winter they provide wood for fire,
And spread the warmth that we eamestly desire.
Some with colourful blossoms adorn spring,
And what beauty to nature they bring.
They spread their emollient shades in summer,
And soothe the tired traveller.

In autumn leaves are shed by some,
Braving the chilly winter storms, they await
the spring to come.
Trees, they help us receive rains,
Roots hold the soil hence uneroded it remains.
The trees so very generous but man so selfish,
For taking their services man is never taxed;
But desiring to get his house furnished,
He lets the trees be brutally axed.
To the earth trees are always a treasure,
Whose value man can never measure.

-- VASA HEMA PRABHA S.Y.J.C

OF POST, POSTAGE AND PHILATELY

Centuries back when someone wanted to send a message to other in distant place he did so by sending a messenger who would memorise the message, travel a long distance & then would repeat it in front of the person or persons for whom the message was meant.

Later the messages were sent written on clay tablets and baked in fire and these baked clay tablets were carried all the way to the person to whom the message was to be given. As civilisation progressed, clay-tablets were replaced by metal, wood, cloth and finally paper.

Messengers had to make a long and difficult journey through woods and mountains and there was no guarantee that the message or messenger would reach it's destination due to the presence of wild animals and other such difficulties.

As years passed things improved slightly. In the Roman Empire letters were still delivered by messenger but the Romans built large well-laid out roads and messenger travelled over them. At regular distances along the road there were staging posts where messengers could rest and change horses. This speeded up their journey. Later when the number of letters sent increased, it became customary for the bags of letters to be relayed between messengers from post to post. This is how the work "post" came to be used and by then postal

services in most of the countries had grown.

However, sending letters was an expensive business and only kings or very rich persons could afford it.

As time passed such service became available to the public around the nineteenth century in England but the postal rates were still very high. The postal charges were borne by the receiver and not the sender.

Not long after this service became available to public many people started refusing the letters and thus did not pay the postal expense. This was so common that postmen became careless about the delivery of letters. Many valuable letters got lost.

An incident changed the course of history of the postal system. A traveller stopped at a guest house in the village in North England. While he was resting, he saw a postman, approached the lady of the resthouse and give her a letter. He demanded two shillings but instead of giving him the money she carefully examined the letter and returned it to the postman expressing her inability to pay such a large amount. At this the postman tried to persuade her to accept it but to no avail. So the traveller paid for the letter and gave it to the lady.

After the postman left, the lady told this gentleman that he had wasted his money unnecessarily as the letter contained nothing and was sent by her

brother. She further added that her brother lived far away in the village and they had decided on a way of communicating with each other and knowing each others health and well being through the post without paying for it. They marked the face of envelope with a code mark or code word only they could interpret and posted it and when the other person received the envelope he or she could just read the code word and refuse or accept it thus they could save a lot of money.

This incident left a great impact on the traveller he understood why people refused to accept the postal envelope. This person was none other than a member of Parliament, Mr. Rowland Hill. He returned to London and introduced a postage reform bill which was later passed.

According to this new amendment the postal charges were lowered, as nobody would mind paying a small amount and more and more people would get the benefit of the postal service. Now it was not the receiver but the sender who had to pay the postal charges, thus neutralising the chances of committing a fraud.

As lining up outside the post office for the letter to be sent would have been highly inconvenient, undesirable and a loss of time and money for many an idea came Mr. Rowland Hill. He invented the stamp. People started buying this printed piece of paper and to prove that the sender has indeed paid the money due, they had to stick this piece of printed paper known as a postage stamp on the envelope. Thus the stamp was introduced

which was known as 'Penny Black'. It had a picture of Queen Victoria, the then reigning queen. It was issued on 6th May 1840. On that day people stood in long queues to buy the world's first postal stamp.

So successful was the idea of the stamp that this was copied all over the world and the canton of Zurich, Switzerland, issued the world's second stamp which had a big figure of number four on it. Then Brazil became the third country to issue the stamp in July 1843. This stamp was known as "Bulls Eye".

Today almost all countries in the world have a postal services and have issued their own stamps of various sizes, shapes and materials. Today Bhutan is the only country which has tried all the known materials from paper to gold for stamps. It has also used gramophone records which has a National Anthem of Bhutan, as a stamp.

Now how stamp collection was started is yet another story.

A year later after the year of issue of the stamp a strange advertisement appeared in the newspaper 'London Times'.

It went this way. "A lady wants to decorate the make-up-room with used stamps. Till now with the help of friends, relatives and well-wishers, she has been able to collect around sixteen thousand stamps, but this is not enough, therefore we would be thankful if some kind-hearted persons would send her some used stamps to fulfill her wish." This woman was the world's first stamp collector.

- SUNITKUMAR GUPTA F. Y. B. Com.

TELEVISION & SOCIAL CHANGE

We are aware that television in today's modern life is a Mass Medium of entertainment. In today's commercialised and mechanical life it has vast importance and it gives many benefits to the people.

In simple words, the word 'television' or 'T.V.' means the most wonderful & useful modern communication & entertainment medium. It enables us to watch people & scenes far away from us. It was invented by a Scotsman named John L. Baird in 1922. Today we can see T. V. in Black & White or in colour. In India we have T. V. Centres in important cities like Bombay, Calcutta, Delhi, Madras, Srinagar & Lucknow & also in distant rural areas.

The three most important functions of T. V. are as follows :-

1. Information, 2. Education
3. Entertainment.

Every house should have a T. V. set or else each street should have a Common T. V. set. This helps the people to get together & get information & knowledge also. The majority of the people do not read newspapers, journals, magazines etc. It is T. V. which helps them to know about what is going in the

world & also makes them aware of the current topics. It is very useful for illiterate people, who cannot read or write, for by seeing T. V., with the help of pictures they can get knowledge & therefore their ignorance will decrease. Since seeing and learning with the help of visuals is more effective than reading, T.V. is used as a medium to educate people in foreign countries. Whatever subject is to be taught is recorded with the help of picture. Their children are able to follow more quickly. Nowadays, various educational programmes are shown on T. V. which enable them to understand properly & also acquire knowledge. Apart from education, various children's programmes on dance, drama, music & interviews are shown on T. V. in which the children are able to participate and show their talents & overcome nervousness.

T. V. helps the family to come together & enjoy the entertainment programmes. It is very useful to the younger generation. Family members see the programmes and discuss them among themselves. For instance, 'Janvani' was a programme which was on

T. V. few days ago in which problems relating to unemployment, low per capita income were discussed by members of the public with the various ministers concerned. Thus the Government also comes to know their difficulties & takes proper steps & the people also get a chance to air their grievances.

Most people do not make use of T. V. in a proper way. They think that it is only for entertainment & they avoid seeing important programmes like current news, 'Newstime' etc. Children are so interested in T. V. that they ignore their studies & waste all their time. They must make a schedule for watching T. V. & do their studies. They also strain their eyes & therefore suffer from eye problems.

The Government is trying to take T.V. to the villages nowadays. Agricultural programmes are shown on T. V. which enables the villagers to take interest in their work. This helps the villagers to know what is going on in the world & they can also enjoy the various entertainment programmes shown. When a man comes home tired, he wishes to relax & therefore when he sees the

entertainment programmes on T.V., he feels relaxed & cheerful again. It is very useful for sick & old people as they are not able to go out. They can enjoy themselves in the house itself & thus they feel happy & their sickness is also reduced.

The Government of India has been taking keen interest to improve the technology of T. V. by providing incentives, loans etc. This helps us to further social & economic development. We must produce more & more T. V. sets and make them as cheap as possible so that every human being will be able to buy it for the purpose of entertainment, knowledge.

Lastly I would like to say that everyone should use T. V. in a proper logical & systematic way. They should know the importance of T. V. & acquire more & more knowledge with the help of T. V. In today's modern life T. V. has helped in the development of the country.

Thus T. V. is a medium which adds to our knowledge & gives the information and entertainment.

-- MANOJ S. BAJAJ S. Y. B. Com.

I
P
fr
Y
m
or.
biz
ma
one
Indi
cari
com
Ou
wanr
go !
me n
T
in rhy
glimps
The' ve
and ar
death...
lacked
I get t
tossed
Ready to
opportun

TO STOP TRAIN PULL CHAIN

Platform No. 2 ! 9.30 a.m.! Oh joy!
Oh boy ! Mercifully at last, the very original masterpiece of our nation screeches to a halt at the majestic platform ! The time shows that the arrival of an average Indian train is 20 minutes late ! Horrace Mann would have prudently quoted one for the occasion from his collections, the right one being. You may as well borrow a persons money as his time ! Frankly I think, no one cares a damn for his thoughts.

OH AGONY ! The Indian train is a bizzare masterpiece surrendered to a mass of insanie butchers ! And yes, I am one of them thunders ! LO, the great Indian trick commences ! You are artfully carried inside the overpacked compartment, never mind the second thoughts you had ! So its like, 'you wanna go or you don't wanna' go, you do go ! And the fact is pretty coherent to me now !

The train coughed and moved forth in rhythmic convulsions I took a last glimpse of the sign depicting; Goregaon! The vexed crowd inside shows no mercy and are ready to stamp each other to death.... ! How I realised now that I really lacked nourishment ! Malleable as I am, I get helpless in the crowd and am tossed from one corner to another. Ready to pick up a brawl when given the opportunity, everyone inside is com-

bustible today ! Aren't they always !

Massacre time ! Jogeshwari... the house of Bhaiyas ! No one gets out but many come in to tighten the crowd still further ! Bhaiyas come in fallin' over their own milk cans ! Seconds later; they settle inside displaying their red sets making it known how PAAN is their JAAN ! As if all that was not enough, a horde of urchins rush in with their 'DHOLAKS and CYMBALS " full of zest, ready to scream their homemade DISCO BHAJANS ! CATASTROPHE ! To complicate the matters still further, two women squeeze into the mens compartment ! And I thought I was having Hallucinations !

Andheri at last, came four minutes later making you feel it was years ! I nodded positively when asked about my intention of alighting ! I could smell sweltering heads in front of me ! How I longed to see daylight ! The train refused to halt but a dozen of them got down happily ! I was again carried out ! My hair was a mess and so were my clothes ! And I had-spent hours labouring over them to get them in top, shape ! Laces untied, belt loose and my book in shreds ! The T. C. stood before me demanding proof of my journey ! I reached for my wallet and my heart, missed a beat when I felt a vacuum !

-- PRAKASH S. Y. B. Com.

GUJRATI SECTION

અનુક્રમણિકા

૧.	સસ્વૈયુ	પ્રો. જ્યોત્સના વ્યાસ	૧
૨	શિક્ષણ વિશેની મારી કલ્પના	શાહ પરેશ એલ.	૩
૩	અનુભૂતિ	હિતેશ રાતડીયા	૪
૪	કામ એક દિવાસળીનુ	ધર્મેશ વસા	૪
૫	ભારતની આર્થિક કટોકટી	રાજેશ શાહ	૫
૬	મિત્ર	કમલ વાસન	૭
૭	મારી કવિતા	ધર્મેશ ગોરડીઆ	૭
૮	ભારતમાં ક્રાંતિ આવશે ખરી	તૃપ્તિ તલાટી	૮
૯	મિત્રતા	પટેલ નયના	૧૦
૧૦	યુધ્ધ	યજ્ઞેશ પારેખ	૧૦
૧૧	તારી યાદના પરીઘ પર	દીપક રાઠોડ	૧૦
૧૨	પર્યાવરણ	અમી પુરોહિત	૧૧
૧૩	મિથ્યા અભિનિવેશ	હેમાની રીટા	૧૬
૧૪	એક ક્ષણ	ધર્મિકા બી. રાઠોડ	૧૭
૧૫	યાદ	કોમલ આર. સંઘવી	૧૭
૧૬	તો કંઈ નહી	પ્રવિણ સોલંકી	૧૭
૧૭	બનાવે છે	હેમલતા એચ. ભાનુશાલી	૧૮
૧૮	હું તને પ્રેમ કરું છું	હિતેશ રાતડીયા	૧૮
૧૯	સત્યનું સત્ય	યજ્ઞેશ પારેખ	૧૮
૨૦	મારું અસ્તિત્વ	હિતેશ રાતડીયા	૧૮

ገጠኛው ስልጠና ለገጠኞች ለሚከተሉት ምክንያቶች ይኖራል፡-
 ገጠኞች ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች

ገጠኞች ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች

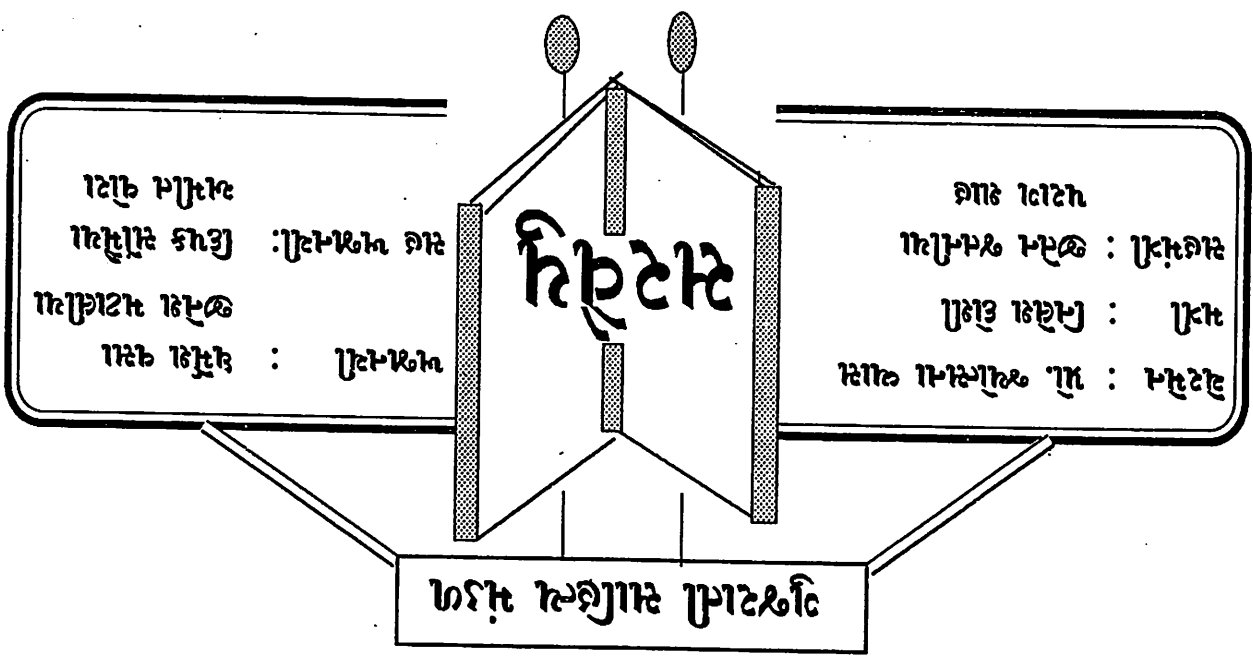
ገጠኛ ስልጠና (ገጠኞች ስልጠና)

ገጠኞች ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች

ገጠኛ

ገጠኞች ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች

ገጠኞች ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች
 ለሚከተሉት ምክንያቶች ለሚከተሉት ምክንያቶች

ભંજવી યુનિવર્સિટી બહુભાષી મોનો એક્ટીંગ સ્પર્ધામાં શ્રેષ્ઠ અભિનેતા તરીકે ઈનામ પ્રાપ્ત કર્યું. યુનિવર્સિટીની માઈનીંગ સ્પર્ધામાં દ્વિતીય ઈનામ મેળવ્યું. યુનિવર્સિટી ઉપરાંત 'ઈપ્ટા', 'ઉન્મેષ' અને લાલા લજપતરાય વિવિધ આંતર ક્રોલેજ નાટ્યસ્પર્ધામાં ઉત્તમ અભિનેતા તરીકે સફળતા મેળવી. 'ઝલઝલા', 'સવારી', 'ગધેપે નિકલી સવારી' અનુક્રમે 'ઈપ્ટા' 'ઉન્મેષ' અને લાલા લજપતરાય આંતર ક્રોલેજ નાટ્યસ્પર્ધાના શ્રેષ્ઠ નાટકો રહ્યા. જેમાં મુખ્ય એવં ઉત્તમ અભિનેતા અનિલ પંચાલ રહ્યો. ક્રોલેજના વાર્ષિકોત્સવના નાટક 'અભિનવ શાકુંતલ' માં આધુનિક દુષ્યન્તની ભૂમિકામાં અત્યંત સફળતા મેળવી પોતાના અભિનય પ્રેક્ષકવર્ગમાં હાસ્યની છોળોથી ઉદ્ધાળી. ક્રોલેજ કાળ દરમ્યાન 'જન્મોત્સવ', 'ઉભી ચાવી આડી ચાવી', 'શાપિત' એવં ઉપર જણાવેલ ગુજરાતી એવં હિન્દી નાટકોમાં ભાગ લઈ રંગમંચના ફળ કલાકાર બની રહ્યા. 'ઉભી ચાવી આડી ચાવી' નાટકને દૂરદર્શન પર પાગરજી કરવામાં આવ્યું હતું.

અભિનય ઉપરાંત અવાજનું સુરીલાપણું પણ તેની વધારાની કળા છે. આ વર્ષે ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળ દ્વારા આયોજિત આંતરક્રોલેજ ગુજરાતી સુગમ સંગીત સ્પર્ધામાં પ્રથમ ઈનામ પ્રાપ્ત કર્યું. ભૂતકાળમાં પણ આજ સ્પર્ધામાં ભાગ લઈ અનેક વખત ક્રોલેજને રોટેરીંગ ટ્રોફી અપાવી. આજ વિદ્યાર્થી કલાકાર પોતાના સુસ્વર ગીતોની કેસેટ પણ આપાગને આપી રહ્યો છે.

ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળ વિદ્યાર્થીઓનું મંડળ અને તેના વિદ્યાર્થીની સિદ્ધિઓને મુલવી કે ઉલ્લેખ ન કરીએ તો તે અજીગતુ ગણાય. અનિલ પંચાલ શ્રેષ્ઠ અભિનેતા એવં ગાયક તરીકે ઉજ્જવળ ભવિષ્ય બનાવી પ્રગતિ સાધે તેવી ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળની મહેચ્છા.

આ વર્ષના દુઃખદ બનાવમાં ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળ પોતાનો વિદ્યાર્થી વિજય એન. શાહ (S. Y. J. C. 'E' R. NO. 70) ગુમાવ્યો. સાલસ સરળ અને ઉમદા વ્યક્તિત્વ ધરાવતો આ વિદ્યાર્થી ખુબ જ પરોપકારી પણ હતો. તે અનેક ગરીબ વિદ્યાર્થીઓને મદદરૂપ થયો હતો. તેની મદદ ને તોરે અત્યંત ગુપ્ત રાખી હતી જે તેના મૃત્યુ પછી જ જાણમાં આવી.

આવા તેજસ્વી એવં પરોપકારી વિદ્યાર્થીને પ્રભુએ આપણા વચ્ચેથી લઈ અન્યાય જ કર્યો છે પરંતુ મૃત્યુ માનવીને આર્ધીન નથી તેથી ઈશ્વર તેના આત્માને શાંતિ આપે તેના વડીલોને આ અયાનક આવી પડેલ આઘાત જીવવાની શક્તિ આપે. અસ્તુ.

ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળ વર્ષોથી સફળ રીતે કાર્ય કરી રહ્યું છે તેની સફળતા પાછળ છે વિદ્યાર્થીઓનો અને આચાર્યનો સહકાર. તેમનો આભાર માન્યા વગર સસ્વૈયુ અધુરુ રહી જાય....."

પ્રો. જ્યોત્સના વ્યાસ

દુઃખદ સમાચાર

વિજયકુમાર નટવરલાલ શાહ S.Y.J.C.

નટવર હસુનો કુલચંદ

અવનિ પર જન્મ થયો

સાત બહેનોનો એક લાડીલો

આગધાર્યો તું ચાલ્યો ગયો

દેવલોકે જઈને વસ્યો

કામ રહ્યા છે સર્વ અધુરા

વિજય તું રડાવી ગયો

તારી યાદ સદા સાંભરે

સમસ્ત શાહ પરિવાર

First Class Students T. Y. B. Com.

Sanjay Dwivedi

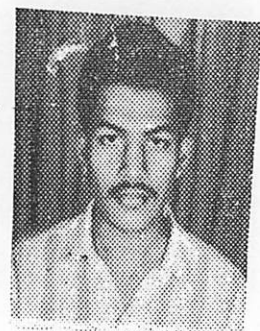
Kamakshi Narayan

Bhavesh Patel

Sandeep Mor

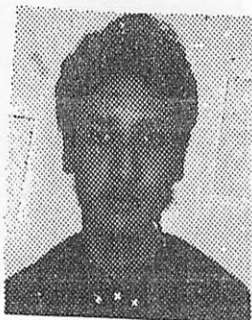
Kashyap Shah

Kalpana Shah

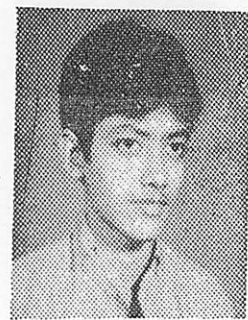
Sarita Peety

Shailesh Shah

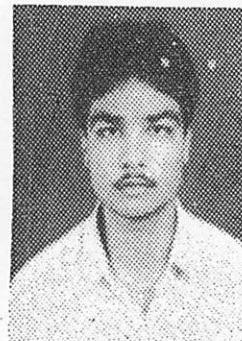
Vipul Gosalia

Nirmal Rathod

Jayashree
RamachandranSaint Mayer
Romeo Felix

Anita Thomas

Rajiv Jain

Rekha Unni

Neetu Jindal

Latta Oza

Lalit Agarwal

Sanjay Joshi

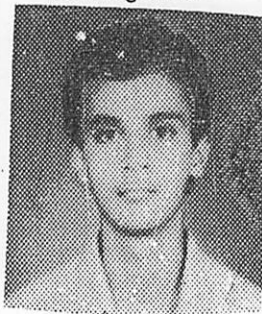
Sangeeta Luharuka

Hemant Thanvi

Vipul Chheda

Yagnesh Bhatt

Parin Parekh

Jyoti Sharma

First Class Students T. Y. B. Com.

Rizwana Killedar

Rekha Kini

Sandeep Todi

Lignesh Gandhi

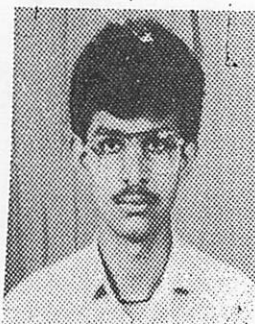
Bhavesh Doshi

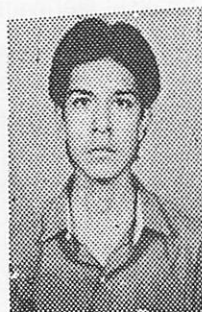
Nital Mehta

Neena Verma

Sanjay Jain

Sanjay Chauhan

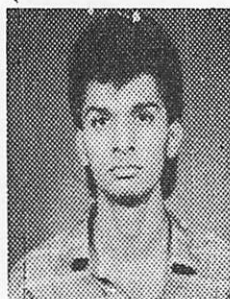
Aparna Chawathe

Kuldeep Mantry

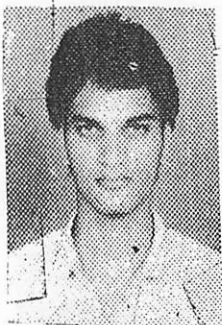
Gurav Anand

Rajesh Kalijakar

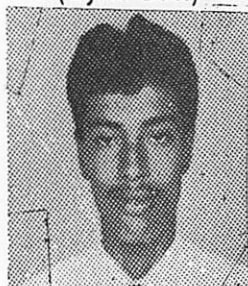
Virendra Shah

Manoj Thanvi
(Gym. Sec.)Rajesh Bhatia
(Gym. Sec.)Rajesh Malushte
(Gym. Sec.)Amrath Acharya
(Chess Champion)

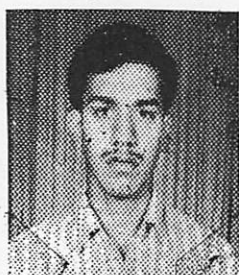
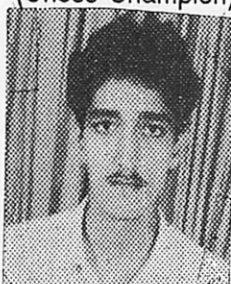
Rajul Savla

Anil Panchal

Anup Das

Jinesh Matalia
(G.S.M.)Bhavani Sankar Jangid
(M.P.F.L.)Anand Vishwakarma
(M.P.F.L. Sec.)Prem Purohit
(M.P.F.L.)

Personalities of the College

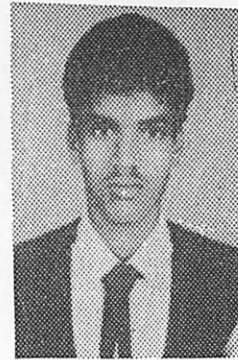
Aruna Rane
Rep. Maharashtra at
the REPUBLIC DAY

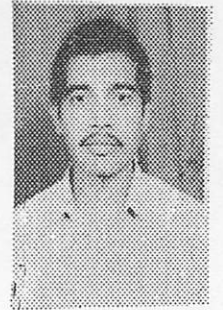
Mukesh Vora
General Secretary
S. T. C.

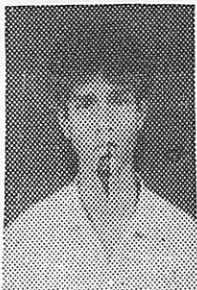
Hemangi Mahale
Ladies
Representative

Ganesh N. Parab
Best Camper-NSS

Umesh Yadav
Essay Competition
WINNER

Ganesh V. Gupta
Essay Comprtition

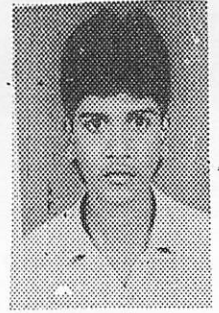
Rakesh Singh
Chairman of Student
Teacher Council

Arnab Agrawal
Prize Winner Nair
Medical & Moodindigo

Amitab Nimikar
N. S. S. Active
Volunteer

Sandeep Bondre
C. R.

Rakesh K. Jain
C. R.

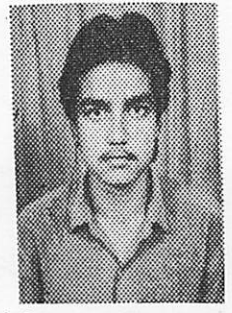
Praful Thakar
Active N.S.S. Leader

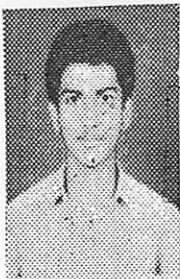
Vinay Shah
C. R.

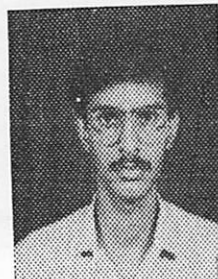
Pravin L. Sharma
C. R. Active Leader
in M.P.F.L.

Shashi Sharma
Magazine Section

Sanjeev Upadhaya
N. S. S. Secreatsay

Somendranath Mongia
F. Y. B.Com. Prize
Winner At 'Aswamedh'

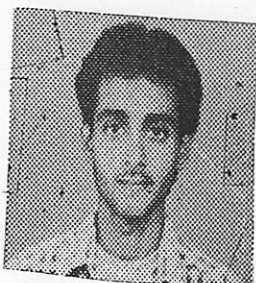
Glrish Kalra
U. R.

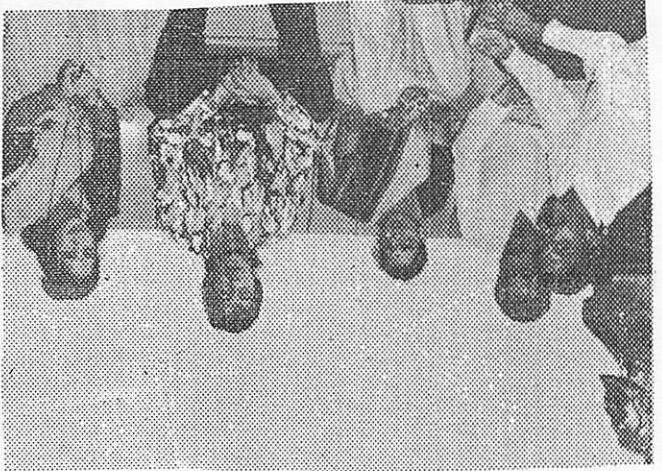
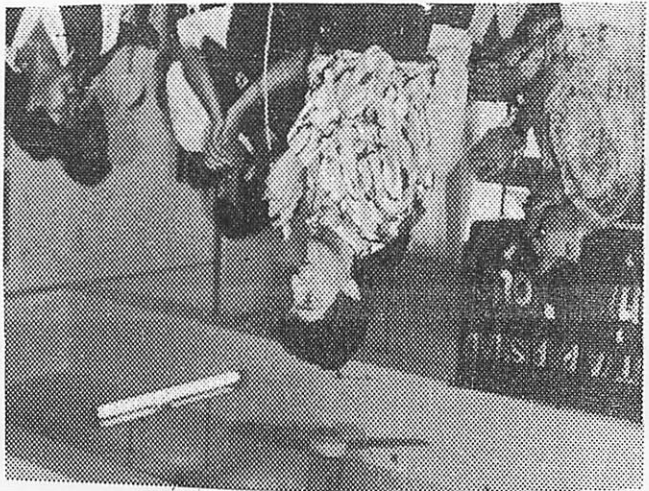
Jayesh Lakhani
T.Y. B.Com. C.C.R

Ajay Tendulkar
N.S.S. Secretary

Sayeed Salim
N. S. S. Secretary

GUJARATI SAHITYA MANDAL & HINDI SAHITYA PARISHAD

શિક્ષણ વિશેની મારી કલ્પના

શિક્ષણને સમાજનું હૃદય છે. હૃદય શુદ્ધ, શક્તિશાળી હોય તો સમાજ નિરોગી, શક્તિશાળી અને દિવ્ય બને. શિક્ષણને વ્યક્તિ, સમાજ અને રાષ્ટ્ર માટે ખૂબજ મહત્વનું અંગ છે.

આજે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી એ અદ્ભુત વિકાસ કર્યો છે. પરંતુ આવા શિક્ષણે, માનવને મનુષ્યત્વ ભુલાવીને પશુત્વ તરફ વાળ્યો હોય એવો ભાસ થાય છે. આ શિક્ષણ મેળવીને માનવ ચંત્રવત બન્યો છે. જાતજાતની Degree મેળવેલ વ્યક્તિ, તેનાં જીવનને આદર્શ બનાવવાનો ભાગ્યે જ પ્રયત્ન કરે છે. આજે શિક્ષણનું પ્રમાણપત્ર લઈને બહાર નીકળતો યુવાન શિક્ષિત લાગે છે ખરો? ધ્યેયશૂન્ય જીવન અને વિત્ત મેળવવા માટેનાં વલખાં-બસ, આનાથી વિશેષ કંઈ આજનાં શિક્ષિતોનાં જીવનમાં જોવા મળે છે ખરું? આજે છે શિક્ષણની વિપુલ સુવિધાઓ. વિજ્ઞાનનાં અદ્યતન ઉપકરણો, વિશાળ પુસ્તકાલયો અને સાધન સજ્જ પ્રયોગશાળાઓ અને વ્યાસ-વાલ્મીકિ પાણ ઉત્તમ પ્રમાણપત્ર આપી દેવા અભ્યાસ ક્રમો - છતાં પરિણામ આપણને શું જોવા મળે છે? અશિસ્ત, બેકારી, હતાશા, લાચારી કે અહંકાર અને વિકૃત બુદ્ધિ કે બીજું કંઈ? આજનાં યુવાન પાસે છે બહુધા તકલાદી દેહ, સંકુચિત દૈષ્ટિ અને અર્થ મેળવવા માટેની આંધળી દોટ. નથી મા - બાપ માટેનો આદર, સમાજ પ્રયેની ફરજ, મિત્ર - કુટુંબ માટેની લાગણી અને સંસ્કૃતિ માટેનું ગૌરવ કારણ છે આજે અપાઈ રહેલું વિકૃત શિક્ષણ.. આપણે સમાજને બદલવાની વાતો કરીએ છીએ, પણ સમાજ ત્યારે જ બદલાશે જ્યારે સમાજનો દરેક વ્યક્તિ સાચાં શિક્ષણ વિશે માહિતગાર હશે..

To educate = to draw out. જે શિક્ષણ અવ્યક્તશક્તિ અને ગુણોને જાગૃત કરે તે જ ખરું શિક્ષણ. વિદ્યાર્થી ચારિત્ર્યવાન અને નીતિમાન બને તેજ સાચું શિક્ષણ. સ્પેન્સર જેવા શિક્ષણશાસ્ત્રજ્ઞ કહે છે કે "શિક્ષણથી કોઈ દિવસ કોઈ માણસ

મહાન થતો નથી. જે મહાન થઈ ગયાં તે શિક્ષણથી મહાન નથી થયાં, પણ જીવનનાં સંસ્કારથી થયા છે". ટૂંકમાં જીવન કેવી રીતે જીવવું એનું શિક્ષણ માણસને મળવું જોઈએ, અને આવાજ શિક્ષણથી માણસ પ્રેમાળ, તેજસ્વિ અને જ્ઞાનપ્રધાન બની શકશે. સૃષ્ટિ ઉપરનો પ્રેમ, માનવ-માનવ વચ્ચે આત્મીયતા અને નિર્સર્ગ ઉપર પ્રેમ સાચાં શિક્ષણ દ્વારા જ લાવી શકાશે.

આજે બધાંજ કહે છે કે શિક્ષણ પધ્ધતિ ખરાબ છે, તે બદલવી જોઈએ, પણ તે બદલવાની તૈયારી કોઈની નથી. સ્વાતંત્ર્ય મળ્યા બાદ વર્ષોથી સમાજનાં નેતાઓ ભાષણો આપે છે. ? "ચાલતી રહેલી શિક્ષણ પ્રણાલિકા જૂની છે, અને તે રાષ્ટ્રને ઉપયોગી ન હોવાથી બદલવી જોઈએ." પણ કોઈને કંઈ કરવું નથી. તેમનામાં હિમત હોય તો શિક્ષણનો આખો બગીચો તૈયાર ન કરી શકે તો કંઈ નહિ પણ એકાદ નાનું ફૂલ તૈયાર કરી દેખાડે. શિક્ષણ પધ્ધતિ બદલવાનો એકાદ પ્રયોગ તરીકે એકાદ શિક્ષણસંસ્થા શરૂ કરીને પછી બૂમ પાડે તો યથાર્થ ગણાય. શિક્ષણખાતું દર વરસે લાખો રૂપિયા ખર્ચે છે પરંતુ જે કેળવણી ને તે ખરાબ ગણે છે તેમાં સુધારો કરવાને બદલે આ ખરાબ ગણાતા જ શિક્ષણ માટે આ પૈસા ખર્ચવામાં આવે છે.

આપણે બીજાને ત્યાં જમવા જઈએ એટલે સ્વાભાવિક છે કે પોતાનાં ઘર જેવું ખાવા ન મળે. આપણે મોળું ખાતા હોઈએ ને બીજા ને ત્યાં તીખું ખાવામળે તો કાંતો આપણે તીખું ખાવું પડે અથવા ખાધા વગર ઉઠી જવું પડે. ખાધા વગર ઉઠવાની આપણી તૈયારી નથી. તેથી તીખું ખાવું પડે છે. શિક્ષણનું પણ કંઈ આવું જ છે. આપણી પાસે આપણી પોતાની શિક્ષણ કલ્પનાં છે, છતાં પણ આજે આપણે અંગ્રેજોનું પીરસેલું શિક્ષણ જ લેવું પડે છે, કારણ કે તે લીધાં વગર સમાજમાં મોભો નથી. આપણે ફ્રાંસની ઐતિહાસિક ક્રાંતિ ગોખી પણ જ્ઞાનેશ્વર, તુકારામ, તુલસીદાસ વગેરે એ શી ક્રાંતિ કરી, સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયે શું કર્યું તેની આપણને ખબર જ નથી. શિક્ષણ એવું હોવું જોઈએ કે છોકરાંઓનો

મા-બાપ પ્રત્યે આદર, પ્રેમ વધે. આજનાં શિક્ષણશાસ્ત્રો તો કહે છે કે, “છોકરાઓનો માબાપ પર પ્રેમ વધે તેવું કાંઈ કરવું તે અમારાં અભ્યાસક્રમમાં જ નથી.” આજની શિક્ષણ વ્યવસ્થામાં એક ક્ષતિ એ પણ છે કે આ શિક્ષણનો કા અર્થનાં ટેકરા સાથે અથડાઈને તૂટી જાય છે.

અંતમાં કહેવું હોય તો શિક્ષણની ભારત જેવાં સાંસ્કૃતિક દેશ ને અત્યંત જરૂર છે, જેનાથી તેનાં દરેક નાગરિકમાં પ્રેમ, જ્ઞાન અને તેજસ્વિતા નિર્માણ થાય ને દરેકે દરેક વ્યક્તિને તેનાં રાષ્ટ્ર માટે આદર, માન ઉત્પન્ન થાય.

- શાહ પરેશ એલ. ટી. વાય. બી. કોમ

અનુભૂતિ

“હું તને પ્રેમ કરું છું”
એમ વારંવાર કહેવું અશક્ય છે
કારણ કે તેમ કહેવાથી
અનુભવ છું મને નિરાધાર -
જાગે કોઈ વૃક્ષ, પાનખરનું પાર્શ્વહીન,
એકલું અટલું કોયલ ના કલરવ વગર
પાણ
તેની પાસે તો છે રાહ વસંતની અને
મારી પાસે.....?
તેથી જ મારે જવું છે તમારાથી દૂર
કે હું પહોંચી શકું મારી નજીક
તેમ છતાં
જીવનની કોઈ એક સાંજે
આપણે મળી પાણ જઈએ
ત્યારે પાણ હું તમને નહીં કહું
કે હજુ “હું તને.....!”

- હિતશ રાતડીયા ટી. વાય. બી. કોમ

કામ એક દિવાસળીનું

શું આ સત્ય નથી?...
આભની બોચી પકડી અસહ સિતમ ગુજારવામાં આવી રહ્યો છે.

માનવ શરીર ઠંડુ બની ગયું છે.

આ બરફના થર નીચે....

એક આગ લબકારા મારે છે.

પોતાની અંદર રહેલી તોફાની શાંતિની વિરુદ્ધ જઈને વૃક્ષો પુરી તાકાતથી લીલાછમ બની લહેરાઈ રહ્યા છે.

હવાની રુખ મુખ્યત્વે જઈ રહી છે ધર્મગ્રંથો વચ્ચે..

પોતાની હિંસાને છાવરવા,

ફુલદાનમાં હાથ નાખીને લોકો ‘ફિગર પ્રિન્ટ’ બચાવી રહ્યા છે.

મહાપુરુષોના કથનોના ખંજર વડે સમય કપાય છે.

માસુમ રીતે..

આકાશના અનંત વિસ્તારને છોડતા ગભરાયેલી છે ચકલીઓ...

ગીધોએ રદ કરી છે અહિં તહિની ઉડાઉડ ટોપીની

ચિંતામાં - સસદભવન વાક્યુધ્ધે ચઢ્યું છે. અને,

શાંતિનું કબુતર તો લથપથ છે...

દુનિયાના નકશા ઉપર વાતાવરણ કેટલું દિગ્મુઠ છે.

એક મહાભયંકર વિસ્ફોટની તૈયારી ચાલી રહી છે.

આંતરિક રીતે રાજનીતીની કરવતથી કપાય છે માનવ.

શું આ સત્ય નથી? જો આ સત્ય છે...!

તો તરતજ “નાર્મદો” સહનશક્તિની હદપાર કરો

ખાલી વાતોના ઝંડા ન લહેરાવો હવામાં બારીઓ ખોલી નાખો સૌથી પહેલા

કાળા પૃષ્ઠો પર લખાયેલ, ઇતિહાસ. નહિ વાંચ્યા કરો

કહો યુવાનોને - કમર કસે

ફક્ત સાંભળ્યા ન કરે ‘યુમ્મા - યુમ્મા’

અને બૈરાઓના આંચલમાં જે છુપાઈ ગયા છે

એ ‘હીજડાઓ’ ને બહાર કાઢો.

અને કરો લડાઈમાં આગળ

આ લડાઈ હશે આંતરિક ભય સામે

હિંસાના ભયને હાંકો, અહિંસાના ભય વડે

વાતાવરણમાં અન્યાય ને અસત્ય સામે ગંધક અને દારુ ફેલાયેલો છે

જરૂર છે ફક્ત આવા આચરણની જે કામ કરશે

ફક્ત એક દિવાસળીનું.

- ધર્મશ વસા ટી. વાય. બી. કોમ.

ભારતની આર્થિક કટોકટી

ભારત એક સમૃદ્ધ દેશ છે. છતાં પણ ભારતને આર્થિક મુશ્કેલીઓનો સામનો હરહંમેશ કરવો પડે છે. આર્થિક કટોકટી એટલે નાણાંભીડ એમ નહિ. ભારતની આર્થિક કટોકટી એટલે ભારત ના રૂપિયાની વિદેશી ચલન સામેની ઘટતી કિંમત, ફૂડેકે ને ભૂસકે વધતી જતી મોંઘવારી, લીધેલી લોનો નું વ્યાજ ચૂકવવા માટે બીજી લોનોની આવશ્યકતા અને દર વર્ષે વધતી જતી અંદાજપત્રીય ખાધ.

ભારત હાલમાં નાજૂક પરિસ્થિતિમાંથી પસાર થઈ રહ્યો છે. વિકાસ કરતા આયાત વધુ રહી હોવાથી ચૂકવણી તૂલાની સ્થિતિ ખાડે ગઈ છે. છેલ્લા દસેક વર્ષમાં દેશનું આંતરિક અને વિદેશી દેવું અને વ્યાજ ચૂકવણીનો બોજ ઉત્તરોત્તર જંગી બનતો ગયો છે. વેપાર ખાધ વકરતી ગઈ છે. ભારત દેશ દેવાના બોજ હેઠળ એટલો દબાઈ ગયો છે કે ચૂકવણી માટે પણ લોન લેવી પડે છે!! ભારતનું અર્થતંત્ર આજે કટોકટીમાં છે. સ્વતંત્રતાની શરૂઆતથી જ ભારત ઉપર અંગ્રેજોએ કરેલા માનસિક, સામાજિક અને આર્થિક શોષણ નો બોજ હતો. ભલે ભારતને સ્વતંત્રતા મળી પરંતુ આર્થિક નીતિઓ બીજા દેશોનું અનુકરણ કરવાનાં જ પ્રયત્નો કરતી. આજે રશિયા જેને ભારત આદર્શ સમજતું હતું અને પ્રગતિ માટે તેની નીતિઓ અર્પનાવતું હતું તેનું જ અર્થતંત્ર લગભગ ભાંગી પડ્યું છે. ભારતે કદી પોતાની આર્થિક નીતિઓ ખરેખરી જરૂરિયાતોને આધારે નથી અપનાવી. પંચવર્ષીય યોજનાઓ પાછળ આજ સુધી જેટલા લક્ષ્યાંક હતાં તે બધા આજે પણ એમને એમ જ, કદાચ વધુ ગુંચવાઈ ગયા છે.

એક ખેતીપ્રધાન દેશ હોવા છતાં, આપણે ત્યાં વિદેશી આયાતો ઉપર આધીન ઉદ્યોગો એ જોરે પકડ્યું છે. આજે આપણને તેલ અને પેટ્રોલીયમ પેદાશોની આયાત કર્યો સિવાય છૂટકો નથી. વિશ્વની સાથે કદમ મિલાવવા

જતાં આપણે કોમ્પ્યુટર અપનાવ્યું, સંરક્ષણ માટે અત્યાનુષિક શસ્ત્રો અપનાવ્યા અને લગભગ દરેક ક્ષેત્રમાં આપણે આધુનિક ટેકનોલોજી અપનાવવા માટે બની શકે એટલા ખર્ચા અને પ્રયત્નો કર્યા છે. કદાચ, આ બધામાંથી ઉદભવેલી આયાતી કટોકટીને કારણે જ ભારત પોતાના પગ પર ઊભું રહેવા માટે પણ અસમર્થ બન્યું છે. પરંતુ આ આયાતી કટોકટી અનેક ભૂલોને અને નિષ્ફળતાઓને છાવરવા માટેનું છેતરામણું કારણ બની રહે છે.

આજથી દસેક વર્ષ પહેલાથી જ નબળી નીતિઓ ના પરિણામ સ્પષ્ટપણે બહાર આવવા લાગ્યા હતાં. આગાઉ કેન્દ્રસરકારે મૂડીસર્જન માટે વધુ મહેસુલી આવક પ્રાપ્ત કરવાના વ્યવસ્થિત પ્રયત્નો કર્યા હતાં. પરંતુ ૧૯૭૯-૮૦ બાદ અંદાજપત્રીય ખાધ પૂરવા મૂડી ખાતાની પુરાંતનો ઉપયોગ થવા લાગ્યો અને વર્ષો સુધી મહેસુલ ખાધ વિસ્તરવા લાગી. ૧૯૮૦-૮૧ સુધી માં રૂ. ૧૭,૫૮૫/- કરોડ થઈ. વધતાં જતાં મૂડીખર્ચને પૂરવા ઉધાર નાણાંનો આશ્રય લેવામાં આવ્યો. એટલે ૧૯૮૦-૮૧ સુધીમાં કુલ ઋણ જવાબદારીમાં છ ગણો વધારો થયો. સાથોસાથ જાહેર દેવું વિસ્તરતા સરકારે બચત આકર્ષવાનું શરૂ કર્યું. પરંતુ વધતી જતી જરૂરિયાતો નો ખાડો, વ્યાજના દરની વૃદ્ધિ અને કરવેરા સંબંધી શહતો પૂરી પાડવામાં નિષ્ફળતા મળતાં. ખોટ પૂરવાની જવાબદારી રિઝર્વ બેંક પર આવી પડી. ચાલુ ખાતામાંની પુરાંતના પ્રતિકુળ પાસાએ નવી મુશ્કેલી ઊભી કરી અને ભારતની વિદેશવ્યાપારની ખાધ અમર્યાદ પ્રમાણમાં વધતી રહી.

દેશની આર્થિક કટોકટી પાછળ 'કાળા નાણાં'નો મહત્વનો ભાગ છે. ૩૫,૦૦૦ થી ૫૫,૦૦૦ કરોડ રૂપિયા જેટલું અંદાજિત કાળુ નાણું એવી જગાઓએ ભરાઈ બેઠું છે કે ગમે તેટલી વિનવણી ને ધાકધમકી છતાં બહાર જ આવતું નથી. દુનિયામાં કોઈપણ દેશ કરતાં ભારતમાં સોના

પ્રચેની ઘેલછા સૌથી વધારે છે. દાણચોરીથી આવતા વાર્ષિક આશરે ૩૦૦ ટન સોનાને કારણે ચારેક અબજ ડોલર જેટલું વિદેશી હુડિયામાણ દેશની બહાર બિનઉત્પાદક દિશામાં ખેંચાઈ જાય છે. હીરામાણેક, સિન્થેટીક કાપડ, વીજાણુ ચીજોની દાણચોરી ને લીધે લગભગ ૧૫ અબજ જેટલું વધુ વિદેશી હુડિયામાણ સરી જાય છે. આ ઉપરાંત કેફી દ્રવ્યોની દાણચોરીથી દેશને થતું નુકશાન જૂદું. ભ્રષ્ટાચાર એટલી હદે ફેલાયેલો છે કે બોક્ષેર્સ તોપસોદામાં કરોડો રૂપિયાની કટકી ખવાઈ એ તો હકિકત છે પરંતુ સ્પષ્ટ નામો બહાર આવે તેને માટે આપણાં જ પૈસે વિદેશમાં તપાસ કરવામાં આવી પણ કોઈના નામ બહાર ન આવ્યા. વી. પી. સીંગ જેવા ભરોસાપાત્ર લાગતા વ્યક્તિએ ફક્ત આજ મુદાને ચગાવીને રાજીવ સરકારનું પતન કર્યું. પરંતુ તેમના પોતાના પતન થયા બાદ પણ બોક્ષેર્સ તોપસોદામાં દલાલી કોને મેળવી તે હજી પણ ઓફીસીઅલી કહી શકાય નહિ. આ ભ્રષ્ટાચાર હાથીખર્ચ બનેલા ઢીલા અને તુમાખીભર્યા સરકારી ખાતાઓમાં જેટલો ફેલાયેલો છે એટલો જ 'કાળું નાણું' ભેગું કરતાં વેપારીઓમાં છે. જે એક સમાંતર અર્થતંત્રની રચના કરી મૂળભૂત અર્થતંત્રને પાયમાલ બનાવે છે.

નરસિંહરાવ સરકારે ભારતની સ્થિતિને ધ્યાનમાં લઈને જે કંઈ પગલાં લીધાં છે એમાં સૌપ્રથમ બજેટ જાહેર કર્યા પહેલા જ રૂપિયાનું અભૂતપૂર્વ અવમૂલ્યન કર્યું એ છે. બીજું, નવી ઐથીગિક નીતિમાં વિદેશી રોકાણને આકર્ષવા વિદેશી રોકાણને ૪૫% થી વધારીને ૫૧% સુધી રોકાણ કરવાની છૂટ અપાઈ છે. વિદેશી હુડિયામાણને પાણું આકર્ષવા બને એટલા પગલા લેવામાં આવ્યા છે. જે ભારતીય નાગરિકને વિદેશમાં મિત્રો, સંબંધીઓ કે સગાવહાલા હોય અને ભારત નાણાં મોકલી શકવાની ક્ષમતા ધરાવતા હોય તે ન્યાલ થઈ જશે. જેમની પાસે કાળા નાણાં વિદેશ મોકલવાની અને પછી પાછાં ધોળાં કરીને લાવવાની સગવડ હશે તે પણ ન્યાલ થઈ જશે.

ખાતર સબસીડી પેટે વર્ષોવર્ષ વધતાં જંગી બોજ ને હળવો કરવા સરકારે ૪૦ ટકા ભાવવધારાનો હિમતભર્યો નિર્ણય લીધો છે. જે હાલના પ્રતિકુળ આર્થિક સંજોગોને

આભારી છે. તાજેતરમાં સરકારે જાહેર કરેલી કાળા નાણાંની જાહેરાત સંબંધી યોજના. ઈન્ડિયા ડેવલપમેન્ટ બોન્ડ વગેરેને કારણે સોનાની દાણચોરીનું આકર્ષણ ઘટ્યું છે. પસંદગીયુક્ત જાહેર સાહસોમાંનું રોકાણ છૂટું કરી (ડીસ ઈનવેસમેન્ટ) રૂ. ૨૫,૦૦ કરોડ ઊભા કરવાની અંદાજપત્રીય જાહેરાતની અમલની દિશામાં કેન્દ્રીય પ્રધાનમંડળની બહાલી મળી ચૂકી છે. આઠમી પંચવર્ષીય યોજના તૈયાર કરવામાં આવી છે જેમાં ૪૨%ની વ્યાજની ચૂકવણી સ્વીકારી પૈસા રોકવામાં આવ્યા છે. ગ્રામીણ વિસ્તારને વિકસાવવા, કૃષિ તેમજ ઐથીગિક ઉત્પાદન વધારવા માટે કરોડો રૂપિયાનું રોકાણ નવેસરથી કરવામાં આવ્યું છે. કદાચ તેને લક્ષીને જ સરકારે વચમાં ૪૦-૫૦ ટન સોનું ગીરવે મૂક્યું હતું. પરંપરાગત સમાજવાદી સમાજરચના નો અમલ એ જ સરકારનો હંમેશ મુજબનો ધ્યેય છે. લોકોનું જીવન ધોરણ ઉચ્ચ લાવવા રાષ્ટ્રીય ઉત્પાદનોમંવધારો કરવાનું. નાના અને મોટા ઉદ્યોગો વધારવાનું ઝડપી ઐથીગીકરણ કરવાનું. બેકારી નાબૂદ કરવા નવા રોજગાર ઊભા કરવા અને સામાજિક હિતની વિશાળ દૈષ્ટિ પર ધ્યાન આપતાં સમયની માંગ ને સમજીને સરકારે આયાતો ઉપર આડકતરો અંકુશ મૂકીને નિકાસ ઉપર વધુ ભાર આપ્યો છે.

સરકારે પ્રામાણિક નાગરિકને ખૂબ દંડ્યા છે. ભારતીય નાગરિકોનું કર છુપાવીને એકઠું કરેલું ધન વિદેશથી પાણું આવે છે એમાં એમને બે ફાયદા થાય છે. એક તો અવમૂલ્યનને કારણે વધુ રૂપિયા મળે છે અને બીજું કરમુક્તિ મળે છે. સરકારના કટોકટીભરી પરિસ્થિતિમાં લેવાયેલા અધકચરા અને ઉતાવળાં પગલા થી સામાન્ય નાગરિકને તો બધી બાજુથી માર પડે છે.

આર્થિક ક્ષેત્રે હજી પરિસ્થિતિ ધૂંધળી છે અને હજી આશાસ્પદ નથી જણાતી એ વધુ દુઃખદ છે. હકીકતે મહત્વના મુદાઓ અંગે હજી નવી સરકારે કામ કરવાનું બાકી છે. આર્થિક ક્ષેત્રે તેમણે ક્રાંતિકારી સુધારા કર્યા છે અથવા તો એવો ઈરાદો રાખે છે. તેને હજી તો તાબડતોડ પગલાં કે પછી હમાણાં તો આગ બુઝાવવાના પ્રયાસ લેખે મૂલવી શકાય. મોટા ભાગના બૌદ્ધિક અને ઐથીગિક વર્ગો તરફથી

તેને આવકાર મળ્યો હશે, પણ બહુમતી વસતીને હજુ સુધી તેનાથી ફાયદો નથી થયો. આમ માનવી, જીવનજરૂરિયાતની ચીજો ના ભાવ ઘટે અને તેના જાનમાલ સલામત રહે એમ ઈચ્છે છે. રોજગારી, આરોગ્ય સુવિધા, શિક્ષણ અને ઘર જેવી મૂળભૂત જરૂરિયાતો માટે સરકારે હજુ સુધી શું કર્યું છે? બે ચાર નવી યોજનાઓ બનાવી તેને માટે પૈસા ફાળવી તેનો અમલ સરકારે સરકારી રીતે કર્યો છે જેનો લાભ લોકો સુધી પહોંચતા સુધીમાં ધોવાઈ જાય છે. કાયદો અને વ્યવસ્થા પહેલાની માફક શિથિલ છે અને વહીવટી ભ્રષ્ટાચાર અને સત્તામાણી બેરોકટોક ચાલુ છે. આ બધી સમસ્યાઓ હલ કરીને, પરિસ્થિતિ સુધારવા માટે સરકાર પાસે કોઈ નીતિ હોય એવું લાગતું નથી. રાતોરાત તેમનો ઉકેલ પણ શક્ય નથી. પણ આ રાષ્ટ્ર તો વહીવટ અને સંચાલન કરતા શાસકોની પ્રામણિક ઈચ્છા, હેતુલક્ષિતા અને ફિક્કર નહિ હોય તો તેનો ક્યારેય ઉકેલ નહિ આવી શકે.

ભારતના અર્થતંત્રની મજબૂરી એ છે કે તે હંમેશા સરભર થવા મથે છે. આ વખતે સરકારે ભલે નવી ક્ષિતિજ દેખાડતાં, રૂપિયાનું અવમૂલ્યન કરીને નિકાસકારોને મોકળું મેદાન આપ્યું હોય પરંતુ તેલ-પેટ્રોલીયમ પેદાશો વગેરેની આયાત જેના વગર છૂટકો નથી આપણને કેટલી બધી મોઢી પડશે! જે લોનો આપણે લીધી છે તેનો વ્યાજનો દર ૪૨% છે! જ્યારે તે પૈસાનો ઉપયોગ યોજનાઓ દ્વારા કેવાક થશે તે તો વર્ષોની યોજનાઓના પરિણામરૂપે આપણી સમક્ષ જ છે. સરકારી ખાતાના મોઢાદાટ ખર્ચાઓ અને કરોડો રૂપિયા જે ઉપરાઉપરી આવતી ચૂંટણીમાં ખર્ચાઈ જાય છે વગેરેને ટાળવામાં આવે તો દેશને ઘણી રાહત થઈ શકે એમ છે. હાલની કોંગ્રેસ સરકારે જે પગલાં લીધાં છે તે યોગ્ય દિશામાં તો છે પરંતુ અધૂરાં છે. આશા રાખીએ કે ભારતમાં રાજકીય ઊથલપાથલ ન થાય અને કોમી એકતા અને શાંતિ જળવાઈ રહે જેની મદદથી દેશનું અર્થતંત્ર તેનું ધાર્યું કામ કરીને ભારતને એક આર્થિક ક્રાંતિ તરફ લઈ જાય.

- રાજેશ સી. શાહ ટી. વાય. બી. કોમ.

મિત્ર

આવ્યો ત્યારે કશું નહોતું ને જઈશ હું ખૂબ લઈને થોડી ગાળો, થોડા અશ્રુ, થોડા મિત્રોની દહન લઈને હતાં આપણે જ કમનસીબ, કે ઓળખી ન શક્યા બાકી મિત્રો તો આવ્યા તા, વરવા વરવા રૂપ લઈને મિત્ર નામનો રાક્ષસ, છલવૈભવી ને કપટી છે. માત્ર મદદ એમની છે, એટલી, આવે, આવે છે કફન લઈને આપણે ધર્યું છે પબ્લિક શેનમાં અટકેલા સિક્કા જેવું મૌન, આ શબ્દોમાં કાંટા એમના જ છે, જેઓ આવ્યાતા ચમન લઈને “કમલ”ને ચિંતા નથી કશીય, એના મુત્યુ બાદની. ચિંતાતૈયાર છે મિત્રોના દુઃખની બળશે એ, એમની જલન લઈને.

- કમલ ડી. વાસન.
એફ. વાય. બી. કોમ.

મારી કવિતા

મારી કવિતા વ્યથાની વેલ પર ઉગેલ તાજા ફૂલો

- મારી કવિતા એક નાનકું શિશુ

ફૂલ સમુચિત મરક મરક મલકાટ શમણે થતી પરીઓની વાત એવું નાજુક ચમન, નાજુક બહાર, નાજુક ગુલો - મારી કવિતા વ્યથાની વેલ પર ઉગેલ તાજા ફૂલો - મારી કવિતા

સોળ વટાવેલ કુમારિકાની આંખ

ભીનું ભીનું થતું એનું ગવન

એનાં અરમાન, એનાં અભરખાં,

એનો સ્વપ્નજુલો

- મારી કવિતા

વ્યથાની વેલ પર ઉગેલ તાજા ફૂલો

- મારી કવિતા

કશ્યલી વાળો ચહેરો

નિ: સંતાન વૃધ્ધ દંપતી, એની અગન

તાપણીની રાખ ઉડાડતો, દિવાલ વગરનો પવન - મારી કવિતા

વ્યથાની વેલ પર ઉગેલ તાજા ફૂલો

- મારી કવિતા

- ધર્મેશ એચ. ગોરડીઆ એફ. વાય. બી. કોમ.

ભારતમાં ક્રાંતિ આવશે ખરી ?

“અરે ભાઈ ભારતમાં ક્રાંતિ તો બાપુ જેવા દેશભક્તોએ આણી હતી.” હા પણ હવે દેશભક્ત લોકો રહ્યા જ ક્યાં છે. હવે તો ક્રાંતિ શબ્દ ફક્ત સાંભળવો જ રહ્યો આવા શબ્દો તમે ઘણે ઠેકાણે ઘણીવાર સાંભળતા હશો. પણ તમને ઘણીવાર થતું હશે કે આ ક્રાંતિ એટલે ચોક્કસ શું? ખરું ને? તો ચાલો આપણે અંતે ક્રાંતિની જ વાત કરીએ.

ક્રાંતિ એટલે જબરજસ્ત જળમૂળથી થયેલો ફેરફાર ક્રાંતિ એટલે એક સામૂહિક ચળવળ કે જે લોકોને પોતાના હકો પ્રાપ્ત કરવા માટે મદદરૂપ થઈ શકે. પછી ભલેને તે ગમે તે ક્ષેત્રમાં હોય. જેવા કે ધાર્મિક, રાજકીય, સાંસ્કૃતિક વગેરે. ક્રાંતિ એટલે એક એવી વસ્તુ કે જે માનવીના જૂના વિચારોને બદલી નવાજ વિચારો ને જન્મ આપે. ક્રાંતિને લીધે કોઈપણ રાષ્ટ્રમાં એવું પરિવર્તન આવે છે કે જે જૂના ફેરફારો ને રફેદફે કરી નવાજ પરિબળો પેદા કરે છે.

જેમાં દરેક વસ્તુને પોતાનો ઈતિહાસ હોય છે. તેમ ક્રાંતિને પણ પોતાનો ઈતિહાસ છે. તેનું સૌથી જૂનામાં જૂનું ઉદાહરણ "American civil war" છે. ત્યારબાદ થયેલી ફ્રાંસ ક્રાંતિ ત્યારબાદ અબ્રહામ લિંકને દક્ષિણ અમેરિકામાંથી ગુલામીની પ્રથા દૂર કરવા માટે ક્રાંતિ નો આશરો લીધો હતો. ક્રાંતિનો થોડો અંશ ૧૮૫૭ના બળવામાં પણ જોવા મળે છે. ચીનની ક્રાંતિ પણ આમાનું જ એક ઉદાહરણ છે. જ્યારે આપણે હાલની પરિસ્થિતિ વિશે વિચારીએ ત્યારે આપણી આંખ સમક્ષ પ્રમુખ ગોબાચોવે ચલાવેલી રશિયાની ક્રાંતિ અને નેલ્સન મંડેલાએ ચલાવેલી દક્ષિણ આફ્રિકામાંથી કાળ 1-ધોળાનો ભેદ દૂર કરવા ચલાવેલી ચળવળ આવે છે. જેમાં તેમને સફળતા પણ સાંપડી છે.

જ્યારે આપણે કોઈપણ વસ્તુ કે માનવીનો આશરો કે મદદ લઈએ છીએ ત્યારે તેની પાછળ કોઈ કારણ હોય જ છે. તેવી જ રીતે ક્રાંતિની પાછળ પણ ઘણા કારણો છે, જેમ

કે આર્થિક, સમાજિક, સાંસ્કૃતિક, રાજકીય ધાર્મિક પરિબળો વગેરે.

કોઈપણ દેશમાં અત્યાચાર કે પાપાચાર વધી જાય ત્યારે ક્રાંતિ આવે માટે જ કહે છે કે “ક્રાંતિ લાવવા માટે વસ્તુલક્ષી પરિસ્થિતિ સર્જવવી જોઈએ”

આર્થિક પરિબળો એટલે દેશમાં જ્યારે આર્થિક ક્ષેત્રે સમગ્રપણે પરતંત્રતા સર્જાય, ત્યારે ક્રાંતિ લાવવી જરૂરી બને છે. આ પરતંત્રતા ભલે પછી ગમે તે સ્વરૂપમાં હોય જેમકે બેરોજગારી, ભાવવધારો આવક અને સંપત્તિની અસમાનતા, વધુ અથવા ઓછું ઉત્પાદન. જ્યારે દેશમાં બેરોજગારીનું પ્રમાણ એકમ વધી જાય ત્યારે બેરોજગારો અત્યંત ગરીબ બની જાય છે. અને દેશની હાલત કફોડી થઈ જાય અથવા જ્યારે દેશમાં જીવન-જરૂરિયાતની અથવા સસ્તી ચીજોનું ઉત્પાદન એકાએક ઓછું થઈ જાય અને મોજશોબની વસ્તુઓનું ઉત્પાદન એકદમ વધી જાય ત્યારે ગરીબ લોકોમાં મોટો જુવાળ ઉભો થાય છે. અને દેશમાં ક્રાંતિ આવે છે.

સામાજિક અને ધાર્મિક પરિબળોમાં મુખ્યત્વે જાતિ અને જ્ઞાતિભેદ કારણભૂત છે. આપણા દેશમાં હરિજનોને અદ્ભૂત ગણીને તેમને ધૂતકારવામાં આવે છે. અને હજુ પણ અમુક રાજ્યોમાં તેમના પડછાયાને પણ પાપ ગણવામાં આવે છે. જ્યારે જ્યારે દેશમાં આવા ઉચનીચના ભેદભાવો વધી જાય છે. ત્યારે નીચલી જાતિના લોકોનું લોહી ઉકળી ઉઠે છે. અને તેમાંથી ક્રાંતિનો જન્મ થાય છે. ધર્મની બાબતમાં પણ હંમેશા એવુજ બનતું આવ્યું છે કે બધા પોતાના જ ધર્મને સૌથી મોટો માને છે. અને બીજાના ધર્મને હિણો (નાનો) માને છે. અને તેમાંથી બળવો ફાટી નીકળે છે.

રાજકીય પરિબળો એટલે જ્યારે કોઈ એક માણસ પોતાને આખા દેશનો સરમુખત્યાર માનવા લાગે અને લોકો

પર જુલમ ગુજારે તેઓનું શોષણ કરે ત્યારે પ્રજા અકળાઈ જાય અને તે માણસ વિરુદ્ધ ચળવળ ચાલુ કરે ત્યારે ક્રાંતિનો જન્મ થાય છે. બીજુ મહત્વનું કારણ, કે જ્યારે સમગ્ર દેશમાં અંધાધૂંધી વ્યાપી જાય, જુદા-જુદા રાજકારણીઓ વચ્ચે દેશનું ભાવિ ડગમગાઈ ઉઠે ત્યારે સમગ્ર દેશવાસીઓ દેશને બચાવવા તે રાજકારણીઓ વિરુદ્ધ બંડ ઉઠાવે ત્યારે દેશમાં ક્રાંતિ આવી એમ કહી શકાય.

ભારતમાં ક્રાંતિ થઈ શકે અથવા આવી શકે એવા સંજોગો પણ છે. કારણકે આપણા દેશમાં બેરોજગારીનું પ્રમાણ ખૂબ જ છે. તેમ જ પૈસાદારો અને ગરીબો વચ્ચે પણ ખૂબ અંતર છે. એક તરફ ગગનચૂંબી મકાનોનું પ્રમાણ વધી રહ્યું છે. ત્યારે બીજી તરફ તેના કરતા પણ બમણા વેગથી ઝૂંપડાઓનું પ્રમાણ વધી રહ્યું છે. આમ પૈસાદારો વધુ અમીર અને ગરીબો વધુ ગરીબ બની રહ્યા છે. આજકાલના રાજકારણીઓ કૃષિઉદ્યોગ કરતા મશીન ઉદ્યોગોને વધુ મહત્વ આપે છે. અને આપણા બજેટમાંથી વધુ પૈસા એજ કામ (ક્ષેત્ર) માટે રખાય છે. જેથી આ બંને ક્ષેત્રમાં પણ ઘણો તફાવત છે. મિલમાલીકો એ મજૂરોનું શોષણ કરવાની જાણે કે હામ ભીડી છે. તેથી મજૂરો પોતાનું સંગઠન ઉભુ કરી તેઓની વિરુદ્ધ બંડ પોકારે છે. આમ માલિકો અને મજૂર વર્ગ વચ્ચે પોતાપણાનો અભાવ સર્જાઈ રહ્યો છે.

સામાજિક ક્ષેત્રે પણ પછાત વર્ગ એ ખૂબ મોટો વાણઉકેલ્યો પ્રશ્ન છે. જેમકે આદિવાસી, હરિજન વગેરે વર્ગોની પરિસ્થિતિ છેલ્લા ચાલીસ વર્ષોથી સુધરી નથી. એ લોકોની કંઈ વિસાત જ નથી. આમ આ બધા કારણો ક્રાંતિ માટે જવાબદાર છે.

ઉપર જણાવેલ કારણો ક્રાંતિ લાવી શકે છે. પણ ક્રાંતિને આડે પણ ઘણા સંજોગો આવે છે. જાતિપ્રથા, જ્ઞાતિપ્રથા, ભાષા, ધર્મ વગેરે બીજા બધા દેશોમાં ફક્ત બે જ વર્ગો હોય છે. અમીર અને ગરીબ પરંતુ આપણે ત્યાં ત્રણ વર્ગ છે, જેમા ત્રીજો છે. મધ્યમવર્ગ, મધ્યમવર્ગ એ એવો વર્ગ છે. જેને અમીરવર્ગ સાથે જોડાવું ગમે છે. પણ

તેને નીચલો વર્ગ ગમતો નથી. ને નીચલાવર્ગને પોતાનાથી પણ નીચો ગણે છે. બીજુ કારણ જ્ઞાતિપંચાયત છે. લોકો પોતાની જ્ઞાતિને સૌથી ઊંચી માની, બીજી જ્ઞાતિની અવહેલના કરે છે. જેનાથી બધી જ્ઞાતિઓ સંગઠીત થઈ શકતી નથી. અને ક્રાંતિ લાવી શકતી નથી. ત્રીજુ કારણ ભાષા છે. દરેકને પોતાના દેશ કરતા ભાષા વ્હાલી લાગે છે. જેથી ક્રાંતિ આવી શકતી નથી.

આમ, આપણે જોઈ ગયા કે ક્રાંતિ એટલે એક જબરદસ્ત ફેરફાર જેનાથી નવા વિચારોનો, પરિબળોનો જન્મ થાય છે. કોઈને ઉથલાવવા હોય ત્યારે જ ક્રાંતિ થાય છે. એવું નથી ક્રાંતિનો અર્થ છે જરૂર પડે ત્યારે દેશની સુરક્ષા ખાતર સહુએ ભેગા થઈને, જાતને સમર્પણ કરવાની તૈયારી સાથે ખતરનાક અને દેશ વિરુદ્ધના પરિબળોને ખલાસ કરી નાખવા.

હવે પ્રશ્ન એ ઉઠે છે કે ભારતમાં ક્રાંતિ આવશે ખરી? તો એનો જવાબ એ છે, કે જો પ્રત્યેક નાગરિકને સરખા હક્કો અને લાભો મળશે તો ક્રાંતિ આવશે. આપણા દેશમાં મૂડીવાદી પક્ષને લીધે રાષ્ટ્રની ઘણીખરી સંપત્તિ પૈસાદાર વર્ગમાંજ વહેંચાઈ જાય છે. ઘણીવાર ગરીબોના હાથમાં કંઈજ આવતું નથી. પૈસાદાર વર્ગ હંમેશા ગરીબવર્ગને દબાવતો જ રહે છે. આનો મતલબ એમ નથી કે મૂડીવાદી રાષ્ટ્ર કશી જ પ્રગતિ કરી શકતો નથી. જાપાન અને અમેરિકા એ બંને મૂડીવાદી રાષ્ટ્રો છે. છતાં આ બંને રાષ્ટ્રો એ ઘણી પ્રગતિ સાધી છે.

આપણા દેશમાં જો સમાજવાદ આવેતો જ ક્રાંતિ થઈ કહેવાય. સમાજવાદ દરેક નાગરિકને સમાનહક આપવામાં મદદ કરે છે. જેથી દરેક વ્યક્તિ સારામાં સારું જીવન ગુજારી શકે. અને ઉચનીચના ભેદભાવો પૈસાદાર, ગરીબ વચ્ચેનો તફાવત તદન નષ્ટ થઈ જાય.

આમ છતાં જો દરેક વ્યક્તિ પરસ્પર નો ભેદભાવ ભૂલી જઈ ખલેખલા મેળવીને દેશદ્રોહી તત્વોનો એકાગ્રતાથી સામનો કરવા તત્પર થઈ જાય તો ભારતમા પણ ક્રાંતિ આવી શકે.

—તૃપ્તિ આર. તલાટી

ટી. વા. બી. કોમ

મિત્રતા

આપણી મિત્રતાની વાડીમાં

હંમેશા વસંત ઋતુ જ છવાયેલી રહેતી
ક્યારે પાનખરે પોતાનું સામ્રાજ્ય જમાવ્યું

તેનાથી હું બેખબર જ રહી

મારા મનમાં આશારૂપી દીવો ઝગમગ કરતો હતો

તે પણ ડગુમગુ થતો બૂઝાઈ ગયો.

જ્યારે પણ તારો નિર્દોષ ચહેરો જોઉં છું

ત્યારે એમ થાય છે કે

આ મારાથી વિમુખ તો નહીં થાય ને?

આપણે મિત્રતાની સંગે સાથે રહેવાના

એક બીજાને કોલ આપ્યા હતા.

આજે એજ મિત્રતામાં તિરાડ પડતી લાગે છે.

મારુ મન ક્યાંય ગોઠવાતું નથી.

મારે માટે વિકૃત બનવું સહેલુ નથી.

- પટેલ નયના આર. ટી. વાય. બી. કોમ.

યુધ્ધ

ચેતન મનનો અજજડ ઈરાદો

યુધ્ધમાં ચાલ્યો મારો પડછાયો

અજાણ્યો છતાંય આણમાનીતો

હાર - પરાજયનો અફર ચુકાદો

સુખની પથારીમાં હું આળોટતો

ને ધૂળ ચાટતો મારો પડછાયો

અથડાયો, ફૂટાયો તોય લડ્યો

મૈતને સામી છાતીએ ભેટ્યો

વાહવાહ માં આ માયાની હું મલકાતો

ને ના ઠામ ના ઠેકાણું ના લાશનો પત્તો

તોય આજ કબરમાં છે દફનાવાયો

નિષ્કલંકીત એવો મારો પડછાયો.

શમ્યા પડ્યા ને કોલાહલો રહ્યો હું એકલવાયો

માનવ વનમાં ઢૂંઢૂંતો મારો સહપાઠી કે માડી જાયો.

- યજ્ઞેશ પારેખ

તારી યાદના પરીઘ પર

રાત્રી નાં જાગતાં. દિવસ નાં ઊંઘતા,
પથારીએ કેટલાંય પાસાં બદલતા,
પેલાં તકીયાની તળિયે, હું ભૂલી
જવા માગું છું, એ બે અક્ષરી
શબ્દ, “યાદ”

* * *

જો, તારી યાદોનો ખૈર શમી જાય,
તો જ હું ચેનથી જીવી શકું, પરંતું,
તને અપનાવ્યા બાદ જ.....

* * *

“પ્રિયે,

તારી યાદો “અરાઉન્ડ ધી કલોક” (૨૪ કલાક)

મને સતાવ્યે જ રાખે છે...” “તો, ઘડિયાળ

નાં કાંટાને કાઢી નાખવામાં આવે,

તો કેમનું રહેશે... ? ! ! !

* * *

તારી યાદોએ કરેલા, મારા હૃદય ઉપરનાં અસહ

બળાત્કારથી, કઈ રીતે વ્યક્ત કરું, આ ‘મૂઠલ’

હૃદયનાં બેહાલ, - કે આ હૃદય તને યાદ કરી

શક્તું પણ નથી.

* * *

મૃત્યુ પછી કવિ, ચેનથી જીવે છે,

કવિતામાં, એવી જ રીતે, તું જીવે

છે મારી યાદોમાં.

તું તો ગઈ, પણ, રહી ગઈ તારી યાદ,

બરફ થઈ ક્યાંય આંખોમાં જામી ગઈ,

આ તે મને કેવી આકરી સજા કરતી ગઈ,

-કે તારી આજ્ઞા વિના હું, ટપકાવી પણ

નથી શક્તો, એક આંસુ ! ! !

- દિપક પી. રાઠોડ ‘મૂઠલ’

એસ. વાય. બી. કોમ.

પર્યાવરણ

પૃથ્વી એ ફક્ત માનવ જાત જ નહીં પરંતુ બીજા પ્રાણીઓ તેમજ વૃક્ષોનું પણ ઘર છે. પરંતુ શું આ વાત આજનો માનવી સમજવામાં સફળ થયો છે ખરો? આજનો માનવી તો પૃથ્વી એની પોતાની સંપત્તિ હોય તેમ જ વર્તે છે. તે એ વાત ભૂલી ગયો છે કે તેનું આ પૃથ્વી પરનું અસ્તિત્વ સંપૂર્ણપણે આ પૃથ્વીની આસપાસ રહેલા વાતાવરણ પર અવલંબિત છે. અને આ વાતાવરણ માં પ્રાણીઓ તેમ જ વૃક્ષોનો સમાવેશ થાય છે. આજ ના યુગમાં પૃથ્વી પરની વસ્તી એક લટકતી તલવારની સ્થિતિ માં છે. જેમ લટકતી તલવાર પર જરાપણ દબાણ આવે તો તે પડી જાય છે તેમજ જો આજના પૃથ્વી પરના વાતાવરણમાં જો જરાતરા પણ ખરાબ બદલાવ આવે તો આ પૃથ્વી પણ ચંદ્રમાની જેમ સૂમસામ થઈ જાય. સૂર્યદેવતા એ પૃથ્વી પરની વસ્તીનો મુખ્ય સ્તોત્ર છે પરંતુ જો આ પૃથ્વીની આસપાસ વાતાવરણ ન હોત તો આજ સૂર્યદેવતા પૃથ્વીના વિનાશ નું નિમિત્ત બનત અને “જે પોષતું તે મારતું એવો દીસે ક્રમ કુદરતી” આ પંક્તિ ખરેખર પૃથ્વી ને લાગુ પડત. આમ પૃથ્વી પરની જીવસૃષ્ટિ વચ્ચેની સમતુલા બગડે અને અસમતુલા ઉભી થાય તો પર્યાવરણ બગડે અને આની અસર પૃથ્વી વાતાવરણ અને આબોહવા પર થાય. કુદરતે આ પૃથ્વી પર વાતાવરણ રચ્યું છે. હવાનું એક બંધારણ ઘડ્યું છે અને આ બંધારણ મુજબ વાતાવરણમાં ૭૮% ઠાંઈરોજન વાયુ, ૨૦% ઓક્સિજન એટલે કે પ્રાણવાયુ, ૨% કાર્બન ડાયોક્સાઈડ વાયુ હોવો જોઈએ તો કુદરતે રચેલા આ વાતાવરણ ના બંધારણને આજ નો માનવ જાણ્યે - અજાણ્યે આ બંધારણને બગાડે છે અને પોતે જ તેની અસરો ભોગવે છે. આ રીતે આજનો, માનવી પોતે જે ડાળી પર બેઠો છે તે જ ડાળીને કુહાડી એ કાપવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યો છે. આ ખરાબ વાતાવરણની અસર પ્રાણીઓ અને

વૃક્ષો પણ ભોગવે છે જેમનો આ વાતાવરણ ને ખરાબ કરવામાં કોઈ જ હાથ નથી. માનવજાત ને ભગવાને બુધ્ધિ નામનું અતિમૂલ્યવાન શસ્ત્ર આપ્યું છે જેનો ઉપયોગ તેણે આ બંધારણ ને જાળવી રાખવા માટે કરવું જોઈએ નહીં કે તેને બગાડવામાં અને જો તે આ વાતાવરણ ને પ્રદૂષિત કરે છે તો પછી તેનામાં અને મૂક પ્રાણીજાતમાં ફરક શું રહ્યો ?

આ પર્યાવરણ માં અસમતુલાં ઊભી થવાના ઘણા કારણો છે. પહેલા ના જમાના માં શું આપણે પર્યાવરણ વિશે આટલા બધા ચિંતિત હતા? પર્યાવરણ વિશે આપણે જેટલા આજે જાગૃત છીએ એટલા જાગૃત પહેલા હતાં ખરા? ના, પહેલા તો કોઈને પર્યાવરણ ની અસમતુલા કોને કહેવાય એનું પણ જ્ઞાન નહીં હોય પરંતુ આજે એ પરિસ્થિતિ છે કે આપણે પર્યાવરણ વિશે યોગ્ય પગલાં અમલમાં નહીં લાવીએ તો તેનું પરિણામ અથવા તેની અસર એટલી ભયંકર હશે જેનો વિચાર સુધ્ધા આપણે નથી કરી શકતા. તો પ્રશ્ન આપણી સામે એ ઊભાં થાય છે કે આજે પર્યાવરણ ની આટલી ચિંતા કરવાનો વારો શા માટે આવ્યો? એવા તે કયા કારણો છે જેણે આખા જગતને આ વિશે વિચાર કરતાં મૂકી દીધા છે? આ કારણો જાણવા ખૂબ જ જરૂરી છે. અને કારણો જાણ્યા બાદ તેને નિવારવા ના ઉપાયો અમલમાં લાવવા એ એનાથી પણ વધુ જરૂરી છે.

આ પર્યાવરણની અસમતુલા નું મુખ્ય કારણ વૃક્ષો નો નાશ છે. આપણે જમીન ને ખેડવા લાયક બનાવવા માટે ઘણી જગ્યાએથી વૃક્ષો અને જંગલોનો નાશ કર્યો છે અને હજુ પણ કરી રહ્યા છીએ. ખેડૂતો પોતાની જમીનનો વિસ્તાર વધારવા માટે જે રીતે જંગલો પર જંગલો નો નાશ કરતાં જોવા મળે છે તે પરથી આપણે એમ કહી શકીએ કે જો આ પ્રક્રિયા હજુ થોડા સમય સુધી ચાલ્યા કરશે તો આ પૃથ્વી પર ભવિષ્ય માં એક પણ વૃક્ષ જોવા નહીં મળે.

સ્વપ્ના માં પણ એક મિનિટ માટે આપણે એવી પૃથ્વી ને કલ્પીએ કે જેના પર એક પણ વૃક્ષ ન હોય અને જો આ સ્વપ્નું હકીકત નું રૂપ ધારણ કરે તો? કેમ વિચારતાં જ આખા શરીરમાં કમકમાટી પ્રસરી ગઈ ને? અને આ વાત ધ્યાનમાં આવતા પ્રથમ પ્રશ્ન એ થાય કે વૃક્ષ ન રહે તો થાકેલો પાકેલો મુસાફર વિસામો ખાવા કોની છાયાં માં બેસે? જંગલો માં વસતાં પશુ-પ્રાણીઓ જંગલો ન રહેતાં ક્યાં જાય? શું પશુ - પક્ષીઓનો વસવાટ પણ થોડા વર્ષો માં માનવજાતની જેમ ઊંચા ઊંચા મકાનો માં જોવા મળશે? આ રીતે જંગલ નાબૂદી જેને અંગ્રેજીમાં Deforestation કહીએ છીએ. તે આ પર્યાવરણની અસમતુલાનું મુખ્ય કારણ બની રહે છે. શું તેની અસર પશુ પક્ષીઓના વસવાટ પૂરતી મર્યાદિત છે? ના, હવામાન અને આબોહવા પણ આ અસરની હડકેટ માં આવી જાય છે. દાખલા તરીકે વરસાદ ભારત એ ખેતી પ્રધાન દેશ છે અને ખેતી મૂટે વરસાદ એ ખાતર અને ખેડૂત જેટલી જ જરૂરની વસ્તુ બની રહે છે. માટે વર્ષારાણી એતો ભારત દેશ અને ખેતી માટે એક આશીર્વાદ છે. વર્ષા ને ખેતી એક બીજાના પૂરક બની રહે છે. જેમ ફૂલ અને સુગંધ તેમ જ વર્ષા અને ખેતી. જંગલો નાબૂદ કરી આપણે આપણા સ્વહસ્તે આશીર્વાદ ને શ્રાપનું રૂપ આપવા મથી રહ્યાં છીએ. જંગલો કાપી ખેતી કરવા એ બેદરકારી પૂર્વક ખેતી કરવી સમાન છે જેના પરિણામ સ્વરૂપે આપણે રાજસ્થાનનો રણ પ્રદેશ જેવી ભયાનક મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડે છે.

ઔદ્યોગીકરણ ! આ શબ્દ વાંચતાંની સાથે જ આપણા મુખ પર આદું સ્મિત ફરકી જાય છે પરંતુ આ સ્મિતની પાછળ રહેલા રુદ્ધનો અંદાજ આપણે કાઢી શકતા નથી. ઔદ્યોગીકરણ થી આપણને કોઈ ગામ શહેર કે દેશ ની ઉન્નતિનો ખ્યાલ આવે છે પરંતુ આપણા માંથી કેટલા લોકો એ આ કડવી હકીકતનો સામનો કર્યો છે કે પર્યાવરણની સમતુલા ને અસમતુલા બદલવામાં આ ઔદ્યોગીકરણે પણ બીજા કારણો જેટલાં જ મહત્વનો ભાગ ભજવ્યો છે.

વિશ્વાસ નથી બેસતો ને? પરંતુ આ એક સનાતન સત્ય છે. જેમ દરેક સિક્કાની બે બાજુઓ હોય છે તે જ રીતે ઔદ્યોગીકરણની સારી અસરો ને પરિણામોની સાથે તેની માઠી અસરો ને પરિણામો પણ જોવા મળે છે. આ સારી અને માઠી અસરો એકબીજા સાથે દિવસ અને રાત વસંત અને પાનખરની જેમ સંકળાયેલી છે. ઔદ્યોગીકરણ ને લીધે મોટાં મોટાં કારખાના, ફેક્ટરી વગેરે અસ્તિત્વમાં આવ્યા, દેશ પ્રગતિશીલ બન્યો ને ઉન્નતિ ના પંથે આગળ વધ્યો અને અનેક બેકાર લોકોને તેમના લાયક કામ મળ્યું આ વાતમાં શંકાને જરા પણ સ્થાન નથી, પરંતુ આજ મોટા મોટા કારખાના અને ફેક્ટરીઓની સાથે આપણને પ્રદૂષણ ભેટમાં વિના મૂલ્યે મળ્યું છે તેના તરફ ધ્યાન ભાગ્યે જ કોઈનું ગયું હશે. કારખાનાઓ અને ફેક્ટરીઓ જ્યાં રાસાયણિક અને ખનિજ પદાર્થો પેદા થાય છે તે પેદાશની સાથે રાસાયણિક કચરો ગેસ કે બીજા સ્વરૂપે બહાર નીકળે છે. અને તે બીજે કશે નહીં પણ હવામાં જ જઈ ભળે છે. જેમ ખાંડ ને મીઠું પાણીમાં ઓગળી જાય પછી આપણે તેને જુદા પાડી શકતા નથી તે જ રીતે આ પ્રદૂષણ ને આ સ્વચ્છ, તાજી હવા પણ જુદા પાડી શકતા નથી કે જોઈ પણ શકતા નથી. જેનું એક સરસ ઉદાહરણ છે પ્લાસ્ટિક જી હા ! પ્લાસ્ટિક છેલ્લા ત્રણ - ચાર દાયકાથી ઘણા અસંખ્ય રૂપમાં આપણી સામે આવી રહ્યું છે પરંતુ પ્લાસ્ટિક ના રાસાયણિક કણો હવામાં વધુ સમય ટકે છે જે જીવસૃષ્ટિ તેમજ વન્યસૃષ્ટિ માટે હાનીકારક છે. અને આ વાત ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે. કોઈપણ વસ્તુ તથા વાતને વધુ પડતું મહત્વ આપી બહુ વજનદાર ન બનાવવી જોઈએ કે જેના વજનથી આપણો જ નાશ થાય. આ જ રીતે પ્લાસ્ટીકના ઉપયોગ ને પણ વધુ મહત્વ આપી તેની હાનીકારક અસરો આગળ આંખ આડા કાન કરવા ન જોઈએ.

હવા, વાતાવરણ આપણી આસપાસ સદીઓથી છે આ વાત આપણે સૌ નાનપણથી જાણીએ છીએ. પરંતુ આ હવામાં પ્રદૂષણ છેલ્લા થોડા દાયકાથી ઘણું વધી રહ્યું છે.

તેનું કારણ આપણે યુધ્ધ ને પણ ઠેરવી શકીએ. યુધ્ધ માં સૈનિકો જેઓ ગુમોરચે લડે છે તેઓ તો યુધ્ધની અસર હેઠળ આવે જ છે પરંતુ જે લોકો આ યુધ્ધ થી કોસો દૂર છે તેઓ પણ પરોક્ષ રીતે તેની અસરમાં આવે છે. યુધ્ધમાં વપરાયેલા શસ્ત્રો અને આગુશસ્ત્રોની અસર વાતાવરણમાં થાય છે અને આજ વાતાવરણમાં રહેલી હવા આપણે શ્વાસમાં લઈએ છીએ. વાતાવરણમાં આ આગુશસ્ત્રો ના આગુઓ અને પરમાણુઓ મિશ્રિત થઈ જાય છે. અને આને લીધે જે દેશમાં યુધ્ધ થયું છે તે દેશ ને જ નહીં પરંતુ બીજા અનેક દેશમાં તેની અસર વર્તાય છે. આજથી આશરે ૪૦ વર્ષ પહેલાની કર્ણ ઘટના આપણે કેમ ભૂલી જઈ શકીએ? જાપાનના હીરોશીમાં અને નાગાસાકી એ બે શહેરો પર અમેરિકા એ કરેલી આણુબોમ્બની વર્ષા હજુ પણ યાદ આવતાં રોમે રોમ માં ધુજારી પ્રસરી જાય છે. આ આણુબોમ્બની અસર ત્યાંની આજની પેઢી પણ ભોગવી રહી છે. જેની અસર માનવ જાતની ચાર-ચાર દાયકા પછીની પેઢી પર થતી હોય તેની પર્યાવરણ પરની અસર નો અંદાજ આપણે કાઢી શકીએ છીએ. હાલના જ ઈરાક-અમેરિકાના યુધ્ધ ને કારણે પણ વાતાવરણ પ્રદૂષિત થયું છે. અમુક તેલના કુવાઓ હજુ પણ ભડકે બળે છે અને તેની અસર આખી દુનિયા ના પર્યાવરણ પર થાય છે. આમ નાના મોટા યુધ્ધો પણ પર્યાવરણ ઉપર ઘેરી અસર કરે છે. વસ્તી વધારો પણ પર્યાવરણ પર અસર કરે છે.

આપણે સૌ જાણીએ છીએ કે દુનિયામાં ભારત વસ્તીની સંખ્યામાં ચીન પછી બીજા નંબરે આવે છે. ચીને તો વસ્તીને અંકુશમાં લાવવાના પ્રયત્નો શરૂ કરી દીધા છે. પરંતુ આપણો ભારત દેશ આ બાબતમાં ચીન દેશના જેટલો સફળ થઈ શક્યો નથી.

કરોડો લોકો શ્વાસમાં પ્રાણવાયુ લઈ કાર્બન ડાયોક્સાઈડ વાયુ બહાર કાઢે છે. જો વૃક્ષો ન હોય તો આટ આટલો કાર્બન ડાયોક્સાઈડ વાયુ જાય ક્યા? અને આ કરોડો લોકો ને પ્રાણવાયુ કોણ પૂરો પાડે? આમ માનવજાતિમાં અક્ષમ્ય

વધારો પણ પર્યાવરણ પ્રદૂષિત કરે છે. માનવ જાતિના વધારા ની સાથે સાથે પશુ-પક્ષીઓની વસ્તીના પ્રમાણમાં ઘટાડો થતો જોવા મળે છે. શું થોડા વર્ષો પછી એવો વખત પણ આવશે કે નાના બાળકો જેમને પ્રાણીઓ પ્રિય હોય છે તેમને પ્રાણીઓ પ્રત્યક્ષ જોવા નહીં મળે? અને ફક્ત તેમના ફોટાઓથી જ સંતોષ માનવો પડશે. આવો વખત ન આવે તે માટે આપણે સૌએ મળીને થોડાં પગલાં લેવા પડશે. અને પર્યાવરણમાં પેદા થયેલી અસમતુલા ને દૂર કરવાના બનતાં પ્રયત્ન કરવા જોઈએ

શહેરીકરણ પણ પર્યાવરણની અસમતુલા માટે ઘણા અંશે જવાબદાર છે. ગામડાંનું શહેરમાં રૂપાંતર એટલે શહેરી કરણ શહેરી જીવનમાં ભલકો છે, આકર્ષણ છે. ગામમાં વસતા લોકો તો શહેર ને જ સ્વર્ગ માનતા હોય છે પરંતુ વાસતવમાં ગામડાં ના નૈસર્ગિક જીવનનો સાત્વિક આનંદ શહેરના પોકળ ઝાકઝમાળથી ઘણા ઊંચા દરજ્જાનો છે શહેર ના વિશાળ રસ્તાઓ, ગગનચુંબી મકાનો, હોટેલો, સિનેમાઘરો વગેરે માનવીને મુગ્ધ કરે છે. શહેરના નાના નાના ઘરોમાં કુદરતી હવા અને પ્રકાશની પણ જાણે માપબંધી હોય છે. મિલો, કારખાના અને વાહનો ના ધુમાડાથી શહેરની હવા હંમેશા અશુધ્ધ રહે છે. જ્યારે હરિયાણા ખેતરો નયનરમ્ય વનરાજિ, પક્ષીઓનો મધુર કલશોર એ ગામડાંના આભૂષણો છે. શુધ્ધ હવા, સાત્વિક આહાર ને લીધે ગ્રામજનો શહેરી લોકોને ઈર્ષ્યા ઉપજાવે તેવું આરોગ્ય ધરાવતા હોય છે. નૈસર્ગિક સૌંદર્યના સાનિધ્યમાં મળતાં શાંતિ અને આનંદ શહેરના ધમાલિયા જીવનમાં ક્યાંથી મળે? શહેરમાં મનુષ્ય પંખા, એરકંડિશનર હીટર વગેરે વૈજ્ઞાનિક સાધનોની મદદથી પોતાની જરૂરિયાત પ્રમાણે ઉષ્ણતામાન ને કાબૂમાં રાખે છે અને ઋતુની અસરને હળવી કરી નાખે છે. કોઈને ઋતુની કુદરતી લિજ્જત માણવાની કુરસદ નથી. આમ ઋતુને સ્વીચમાં જીવવું પડે એમ કહીએ તો એ યથાઘટિત છે.

વાહનો શહેરનું મુખ્ય અંગ મનાય છે. વાહન -

વ્યવહાર વિના શહેર સુનું જ લાગે. પરંતુ આજ વાહનો માંથી નીકળતો ધુમાડો પર્યાવરણ પ્રદૂષિત કરે છે. અને જીવહાનિ થાય છે. શહેરોમાં વસ્તી પણ ગામડાં કરતાં વધુ હોય છે. મિલો, કારખાના, સ્કુલ, કોલેજો જેવી જગ્યાઓએ એક સાથે હજારો લોકો સાથે હોય છે તેમની શ્વાસોચ્છવાસની પ્રક્રિયાથી ઉત્પન્ન થતો કાર્બન ડાયોક્સાઇડ વાયુ પણ પર્યાવરણની અસમતુલામાં ધરખમ વધારો કરે છે. આ રીતે જંગલ નાબૂદી, ઔદ્યોગીકરણ, વસ્તી વિસ્ફોટ, શહેરીકરણ, વાહનવ્યવહાર યુધ્ધ વગેરે ને આપણે પર્યાવરણમાં ઊભી થયેલી અસમતુલા ના મુખ્ય કારણો તરીકે ગણાવી શકીએ.

વસ્તીમાં સતત વધારાને કારણે જ્યાં જ્યાં જંગલો હતાં તેમને કાપીને મકાનો અને રહેવા માટે વ્યવસ્થા કરાય છે. પરિણામે ખુલ્લી મોકળાશની જગ્યા જોવા મળતી નથી. શહેરોમાં વૃક્ષોના જંગલો ને બદલે સિમેન્ટના જંગલો અવશ્ય વધી ગયા છે માટે જ તો મુંબઈ શહેર ને સિમેન્ટનું જંગલ કહેવાય છે. અને એ વાતમાં જરા પણ અતિશયોક્તિ નથી વસ્તીમાં વધારાને કારણે ગંદકી પણ તેટલી જ વધે છે. કહેવાય છે ને કે ગામ હોય ત્યાં ઉકરડો હોય જ! લાખો અને કરોડો ટન કચરો રોજ શહેરમાં જોવા મળતો હોય છે. અને જેને લીધે માંદગી અને રોગચાળો ફેલાય છે. શું આજથી ૬૦-૭૦ વર્ષ પહેલાં કોઈને ડાયાબીટીસ, કેન્સર એવા મહારોગો નું જ્ઞાન હતું? ક્યાંથી હોય? ત્યારના જમાનામાં લોકો મહેનતથી ખેતી કરી બે રોટલા ને શાક ખાઈને સુખેથી કોઈપણ માંદગી વગર રહેતા હતા. પણ હવે તો તે વાત એક વીતી ગયેલા સુંદર સ્વપ્ના જેવી જ લાગે છે. ગંદકી અને હવાના પ્રદૂષણ, પાણીના પ્રદૂષણ ને લીધે ઠેર ઠેર માંદગી અને રોગચાળો ફેલાયેલો જોવા મળે છે. શહેરીકરણને લીધે ગામડાં થી લોકો રોજી - રોટી માટે શહેરમાં સ્થળાંતર કરતાં જોવા મળે છે જેને લીધે શહેરોની વસ્તી વધવા લાગી અને તેથી જ તો ડામરના મોટા રસ્તા, ડોક દુ:ખી જાય જોતાં તેટલા ઊંચા મકાનો, વાહનો વગેરેનું જોર વધવા લાગ્યું છે. વસ્તી વધી અને તેથી પૃથ્વી પણ હવે તો નાની

લાગવા માંડી છે. માનવ તો માનવ પણ પશુ-પક્ષીઓને જગ્યા રહેવા માટે ઓછી પડવા લાગી છે. અને માટે જ તો કૂતરાઓ પણ આડી ને બદલે ઊભી દિશામાં પૂછડી પટપટાવતાં જોવા મળે છે. આડી પૂછડી પટપટાવી શકે તેટલી જગ્યા જ નથી ને! નવી નવી વૈજ્ઞાનિક શોધોને લીધે રેડિયો, ટેલિવિઝન વગેરે ઉપકરણો અસ્તિત્વમાં આવ્યા. આને લીધે મનોરંજન તો મળે છે. પરંતુ અવાજ પોતાના મનોરંજન માટે અવાજનું પ્રદૂષણ વધારતાં લોકો પણ જોવા મળે છે. અને અવાજનું પ્રદૂષણ વધતું જ જાય છે. હવાનું પાણીનું અને સાથે સાથે અવાજનું પ્રદૂષણ ! હવે તો આપણે શ્વાસમાં હવા નહીં પણ પ્રદુષિત વાયુ જ લઈએ છીએ એમ કહીએ તો પણ ચાલે.

મોટી મોટી મિલો, ફેક્ટરીઓની સ્થાપના થઈ પરંતુ તેના લાભો અને ફાયદાઓ કરતાં તેમનાં ગેરફાયદા વધુ છે. તેનાથી વાયુનું પ્રદૂષણ વધે છે. સાયરન, મશીન વગેરેના અવાજ ને કારણે અવાજનું પ્રદૂષણ વધે છે. ત્યાં કામ કરતાં કારીગરો નું સ્વાસ્થ્ય બગડે છે. અને આ મિલો, ફેક્ટરીઓ જ્યાં સ્થાપવામાં આવી છે તે જગ્યા એ પહેલા સુંદર જંગલો જ હતાં ને તો જંગલો કાપી અને નાના નાના ગામડાંઓનો નાશ કરીને જ આપણને આ મિલો અને ફેક્ટરીઓ સાંપડી છે. જંગલના વૃક્ષો આપણને અનેક રીતે ઉપયોગી છે. મકાનો બાંધવા, બળતણ તરીકે અને સૌથી ઉપયોગી આજ વૃક્ષો આપણને પ્રાણવાયુ પૂરો પાડે છે. પરંતુ આપણે તેમનો નાશ કરીને આપણી પોતાની જીવનની જ ટૂંકાવી રહ્યા છીએ. આવા ઔદ્યોગીકરણની આડઅસર નું ઉદાહરણ આપણી સામે હજુ સાત આઠ વર્ષ પહેલાં આવ્યું હતું ૧૯૮૪ ના ડિસેમ્બર મહિનામાં ભોપાલમાં આશરે દસ હજાર લોકો ગેસ લીક થવાને કારણે માર્યા ગયા. અને બીજા હજારો લોકો ધાયલ થયા. ફક્ત બે ત્રણ કલાકના ગેસ લીકેજ ને કારણે જો આવું વિનાશકારક પરિણામ આવી શકે તો રોજ ચોવીસ કલાકના આ પ્રદૂષણ ને લીધે થાનારા પરિણામ કેવા હશે ? તેનો આપણે વિચાર કરી શકીએ છીએ. તો આ રીતે

પર્યાવરણ પર આડઅસર કરતાં પરિભળો વિશે આપણે ઉડાણમાં વિચાર કરી તેની અસરો ઓછી કરવા પ્રયત્ન કરવા જોઈએ અને આ કાર્ય ફક્ત એક માણસ કે ફક્ત સરકારનું ન હોઈ આપણા સૌનું જ છે. આપણે સૌએ એકબીજાની મદદ લઈ આ કાર્ય પાર પાડવાનું છે. અને પર્યાવરણની અસમતુલા ને સંતુલિત કરવાની છે. પ્રદૂષણ જે આ પર્યાવરણમાં ફેલાઈ ગયું છે તેને આપણે અટકાવી શકીએ તેમ નથી પરંતુ તેનામાં ઘટાડો જરૂર લાવી શકીએ છીએ. દરેક દેશે પ્રદૂષણની અમુક માત્રા નક્કી કરવી જોઈએ અને આ માત્રા તેના દુષ્પરિણામ અને ક્ષયદાઓથી નિશ્ચિત કરી શકાય તેમ છે. પર્યાવરણ ખાતા સાથે સંબંધ ધરાવતાં લોકો પ્રદૂષણ ને તદન નકામું ગણે છે જ્યારે ધંધા અને ઉદ્યોગો સાથે સંકળાયેલા તેના ફક્ત ક્ષયદાઓ જ ધ્યાનમાં રાખે છે. આપણે સૌએ આપણા દેશની મુશ્કેલીઓને ધ્યાનમાં રાખીને પ્રદૂષણ વિશે વિચારવું જોઈએ.

આ પ્રદૂષણ ને અટકાવવાના પંથમાં અનેક મુશ્કેલીઓ અને બાધા આવશે. જેમકે આપણે આ પ્રદૂષણ માટે મોટી મોટી મિલો ને દોષિત ઠેરવીએ છીએ પરંતુ જો આ મિલો અને ફેક્ટરીઓ જો બંધ કરી દેવામાં આવે તો એ લાખો કારીગરો જે તેમાં કામ કરે છે તેમનો પેટનો ખાડો કઈ રીતે પૂરાશે ? અને બેરોજગારી તો ભારતમાં અત્યારે મોટામાં મોટો પ્રશ્ન છે. સામાજિક વિચારો અને પ્રથા પણ પ્રદૂષણ ને વધારવા પ્રોત્સાહિત કરે છે. જેમ કે હિંદુધર્મ માં એમ માનવામાં આવે છે કે મૃતશરીરો ના અવશેષો ગંગા નદીમાં પધરાવવાથી તે આત્માને શાંતિ મળે છે પરંતુ શું તેનાથી પાણીનું પ્રદૂષણ વધતું નથી ? કુંભમેળા દરમ્યાન લાખો લોકો ત્રિવેણી સંગમ ના સ્નાનને સ્વર્ગલોકનો પાસપોર્ટ માને છે પરંતુ આજ સ્નાન બીજા કોરોડો લોકો માટે નરકનો પાસપોર્ટ બને છે તેનો વિચાર કર્યો છે? પર્યાવરણની સમતુલા જાળવી રાખવા માટે જ્યાં પણ અને જેટલા પણ બને તેટલા વૃક્ષો રોપવા જોઈએ. સામાજિક વનીકરણ એ આ દિશામાં એક પગલું છે. સરકારે રસ્તાની બન્ને બાજુએ

અને રેલ્વે ટ્રેકની બન્ને બાજુએ વૃક્ષારોપણ શરૂ કરીને એક આશાનું કિરણ દાખવ્યું છે. મોટા મોટા શહેરોમાં પણ બાગ - બગીચા જેવી હવાફેરની જગ્યા વધારવી જોઈએ. જ્યાં લોકો ખુલ્લી મોકળાશની તાજી હવા લઈ શકે. વસ્તીને કાબુમાં લાવવી જોઈએ અને ભારતદેશ જો આ વાતમાં સફળ થઈ જાય તો ઘણા પ્રશ્નો જે પ્રગતિમાં અવરોધ રૂપ છે તે જાતે જ ઉકલી જાય. અને આ માટે ખાસ કરીને ગામડાંઓમાં વસ્તી નિયંત્રણના કાયદા સમજાવવા જોઈએ અને તેનું જ્ઞાન આપવું જોઈએ. વસ્તીમાં ઘટાડાની સાથે સાથે વસ્તીનું સમાન વિતરણ પણ તેટલો જ મહત્વનો મુદ્દો છે. ગામડા અને શહેરોમાં વસ્તીનું વિતરણ સમાન હોવું જોઈએ અને આમ કરવા માટે પછાત વિસ્તારોમાં લઘુ ઉદ્યોગો અને કારખાના મિલો શરૂ કરવા જોઈએ. જેથી કામની શોધમાં ગામડામાંથી શહેરમાં થતું સ્થળાંતર અટકાવી શકાય. અને અનેક બેરોજગારો ને રોજગાર મળે.

માનવીએ પશુ અને પ્રકૃતિ તરફ ઘણો દુવ્યવહાર કર્યો છે. પરિણામે પ્રાણીઓની કેટલીયે જાતિનો નાશ થયો. માણસે વન ને રણ બનાવ્યું પ્રાણી જગત અને પ્રકૃતિનો નાશ કરનાર માનવીએ પોતાના અસ્તિત્વ પર ખતરો ઊભો કર્યો છે. પ્રદૂષણ ફેલાય છે, વરસાદ રિઝાય છે, પૃથ્વીનું ઉષ્ણતામાન વધે છે. પ્રકૃતિ માણસ વગર જીવી શકે તેમ છે પરંતુ માનવ પ્રકૃતિ વગર જીવી શકે તેમ નથી. પ્રાણી અને પ્રકૃતિ પ્રત્યે માનવીએ પ્રેમની ભાષાનો ઉપયોગ કરવાની જરૂર છે અને પર્યાવરણ માં ઊભી થયેલ અસમતુલા ને સંતુલિત કરવાની જરૂર છે.

- અમી બી. પુરોહીત ટી. વાય. બી. કોમ.

મિથ્યા અભિનિવેશ

અ. કાળમાં, ઘણાં માનસિક દુર્ગુણો પૈકી એક દુર્ગુણ તે દંભ, ડોળ કે ખોટા અભિનિવેશનો છે. શહેરી જીવનમાં તેનું વિષ વિશેષ પ્રમાણમાં ફેલાયું છે. જેવા હોઈએ તેવા દેખાવાને બદલે ન હોઈએ તેવા દેખાવવાની ચેષ્ટા કરવી તેને દંભ, ડોળ કે મિથ્યા અભિનિવેશ કહે છે. આવું વર્તન આપણે પૂરી સભાનતાથી અને હોશિયારીપૂર્વક કરતા હોઈએ છીએ. વળી આ અભિનિવેશ કંઈ એક જાતનો હોતો નથી. તેના મ્હોરાં તરેહ તરેહના અને તેનાં અંચળા ભાતભાતના હોય છે. આજે શહેરી જીવનનું કોઈ પણ ક્ષેત્ર આવું મિથ્યા અભિનિવેશ વગરનું સ્વચ્છ રહેવા પામ્યું નથી.

સ્હેજે પ્રશ્ન થશે કે આપણે આવા ખોટા અભિનિવેશો શા માટે કરીએ છીએ? શું તેમ કરવાની કોઈ ઉર્મિઓ જાગે છે? કોઈ અંતઃ પ્રેરણા કારણભૂત બને છે? કોઈ સંસ્કારો નિમિત્ત બને બને છે? વિચાર કરતાં જાણાય છે કે ‘કેવળ સારા ગણાવા માટે’, ‘સમાજમાં સારી છાપ ઉપસાવવા અર્થે’ અને ‘આપણે ઉભી કરેલી કહેવાતી પ્રતિષ્ઠા અને મોભાને ટકાવી રાખવા ખાતર’ આપણે આવા અભિનિવેશો કરીએ છીએ. પ્રત્યેક માણસને તે રહેતો હોય તે સમાજ કે સમૂહમાં, તેનો માન-મરતબો, મોભો-પ્રતિષ્ઠા હોય તેવું તે ઈચ્છે છે. તેની આવી ઈચ્છા બિલકુલ સ્વાભાવિક છે અને માનવી-દરજાને તે સુસંગત છે. તેની આ સામાજિક કે સમુહગત પ્રતિષ્ઠા વૃદ્ધિ પામે કે જળવાઈ રહે તે માટે તે પ્રયત્નશીલ રહે છે. તેનો આવો પ્રયત્ન સદવર્તન કે સદાચારજનિત હોય ત્યારે તે ભૂષણરૂપ છે. પરંતુ બહારથી સદવર્તન કે સદાચારનો કેવળ આંચળો ઓઢી આંતરિક દંભ, ડોળ કે મિથ્યા અભિનિવેશયુક્ત હોય ત્યારે તે ભૂષણને બદલે દૂષણ બને છે. કારણકે સદવર્તન દ્વારા પ્રતિષ્ઠા સાચવવાનો પ્રયત્ન વ્યક્તિ તેમજ સમાજ ઉભયને હિતકારી બને છે. જ્યારે દંભ કે માયાજનિત અભિગમ વ્યક્તિ તેમજ સમાજ બન્નેને અહિતકારી બને છે. સદવર્તન શુભ ભાવનાયુક્ત હોઈ સહજ રીતે થતું હોય છે, જ્યારે મિથ્યા અભિનિવેશ ઇળ

કે પ્રયંચયુક્ત હોઈ તે પ્રયત્નસાધ્ય છે. આમ હોવાથી દંભ કે મિથ્યાચારની અસર આપણે તુરંત અનુભવીએ છીએ. લોકમાનસ વિશ્વાસુ હોય છે, તે કંઈ અંદરનો અપ્રગટ ભાવ તપાસવા ખોટી થતું નથી. તેથી ધાર્યું પરિણામ આવતું જોઈ આવું વર્તન કરવાની આપણને આદત પડી જાય છે; અને ક્રમે ક્રમે તે આપણા વ્યક્તિત્વનો, આપણા ચારિત્ર્યનો એક ભાગ બની જાય છે.

પરંતુ મિથ્યાચારનું જો દુષ્પરિણામ ન આવતું હોત તો સદાચારની કિંમત જ ન રહેત. આ કુટેવને પરિણામે સૌ પ્રથમ તો આપણે આપણી જાતનો જ દ્રોહ કરીએ છીએ. આત્મવંચના કરી આપણે આત્મિક શક્તિઓને પ્રગટ થતી રોકીએ છીએ. અન્યને છેતરીને પરમાત્માના ગુન્હેગાર બનીએ છીએ. આપણી આ પ્રકૃતિ જ્યારે છતી થઈ જાય છે ત્યારે જનમાનસની નજરમાં આપણે હલકા પડી જઈએ છીએ.

સંતાનોમાં ગુણોનું મિથ્યા આરોપણ કરી, લગનાદિ પ્રસંગે ગજા ઉપરવટનો ખર્ચ કરી, સમાજમાં ઉભી કરેલી પ્રતિષ્ઠાની છાપ અને મોભાને અકબંધ રાખવો, ધંધામાં ખોટા અભિનિવેશથી અન્યને છેતરવા, સમૂહ મિલન વખતે ખોટી વાતોના બાણગા ફૂંકી અન્યને પ્રભાવિત કરવા માન-સન્માનાદિ પ્રસંગે આરોપાયેલા ગુણોથી આપણે ખરેખર વિભૂષિત છીએ તેવો ડોળ કરવો, ઈત્યાદિ પ્રસંગોમાં આપણે કેવળ દંભયુક્ત આચરણ કરતા હોઈએ છીએ રાજદ્વારી ક્ષેત્ર તો આવા મિથ્યા અભિનિવેશોની જનની જ મનાયું છે. પરંતુ ધાર્મિક ક્ષેત્રે કે જ્યાં સચ્ચાઈ અને પવિત્રતાના દર્શનની અપેક્ષા રહે છે ત્યાં પણ આવો દંભ અને ડોળ પોષાતો જોઈ સમજદારને દુઃખ થાય છે. સવારે ઉઠતાં તે રાત્રે સૂતાં સુધીમાં ન જાણે કેટલી વખત આપણે આવા મિથ્યા અભિનિવેશોના મ્હોરાં બદલતા હોઈશું!!!

આપણે આપણી મનોવૃત્તિનું સર્વેક્ષણ કરતા રહેવું જઈએ અને દંભરૂપી કાંટાનું ઉન્મૂલન કરવું જોઈએ. ઉન્નતિ કે અવનતિનો મુખ્ય આધાર આપણું ચિત્ત છે. ચિત્તમાં ઋજુતા, નિર્દંભતા લાવ્યા વિના સદાચાર ટકતો નથી. સદાચાર

અને નીતિ વિના આત્મોન્નતિને પંથે જવાતું નથી. આત્મોન્નતિ વિના સાચું સુખ કે સાચી શાંતિ મળતી નથી. જીવનના પ્રત્યેક વ્યવહારમાં, પ્રત્યેક અભિગમમાં નિર્દેભતા અને સચ્ચાઈનો શુક્રો ઉઠવો જોઈએ. સ્વચ્છ દર્પણમાં પડતાં પ્રતિબિંબની જેમ આપણું આત્મતેજ ઝળકી રહેવું જોઈએ.

-હેમાની રીટા આર.એસ. વાય. બી. કોમ.

એક ક્ષણ

આકાશની ઊંચાઈઓને માપી જોઈ
સાગરની ઊંડાઈઓમાં પણ નજર કરી
ધરતીની ચારેય-કોર ફરી વળી
નજર ન પહોંચે,
ત્યાં સુધી પણ નજર કરી જોઈ
પણ વર્ષો સુધી,
આંખોએ જેને શોધ્યું
તે ક્યાંય ના મળ્યું
તે ના જ મળ્યું.
છેલ્લે હતાશા થઈ દીલ,
તેને યાદ કરતું બેઠું.
ત્યારે હળવે થી,

આત્માએ પૂછ્યું.

“શું શોધે છે? માનવ”,

જેમ આશાનું અંજવાળું થયું,
ને દીલે ઉત્તર વાળ્યો
“મારી ખોવાઈ ગયેલી એક ક્ષણ”

આત્મા હસી પડ્યો

ને બોલ્યો

“જીવનની એક ક્ષણ શોધવા,

તે તારું આખું જીવન ખોયું.

અરે! નાદાન, ક્ષણ જે ચાલી ગઈ,

તે કદી યે ના પાછી આવે !!

--ધર્મિષ્ઠા બી. રાઠોડ એસ. વાય. બી. કોમ

યાદ

વખત હંમેશા આવો હોય વસંતો પણ પાનખર
લાગે આગમન તારું બાકી હોય યાદો પણ
એક અવસર લાગે. યાદોના યાદોના એક
મહેલ પર સ્મરણોનો ચબુતરો બાંધ્યો ઉપર
વિરહની જો ચાંદની હોય તાજ જેવું એ
ચાણતર લાગે તારા વિના ખીલેલા ફુલના
બાગમાં ઘેરી નિ:સ્તબ્ધતા એમાં યાદની
જો ઝાકળ હોય ટીપુ એ સમંદર લાગે જાણે
સમયને કોઈએ બાંધ્યો હોય. કલાકોની એક
સેકંડ લાગે પણ આને કોઈના બાંધી શકે
યાદતો આંખમાંથી સરવા લાગે. તારો સંગાથ
તારું સાંનિધ્ય બધી ક્ષણો હું મમળાવ્યા
કરું એવામાં એક યાદો ઉગતો હોય ‘મને’
જીવવા જેવું જીવતર લાગે.

- કોમલ આર. સંઘવી. ટી. વાય. બી. કોમ

તો કંઈ નહી

છે આંસુ વહેતા, આ આંખો થી જીવન
ભરના તો કંઈ નહી, શું છે એ સુખ એનું
‘પોસ્ટર’ જરૂર બતાવજે. તેઓને આપ્યા
છે, મોટરકાર ને બંગલા, તો કંઈ નહી,
એક સાયકલ નું ‘પંકચર’ સંધાવવા નો
રૂપિયો જરૂર આપજે, છે બધા નેતા
આજે આ દેશમાં, ગુંડા ભ્રષ્ટાચરી અને
બેહુરૂપીયા તો કંઈ નહી, એક ગાંધીનો
‘અવતાર’ એમાં જરૂર આપજે મૃત્યુ
એનું પણ છે ને મારૂ પણ એને આપ્યા
તે ચંદન ના લાકડા, તો કંઈ નહી, મુજ
દેહને ઢાંકવા એક ‘કફન’ જરૂર આપજે.

--પ્રવીણ એન. સોલંકી એસ. વાય. બી. કોમ

બનાવે છે.

મારું જ ખિસ્સુ કાપી
મને જન્મ દીનની
ખુશાલી ધરે છે મિત્રો
મતલબ કે,
પોઈન્ટ બ્લૉકપી
વિધાતા કોઈ દેહ જેમ
મારી મિત્રતાનો છેલ્લે કરે છે.
હવે હું મિત્રો નથી બનાવતી
કારણ કે,
મિત્રો જ મને બનાવે છે.

-હેમલતા એચ. ભાનુશાલી ટી. વાય. બી. કોમ

સત્યનું સત્ય

આશાના ભગ્ન ખંડેશે લઈને ઉચા મિનારાઓના
જીર્ણ અવશેષો લઈને ખંડિત થયેલા શબ્દોનો
મહાકોશ લઈને તેજોમય ભૂત, કલંકિત વર્તને
અંધકારમય ભવિષ્ય લઈને નિ:રસ દિવસ ને
નિ:સ્તબ્ધ રાત્રીઓ લઈને ઝીણું ઝીણું રૂદન ને
ધીમું ધીમું મૃત્યુ લઈને પોતાની સાથેજ કાયમ
વધ:સ્તંભ લઈને તનપર માત્ર ફટલા બે વસ્ત્રો
જ લઈને આમ પણ નામદીના હાથેજ લૂંટાયેલી
લાજ લઈને તેના જેવીજ અધ:મૃત એક લાકડી
લઈને ડગુમગુ ચાલ્યા જતા પેલા વૃધ્ધ ભિખારીને
જોઈને શું હજીય એવું લાગે છે? ગાંધીજીના
આ ગુરુમંત્રને - જીવનમંત્રને આ જગમાં આપણા
હસ્તે હજીય ઘણું ઘણું સહેવાનું બાકી છે.

--યજ્ઞેશ પારેખ

હું તને પ્રેમ કરું છું

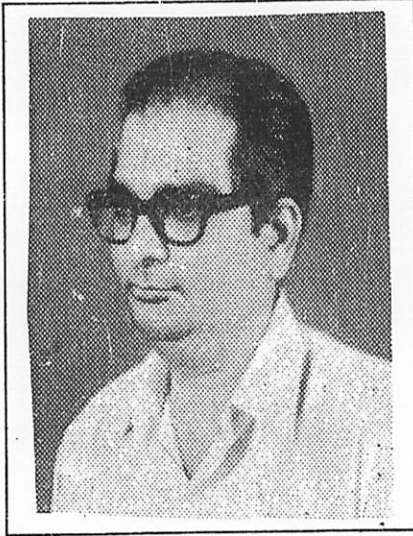
હું તને પ્રેમ કરું છું એમ વારંવાર કહેવું અશક્ય
છે કારણ કે તેમ કહેવાથી અનુભવું છું મને
નિરાધાર જાણે કોઈ વૃક્ષ પાનખરનું પાર્ણદીન,
એકલું અટૂલું કોયલ ના કલરવ વગર પણ તેની
પાસે તો છે શહ વસંતની અને મારી પાસે?
તેથી જ મારે જવું છે તારા થી એટલે દૂર કે
હું પહોંચી શકું મારી નજીક તેમ છતાં જીવન
ની કોઈ એક સાંજે આપણે મળી પણ જઈએ
ત્યારે પણ હું તને નહીં કહું કે હજુ "હું તને..."

-હિતેશ રાતડીયા, ટી. વાય. બી. કોમ

મારુ અસ્તિત્વ

એક દિવસ મારી આંખ મીચાઈ જશે કોઈ ને કીધા
વગર હશે છાપા ના કોઈ ખૂણે એની ખબર પણ
એની વેલ્યુ કેઈ નહીં હોય મારી હયાતી ની જેમ..
ભરાશે મારા વિના મારી સભા હશે એ ખુશી કે
આંસુની સભા પણ સમય થતાં જ એ સભા
વિખેરાઈ જશે મારા અસ્તિત્વ ની જેમ મારું
અસ્તિત્વ એ તો એક કાવ્ય હતું.
બીજા એ તો શું મેં એને નથી વાંચ્યું તેથી જ ઓ
પ્રભુ તું મને બીજું જીવન ના આપીશ પણ જો
આપવું જ હોય તો લાગણીઓ ન આપજે અને
જો લાગણી આપવી જ હોય તો વાચા ના આપજે
કારણ કે અહીં ચીસો પાડવા છતાં કોઈ સાંભળતું
નથી. -હિતેશ રાતડીયા ટી. વાય. બી. કોમ.

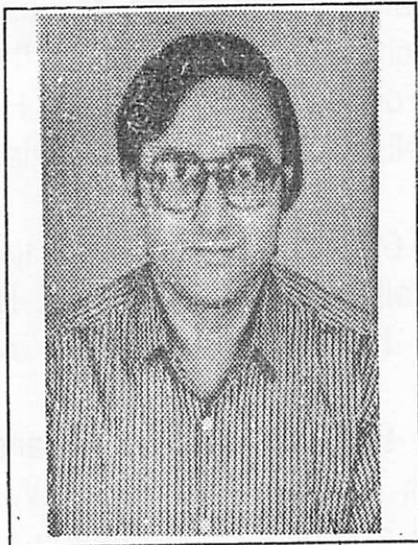
STAFF NOTES

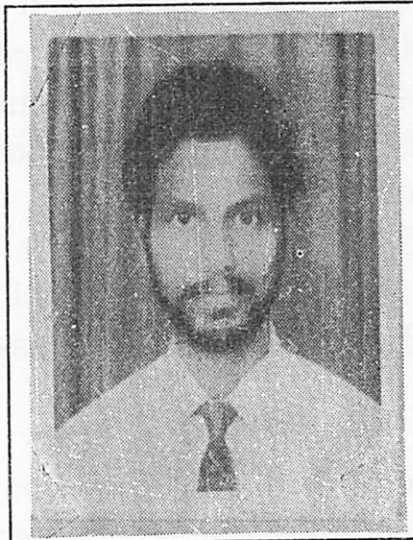
Prof. N. H. Kishnadwala retired as Head of the Accountancy Department, in June 1991.

He was born at Bharuch in Gujarat in 1931 and did his Matriculation from Bharuch in 1948. He joined Poddar college and graduated in 1952 from Bombay University. He became a Chartered Accountant in 1955. He joined Chinai College in 1965. He was at P. D. Lions College from 1978 as Head of Dept. of Accountancy till his retirement in June 1991. He was a Member of Board of Studies in Accountancy for six years, and its Chairman for three years. He was a member of Academic Council of Bombay University for three years. He was Chairman of Western India

Regional Council of Institute of Chartered Accountants for the year 1978-79 and president of Bombay Chartered Accountants society for the year 1980-81. He has been Co-author of various books on Book-keeping, Accountancy, Costing, Auditing and Income-tax. He is connected with various educational institutions in Bombay.

Prof. D. D. Shah The Accountancy Department saw the loss of another luminary when **Prof. D. D. shah** resigned in 1991. He had joined the institution in 1979 and was an extremely popular and inspired teacher till he left for better prospects.

Prof. Satish Naringrekar was selected from Bombay for the "All Maharashtra seminar in Book-keeping and Accountancy" conducted by the Maharashtra Board of Higher Secondary Education and organised by Principal, Shri Nulkar, Registrar, Tilak Maharashtra Vidyapeeth, Pune. He also received his M. Phil. degree in commerce this academic year.

STUDENT ACHIEVER

Miss. Rakhi Lahoti won the All Bombay Hindi Elocution competition conducted by the Maheshwari Yuva Mandal and went on to represent Bombay at the all-India Competition held at Hyderabad on 27th December, 1991. Keep up the good work, Rakhi.

CONGRATULATIONS TO SANDEEP M. MOR

or standing 2nd at T. Y. B. Com. at the University of Bombay in 1991. He received the highest marks at the University in Hindi (80%) and in computers (91%), and secured his rank with 477 marks out of 600. Sandeep has always been a meritorious student with a host of scholarships and awards to his credit. He has been the recipient of the National and College merit scholarships as well as the late Shri Mohanlal Tannan scholarship and the Lotus Foundation scholarship. He has received awards from the Lions club of Malad-Borivali, the Lions club of Malad (East) and the Giants club of Jogeshwari.

He passed his S. S. C. from Rajasthan with 75.6% marks and won the college merit Scholarship, in F. Y.J.C. He stood 3rd in college at both the F. Y. B. Com. (70%) and S. Y. B. Com. (60%). At present he is doing his C. A. Articleship at P. Bajaj & Co.

We are proud to have been the Alma Mater of this well mannered and diligent young gentleman and hope that he continues on his path of success. We wish him all the best in life and trust that he may prove a source of inspiration to other students of the institution.

ACHIEVERS MATHS OLYMPIAD

SUNIT A. GUPTA
F. Y. B. Ccom. B-66
90.91 Percentile

SOMESH ADUKIA
F. Y. J. C. C-1
83.46 Percentile

SUJATA SIVAN
F. Y. B. Ccom. F-29
80.19 Percentile

These students went for Maths Olympiad at IIT, Powai, held on 19th January, 1992. They were the toppers from our college. Congratulations.

हिन्दी विभाग

अभिकर्ता

१	गणेश गुप्ता	साहित्य, समाज तथा मानव जीवन	१.
३	सुजीत बैन	बहती हुई महंगाई के कुछ कदवे अभिभव	२.
४	शर्मा अंजनी	सुधारक	३.
५	उमेशचन्द्र यादव	चलता ही तो मैं जाऊंगा	४.
५	नीता कान्दले	माँ	५.
६	संजय बैन	संभवाति युगे युगे	६.
७	संजय मिश्रा	आत्म संरिष्टि	७.
७	संजय मिश्रा	अभिलाषा	८.
८	अनंदा विक्षकर्मा	हमारा श्राद्ध तान	९.
८	गणेश गुप्ता	कपडा	१०.
९	प्रशांत जगताप	ऐसा क्या होता है	११.
९	कल्पना तिवारी	वक्त	१२.

जन्मद्वारा-उन्मूलन से पूर्व का साहित्य जन्मद्वारा

से हीन जीवन बिना पतवार की नाव है ।

जीवन से तटस्थ साहित्य निर्जीव है और साहित्य

**‘दृष्टियाँ’ से देखें हैं
‘निम्नें भूँवें - भूँवें किमान
वह कैसे गाएँ गुण्य माने’**

से देखा है -

युग है । साहित्यकार सजग है, उसने अपनी आँखों है । आज का युग शोषण और आर्थिक संकट का समाज में घेतना भरता है, वह उसे सजग कर देता परिवर्तन जन-जीवन में आते गये । साहित्यकार के जीवन का साक्षी है कि कब-कब, कैसे-कैसे तो इतिहास से भी अधिक मूल्यवान है, वह जनता के कार्य-कलापों का संकलन मात्र है, किन्तु साहित्य इतिहास तो केवल घटना-क्रमों का, विविध व्यक्तियों निर्माण होता है । साहित्य किसी देश की आत्मा है समस्याओं को सुलझाने लगता है तथा साहित्य का जब भावुक हृदय अपनी खेवनी से जीवन की साहित्यकार जीवन से ही प्रेरणा लेकर लिखता है । अभिव्यक्ति के कारण भिन्नता ही सकती है । समस्याओं को हमारे समक्ष रख देता है, यद्यपि साहित्य अपने युग की समस्त जाटिलताओं को, समस्त अपने युग की घेतना का प्रतिनिधि होता है । उसका साहित्य के माध्यम से प्राप्त हो सकता है । साहित्यकार सजगता तथा संस्कृति का परिचय हमें उस देश के साहित्य की भूमिका :- किसी भी देश की

साहित्य से पृथक नहीं कर सकते । का है । हम साहित्य को जीवन से और जीवन को और जीवन का वही सम्बन्ध है जो शरीर और आत्मा जीवन की प्रतिछाया ही तो है, यह भिन्न ही । साहित्य में परिवर्तन भी आवश्यक है, क्योंकि वह तो मानव-जीवन का प्रतिबिम्ब होता है । समयावृत्त साहित्य रूप धारण करता है । अतएव साहित्य युग विशेष के युग की परिस्थिति के अनुरूप साहित्य विशेष

है ।

साहित्य और समाज में सीधा सम्बन्ध स्थापित होता जीवन से समाज प्रभावित होता है । इस प्रकार से साहित्य से जीवन प्रभावित होता है और झलकता है ।

रिति, परंपरायें धर्म और अधर्म आदि सभी कुछ और महाभारत' महाकाव्यों से उस युग की नीति-झाँकना नजर आता है । उदाहरण के लिये 'रामायण' विशेष में उस काल के मनुष्यों का जीवन स्पष्ट सम्बन्ध :- किसी भी देश के साहित्य के युग

कल्पना है ।

तीव्र करने की शक्ति है । जिसमें भाव-खालित्य है, उल्लासित कर हमारी भावनाओं और अनुभूतियों को सम्बन्ध हमारे हृदय से है, जिसमें हमारे हृदय को है । विविध अर्थ में वही सच्चा साहित्य है, जिसका मस्तिष्क से है परन्तु साहित्य का सम्बन्ध हृदय से ही इतिहास, भूगोल और अर्थशास्त्र आदि का सम्बन्ध अर्जित ज्ञान राशि का संघ किये गया है । यद्यपि समूह को साहित्य कहा जाता है जिनमें मानव द्वारा परिभाषा :- सामान्यतः उन सभी कृतियों के

साहित्य, समाज तथा मानव जीवन

अवहेलना कर रहा है।
को अधिक प्रधानता देना हुआ वह समाज की
व्यक्तिगत होता जा रहा है। व्यक्तिगत भावनाओं
आवश्यकता या मोह में साहित्य अब अधिकाधिक
उछाड़ फेंकने की चेष्टा करनी चाहिए। ऐसे की
में सहवचक होना, इस प्रकार के साहित्य को समूल
दूषित साहित्य जनता की मनोवृत्ति को गन्दी कर देने
मार्ग प्रदर्शित करने में असमर्थ होगा, ऐसा अश्लील
साहित्य यदि निम्न कोटि का है, तो जीवन का सच्चा
विमर्श रोशनी आत्मा के भेद खोलने लाते हैं।
उपसंहार :- साहित्य एक आलोक देता है,

**अंधकार है वही
जहाँ साहित्य नहीं है।
अंधा है वह देशजहाँ
साहित्य नहीं है ॥**

साहित्य की विशेषताएँ :- हृदय के कोमल तारों
को झंकृत करता हुआ हमारी मानसिक भूख मिटाता
है। साहित्य ही एक ऐसी शीतल स्वर्गीय छाया है,
जिसके नीचे बैठकर हम थोड़ी देर के लिये संघर्ष
जानत-संतप एवं पारस्परिक द्रोह - मोह को भूलकर
सच्चे सुख का अनुभव करते हैं। रूपको का उपयोग
या प्रधान करते हुए, साहित्य वस्तुतः जीवन रूपी
दुखी पर खिलता हुआ, उसकी समस्त साधना - सुश्रुति
को समेटे एक सुकामल सुमन के समान है। वह जीवन
- सीपी का मजल मोती है। साहित्य के बिना देश
अंधकारमय है, इसीलिए कहा गया है कि

प्रस्तुत करता है।
आत्मा के तारों को झंकृत कर देनेवाला मनोरंजन
लिए है किन्तु वह सस्ता मनोरंजन न प्रस्तुत करके
अधिकारी नहीं है। साहित्य मनुष्य के मनोरंजन के
जीवन, जीवन कहलाने का वास्तविक अर्थों में
प्रदान करता चलता है। साहित्य से अलग हटा हुआ
भावस्वीत से धीमा हुआ निरंतर ताजगी एवं स्वास्थ्य
के मानसिक कुंठाओं या उत्साहों को अपने निर्मल
साहित्य का एक मात्र लक्ष्य मानव-हित है। वह मनुष्य
उज्जवल एवं आनंदमय सृष्टि का निर्माण करता है।
रस को अपने अन्दर आकृष्ट करके एक नवीन
प्रकार कला या साहित्य भी मानव हृदय के समस्त
उज्जवल आनंदमय रूप में खिल सकता है। उसी
के समस्त रस को अपने में समेटकर एक नवीन
न्यायसंगत होगा। जिस प्रकार एक पुष्प अपने वृक्ष
साहित्य को आत्मा का 'सुमन' कहना अधिका
उपलब्ध हो जाय जो अपने आप में न समा सके।
संपर्क से ही एक प्रकार के आन्तरिक आनंद की
करता है वह सम्पूर्ण रूप से पूर्ण आभासित हो। उसके
कहा है क्योंकि मनुष्य जिस किसी वस्तु का निर्माण
बाणी की कविता या साहित्य को 'आत्मा की कला'
साहित्य की उपधातियाँ :- महाकवि भवभूति ने
परिस्थिति उसे आशक्त करती गयी।
अपने विश्वास और धर्म पर अटल रहा, पर
जीवन भर आर्थिक संकट से प्रस्त रहता और अन्त तक
मानिक प्रतीक 'गोदान' का निरीह पात्र 'हीरा' है जो
कर दिया। उस समय के कथकों की हीन दशा का
सारे समाज को अपने साहित्यिक कौशल से सजा
अमर कृति 'गोदान' का सृजन किया था। उन्होंने
अपने युग की परिस्थितियों से प्रभावित होकर अपनी
के अत्याचारों के वर्णनों से भरा पड़ा है। प्रेमचंद ने

दीर्घा, अपना निबंध यही समाप्त कर रहा है
 क्योंकि बोलचाल की शैली खत्म हो गयी है और नयी
 शैली के लिए तो मूहगाई से लड़ना होगा।

बढ़ती जा रहा है।
 लिखा था दवाइयों से मिलवट का प्रमाण दिन ब दिन
 था, एक युवाब जहर खाकर भी बच गया, और आगे
 पर भी डाल दें। समाचार पत्रों पर बड़ी हेडींग में छपा
 हैम अब एक नजर मूहगाई से आनेवाले फायदों

खाओ और नोट कमाओ
 र टैबल सोसायटी। जिसका एक मात्र उद्देश्य है घूम
 सोसायटी को जन्म दिया के जिसका नाम है अंडर
 दिन घटती जा रही है। इस मूहगाई ने एक नयी
 को ही ले लीए जिनके कपड़ों की लंबाई दिन पर
 अमीर लोगों पर नहीं पडा है। अब फेइनेबल लडकियों
 ऐसी बात नहीं है कि इस मूहगाई का असर

सामान्य ? ? ? अर्थ है मूहगाई का।
 तरह बढ़ती जाती है। हमारे देश में तो बजेट का
 प्रति वर्ष हमारे बजेट में वस्तुओं की कीमत पहाड़ की
 नेताओं के सारे खर्चों के लिए बजेट तो निरबहार है।
 बढ़ाया जायेगा उतनी अधिक कमाई होगी। अब इन
 जितना अधिक जोश। और देश की कर्मियों को
 भाषणों की आवाज पर निर्भर करती है, भाषणों में
 पर नेताजी मिल जाते हैं। अब इनकी कमाई तो
 और कौन सी अच्छी नौकरी होगी। आज हर नुकड़
 हुई है। अब इस मूहगाई के जमाने में नेता से बढकर

भारत वर्ष तो नेताओं का देश रहा है। और
 इन वर्षों में तो नेताओं की जनसंख्या में रेकार्ड वृद्धि

और दूसरा स्थान आयेगा 'नेताओं' का।
 और पाने की सूची में मूहगाई का स्थान सर्वोपरि रहेगा
 जाय तो खोने की सूची में तो सारा देश आ जायेगा
 वर्षों में क्या खोया ? क्या पाया ? का हिसाब लगाया
 लेने तो भी कितने को ? आजारी के इन चौवालीस
 अधिक जनसंख्या ने हिस्सा ले लिया है, अब इनम
 लगाए जा रहा है, परंतु इस दौड़ में तो आधी से
 । गरीब बेचारा 'रोटी' कपी इनम पाने के लिए दौड़
 भारत की जनसंख्या की तरह बढ़ती ही जा रही है
 सेवा बन जायेगा। आम जनता की परेशानियाँ तो
 तरह मूहगाई में बढ़ती ही होती रही तो जल्द ही टमाटर
 थी। परंतु अब यह एक फल बन गयी है और इसी
 ही ले लीए कुछ वर्षों पूर्व टमाटर एक मज्जी मात्र
 और भी जटिल होता जा रहा है। अब टमाटर को
 में मूहगाई कपी चककूर में फस गयी है जो प्रतिदिन
 तो इसमें अवरज की कोई बात नहीं है। आज जनता
 आज की परिस्थितियों में यदि ऐसा होता है,

है।"
 की कोमत में तो दस-बारह आदमी जोड़े जा सकते
 व्यक्ति बड़े ही सहज भाव से बोला "इन लकड़ियों
 कबिरान की और क्या ले जाया जा रहा है" वह
 व्यक्ति से पूछा "क्यों भाई इस जगह को प्रमशान से
 मुझे कुछ समझ में न आया, फिर मैंने उनसे से एक
 प्रमशान से कबिरान की और जा रहे थे। पहले तो
 कुछ लोग राम-नाम सत्य का बोलबाला करते हुए

बढ़ती हुई मूहगाई के कुछ कदम अग्रिम

उसने जिंदा प्रोत्साहनों द्वारा प्रोत्साहित किया था। उसने जो देखा वह अवगुनीय था। उसकी रूढ़ कांप गई।
 चाहते ही कि कुछ पृथ्वी के दर्शन कर हो। उसने ही तुम साहब ही परतु यह पृथ्वी नहीं है। क्या तुम भगवान ने साहब को बुलाया और समझाया कि भले अनिश्चित हड़ताल का नोटिस भगवान को भेज दिया।
 साहब पर मानसिकता का दावा ठोक दिया और बोला था। अब तो सभी एकजिंत हो गए। उन्होंने अव्यवस्था, घुस कालबाजारी और भ्रष्टाचार का डंटा। अब तो बात बर्द गई। साहब के अनुसर नहीं हुई थी। साहब ने सभी को व्यक्तिगत रूप से सामग्री सलामत थी। किसी फाइल पर कोई कारवाई कीटकों का प्रवेश वर्जित था इसलिए वहाँ की कामना जवाब नदारत। सभी फाइलें खोल ली थी। चूंकि ने सभी को बुला कर कामकाज के लिए पूजा। किन्तु मिले हैं। अब तो सभी की शामल आ गयी। साहब ने सभी वतप्रथम ही गए कि कैसे अजीब साहब तो साहब ने एक बड़ा लेक्चर पिला दिया।

उनका वहाँ प्रवेश वर्जित था। दो बजे तक सभी आए आया। मजिबयू भी मारने के लिए नहीं थी क्योंकि देख कर सकपका गया। एक बजे तक कोई भी नहीं म्यारह बजे चपरासी आया। वह साहब को बाहर बैठा ऑफिस पहुँच गए। किन्तु वहाँ सभी नदारत थे। छुट्टी का था। बाद में दूसरे दिन वे दस बजे अपने सहयोगियों के साथ प्रथम परिवच था। पहला दिन वे संभल गये, यह उनका अपने नये होते हैं आदि - आदि।

संसार

वहाँ के सभी कामकाज भारतीय सरकारी कामकाज के अनुसर हो रहे थे। उसके सदस्यों और उसकी पृथ्वी पर की इच्छा का सम्मान करते हुए उसे वहाँ का प्रधान बनाया गया था। उसे वहाँ छोड़ कर देवदत्त चले गये। उसने अपने संशयन का दौरा किया। वहाँ कुछ उक्तियाँ लिखी थीं जो इस प्रकार थी -
 "यहाँ आठ घंटे काम और आठ घंटे आराम होता है।" "परतु असल में बात यह थी कि दोनों काम एक साथ होते थे।" वे सभी दौरे अपने घर के लिए स्वतंत्र हैं।

इलाका भारत का प्रतिनिधित्व करता था। देवदत्तों से पता चला था। देवदत्तों ने बताया कि वह रफ्तार से हो रहे थे। परतु वह नहीं थी। ऐसा उसे काम भारत देश के सरकारी कामों की तरह मुक्त रहा है। उसने देखा कि सभी लोग मुक्त पड़े हैं। सभी गया है। उसे ऐसा लगा कि वह पृथ्वी की तरफ आ जाया है कि वह एक नरक की तरफ चला इसलिए उसे यह पता था कि वह स्वर्ग में ही जाएगा, उसने आजीवन कोई पाप नहीं किया था, लिखा।

उसे भी कर्मठ व्यक्तियों की जकरत थी। इसलिए बुला इसलिए उसे जवानी में ही ऊपर बुला लिया। शापद निर्धारित नियमों को तोड़कर बदलने की कोशिश करे भगवान की यह मंजूर नहीं था कि उनके द्वारा जिसे उसे स्वर्ग बनाने की कोशिश की थी परतु देवदत्त थे। वे उसे धरती के नरक से ले जा रहे थे। जो आदमी चला जा रहा था। उसके साथ दो

उमेश चन्द्र यादव
एस. वाय. बी. कॉम
F-94.

‘चलना ही तो मैं जाऊंगा’
चलना ही जाऊंगा मैं, राही इस बगिया का।
मैं तो एक खिलडी हूँ, राहें भरी मजिल हैं ॥
मुझे कहें लोग, मैं एक अनाड़ी हूँ।
पर क्या जाने वे, क्या भरी राहें हैं ॥
मजिल तो भरी गम हैं, मैं तो बस एक सफरी हूँ।
जाना इस दुनिया में यारों, एक बुनियादी चीज़ है।
मर जायेंगे वे लोग, जिनकी न कोई राहें हैं।
क्या जानेंगे वे लोग, दुनिया क्या होती है।
यार तो एक बहकवा है, मछली जाल में आया है।
क्या जानें वे प्रेम पुकारी, यार की क्या परिभाषा है ॥
यार-यार चिल्लाते हैं, दुनिया को वे दिखलाते हैं।
यार नहीं बिकता है, यारों बाजारों की चरलपहरल में ॥
यार तो बस एक साथ है, मानव उसकी काया है।
बस !...पही मार मैं खया हूँ, प्रेमी मैं कहलाया हूँ ॥
यह मानव का रोप धरा प, स्वार्थ - स्वार्थ पर खया है।
ना कोई प्रेमी है यारों, ना कोई है प्रेम पुकारी ॥
बस स्वार्थ यहाँ पर बसा हुआ है, स्वार्थ-स्वार्थ का साथ है।
जी जो भरे मानव गुम, यही दुनिया काया है ॥
कहते हैं जीयों ऐसे, दुनिया जीने को जानें।
मैं तो बस बगिया का राही, चलना ही मैं जाऊंगा ॥

नीता पी. काडल
एस. वाय. बी. सी. दालिया कॉलेज

वह नारी है बहुत खूबसूरत।
जैसे एक देवी की हो अमर मूर्त।
उसके दिल में है ममता, आँखों में प्यार।
उसीसे हमारे सुने जीवन में आ गई है बहार।
वह दुःख धैर्य से सहकर, आसूँ पी लेती है।
वह बस इस दुनिया में दूसरों के लिए जी लेती है।
उसके जब पर कभी नहीं कोई शिक्वा मिला।
अपना जीवन दूसरों के लिए समर्पित करके उसे क्या मिला?
दूसरों की खुशियों में शामिल होकर वह हँसती है।
दूसरों के दुःख में, उन्हें धैर्य-हिमाल देकर उनके साथ वह बसती है ?
मजिल तक पहुँचने के संघर्ष में उसका साथ है
चलते चलते थक जाए तो सहारा देने के लिए उसके सहारे
वाले साथ है।
उसी के कारण जीवन जीना हमारे लिए आसान है
क्योंकि वह हमारी दिलीपडकन से ज्यादा प्यारी माँ है।

माँ

— शर्मा अंजनी
S.Y.J.C.

अब उसने औरों को अपने जैसा बनाने की
कोशिश छोड़ कर स्वयं ही औरों के जैसा बनने की
कोशिश की। अब चारों ओर सुख था, शांति थी।
अब उसे अत्याचार, अनाचार दिखाई नहीं देते थे।
उसने बुरा देखना, सुना और बोलना बंद कर दिया
था।

देखा। देखा कि हिंसा, अत्याचार, अनाचार जीवन
के मूलमंत्र बन गए हैं। जिनकी पर औरों का राज
था। उसने भगवान से प्रार्थना की कि मैं न तो पृथ्वी
पर लोगों को बदल सका और न यहाँ पर ही सफल
हो सका। अब मुझे जीवन का सत्य पता चल गया
है। मैं काम करना चाहता था परंतु अब नहीं क्योंकि
काम करने के बावजूद भी मैं देश को शोषण,
अत्याचार, घुसखोरी से नहीं बचा सका।

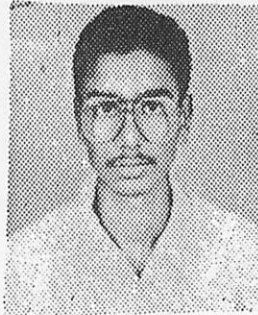
Prize Winners (Senior & Junior College)

Manish Mohnot
Best Boy

Aruna Jain
Best Girl

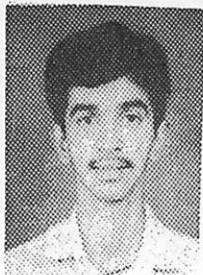
Allan D'Mello
Best Athlete Male

Neelam Dhole
Best Athlete Female

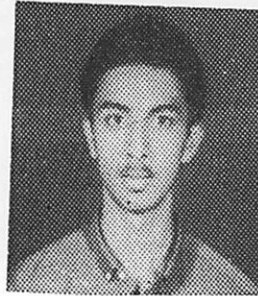
Rita Hemani
S. Y. B. Com.

Manish Chulawala
S. Y. B. Com.

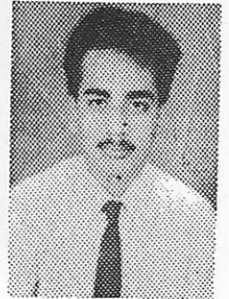
Yogita Shah
S. Y. B. Com.

Manoj Moorjani
T. Y. B. Com

Neetu Jindal
T. Y. B. Com.

Hitesh Shah
T. Y. B. Com

Rajan Menda
T. Y. B. Com

Vanita M. Jain
T. Y. B. Com

Vilesh Modi
S. Y. B. Com

Suhag Desai
T. Y. B. Com

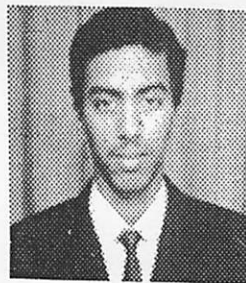
Vidyut Makharia
T. Y. B. Com

Sujeet Jain
S. Y. B. Com
Debate

Rajesh Dixit
S. Y. B. Com Eassy

Xavier Lobo
Best Boy Jr. College

Vishal Deorukhakar
Principal's Special Prize

Priti Kurani
F.Y.B.Com. (1st S.Y.J.C)

Seema Sharma
F.Y.B.Com.2nd S.Y.J.C.

Deepak Chokhani
F. Y. B. Com.

Laxmi Venugopalan
F. Y. B. Com.

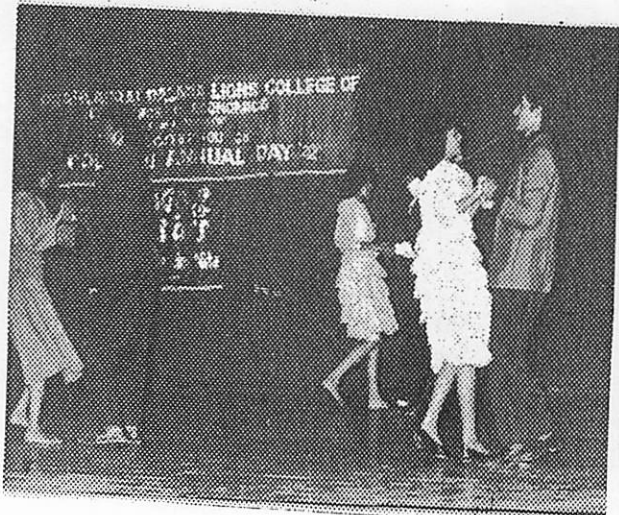

Sandeep Doshi
F. Y. B. Com.

Suchita Sharma
S. Y. J. C.

HIGH LIGHTS OF ANNUAL DAY

HIGH-LIGHTS OF A ANNUAL DAY

Chief Guest (Sr. College) Dr. Sitara Devi-Kathak Queen

Chief Guest (Jr. College) Dr. S. Sengupta-Director Haffkine Institute

Prithviraj Kapoor Trophy at IPTA for Best Production

Xavier Lobo Best student & Athlete of Jr. College receives his prize

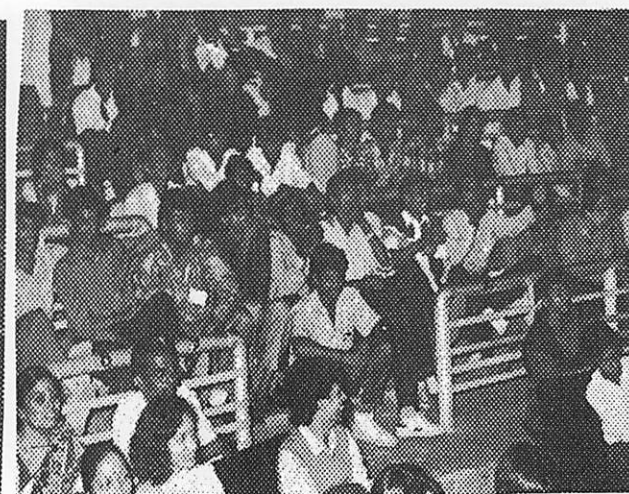

SAVAARI-Best Play at Inter collegiate one act play competition at Lalal ainatrai college

Vishal Deorukhkar Best Artist of Jr. College receives Prize from Jr. College chief Guest

HIGH LIGHTS OF ANNUAL DAY

लेता है अन्यथा वो जिनके पाँव कब में लटक जाएँ तो भी वह उनमें से एक टाँग घसीटकर राजनीति में लटका लेता है अन्यथा वो जिनके पाँव कब में भी लटका लेता है अन्यथा वो जिनके पाँव कब में भी लटक जाएँ तो वे कब की ही राजनीति मान लेते हैं और टाँग लटकाने का सुख लेते सब समय तक भोगते हैं। परंतु उनमें से किसी को इसका लम्बा जीवन जीने का मिलेगा, इसकी संभावना कम ही दीखती है। इसी कारण राजनीति में झूठ को मान्यता प्राप्त है और झूठ को सच होने का लालच देना है। दिल की बात होने तक न आ सके इसलिए लोगों की गर्दनो पर टाँटियाँ कसी दिखती हैं, गंद केवल दूसरे खाने में लुटका देने की क्षमताएँ इन्हें ज्ञात हैं। और ज्ञात है घोषणाएँ करना। ज्ञात है भाषण देना लेबे चौड़े। एक सुनिश्चित प्ये। जो टस से मस होने को राजी नहीं। वृक्ष नहीं। खंभा अटल। अटल भी बिहारी नहीं। टिका हुआ टिकत जो टिका रहे। अभीद ठूँठ। न इधर न उधरा न दाएँ न बाएँ। न उत्तर न दक्षिण।

अब चूँकि भारत स्वतंत्र है, जहाँ अभिव्यक्ति की स्वाधीनता प्राप्त है, लोगों के करीब आने के प्रयास में येन केन प्रकारेण भाषणों में धर्म को भी घसीटा की स्वाधीनता प्राप्त है, लोगों के करीब आने के प्रयास में येन केन प्रकारेण भाषणों में धर्म को भी घसीटा है। आज आम जन को दंत मंजन या आँखों के मनींजनन उसे हमारी राजनीति से प्राप्त हो रहा है। अंजन के बजाय मनींजन की जरूरत है। और ऐसा अजन के अजन को दंत मंजन या आँखों के मनींजनन उसे हमारी राजनीति से प्राप्त हो रहा है। अपने पद को अवमूल्यित कर राजनीति में हमारे प्रतिनिधि लोकतंत्र के अधकचरे ज्ञान, अभिव्यक्ति की स्वाधीनता के नाम पर सड़कछाप नरोबाजी और हिंसाचार के शिकार हो रहे हैं। हम मंत्रियों की छवि अपनी सहूलियत या मतानुसार बनाते या बिगाड़ते हैं। अब लोकसेवा के नाम पर ऐसा आदर्श प्रस्तुत हो रहा है कि जिसमें आदर्शी की टाँग कब में भी लटक

संभारना ही है

हमारा आदर

क्या समाज का व्यवहार है, एक बेवकूफ आधर है, जीते जी दिया न कपड़ा न ही दिया पेट भर खाना। उनके ही मरने पर हम देते हैं आद का दान और कई मीटर कपड़े घूँ ही कर देते हैं, कफन के नाम कुर्बान, क्योंकि मरने के बाद यह कुर्बानी उसके काम आयेगी, उसकी अथनागी बदन ठक जायेगी। जो जीते-जी दी गज कपड़े के लिए तरसता रहा, क्या, मरने पर सी मीटर कपड़े से उसकी वीस हंसी ? जो कमी न पेट भरकर जीते-जी खया हो, क्या मरने पर उसके पेट की दोष कमी वृद्धिगी ? हम लोग इस नियम का अड्डापर्वक पालन करते हैं, क्योंकि यही समाज का व्यवहार है, और हमें इसी समाज के आधार पर चलना है। जिंदगी कमी मौत का स्थान नहीं ले सकती है। मौत हमेशा जिंदगी से, उबा स्थान रखती है। जिंदगी जीते - जी सूखी रोटी, भले ही न खिला सकें परंतु मृत्यु हमें, मृत्यु के पश्चात उनको पिढागा खिलती है। जिंदगी भले ही खूशनसीब न हो, मौत हमेशा खूशनसीब होती है। मौत हमेशा खूशनसीब होती है ॥

आनंद विश्वकर्मा

कपड़ा

अब वास्तविकता का जमाना नहीं, कपड़ा है एक ऐसा आवरण, जिसने बदल दिया समाज का वातावरण ॥ इस मुछौटे को पहन, बदल गए विचार जिससे करते लोग अस्वचार और दुस्चार। कपड़े में छिपी दुस्वला किसी को नजर नहीं आती क्योंकि कपड़े के आवरण से सभी बुराइयाँ छिप जाती। जनसंख्या वृद्धि के कारण हो गयी कपड़े की तंगी, जिसके कारण हो गयी जनता अथनागी। इज्जत बचाना हो गया मुश्किल क्योंकि कपड़े हो गये महीने, लोग पेट पहनना छोडकर, लो पहनने लेंगे, आ गये टी शर्ट और जीन्स बाजार में, जिससे वृद्धि हुयी व्यापार में, अगर कपड़ा है केवल आवरण तो क्या जरूरी है उसका विस्तृत विवरण। पहले कपड़ा केवल जरूरत थी, आज कपड़ा फैशन हो गया है, हम जरूरत से फैशन में आ गये हैं, और लोगों को कपड़े की परिभाषा सिखा गये हैं। आज कपड़ा आदमी का टैड मार्क हो गया है, जिससे हम आदमी की पहचान कर सकते हैं। आज कपड़ा आदमी का स्टैड ऑफ लीविंग का परिचायक है। मैं आपसे पूछता हूँ कि - क्या ऐसा कपड़ा पहनने लायक है। हम जो कपड़ा आज पहनते हैं, उसमें से समारी मर्यादा और इज्जत साफ झलकती नजर आती है। हमें वह दिखे न दिखे, दुसरो को नजर दिख जाती है ॥

मनोश गुप्ता

२१ व्या शतकातील प्रतिज्ञा

भारत माझा देश आहे.
 सारे भारतीय माझे मतदार आहेत.
 माझ्या खुरीवर माझे धेम आहे.
 (आधाराम गधाराम ने बनलेल्या)
 माझ्या पक्षाचा मज आभिमान आहे.
 मंजी होण्याची पंजता माझ्या उंगी यावी
 म्हणून मी सदैव प्रयत्न करीन.
 मी माझ्या पालकांची गुंलजनांची
 आणि वडिलदास्यांची

दर पाव वर्षांनी आढवण करीन.
 निवडणुकीच्या वेळी प्रत्येकाशी सौजन्याने वागेन.
 माझा पक्ष (आधाराम, गधाराम),
 माझी खुरी यांच्याशी निळा राखण्याचा
 मी प्रयत्न करीत आहे.

माझ्या कुटुंबाचे व नातेवाईकांचे कल्याण
 व त्यांची समृद्धि यांचे माझे

सौख्य सामावले आहे.
 जय-अहं

प्रशांत जगतात दितीय वर्ष.

प्रार्थना

काळजी घ्या, काळजी करू नका,
 धेम द्या, धेम विवृ नका,
 कोणाशीही बोल, शडक्यात बोल

बोल्यापूर्वी विचार करा,
 बोलून विचारात पडू नका
 मन मोकळे सोडा,
 जीप मोकळी सोडू नका,

हात चलाख असू द्या,
 हात चलाखी करू नका
 वाघाप्रमाणे बळ ठेवा,
 वाघाप्रमाणे वागू नका,

निदिरांना जागे करा,
 निद्राधीन होऊ नका
 संधी शोधा, संधीची वाट पाहू नका,
 संकटाला संधी माना,
 संधीला संकट समजू नका,

उपड्या डोळ्यांनी जग पाहा,
 आंधळे होऊ नका
 जगाला वेडे करा,
 परतू स्वतः वेडे होऊ नका

शैशाली म. कांबळी

T.Y.B.Com.)
 B-111

वशीला

बधावं विश्व वशीला लगती
 नसेल तर आम्ही बाद होती
 पावलोपावली लाच घेऊन
 हजारो आयुष्य बर्बाद करतात
 देणारेही सरास देऊन
 'ती मी नकंठ' म्हणत असतात
 फाडोडिव ओझ घेऊन
 आम्ही मात्र भटकत असतो
 पोटपुरती भाकरी
 सगळीकडे शोधत असतो
 महागाईच्या भडी मध्ये
 क्षणीक्षणाने जळत निघतो
 शेवटी पाहू विश्व वशीला लगती
 नसेल तर आम्ही बाद होती.

शीला अनंत कोठेपाकर
 S. Y. J. C.
 (C)

दुलकावणी

अमाख्यादीत आकाशाच्या
 भविष्य आश्वासनावर विश्वास ठेवून
 मी शेताल भाकरी घेतली
 पण मला दुलकावणी देऊन
 सोने घेतल्या शेतारव तो बरसला.

प्रशान्त पालकर

स्वप्नातील दुःख

वास्तवातील दुःखाला स्वप्नाची जोड
 स्वप्नातले सुख करत दुःखाची तोंडमाड
 स्वप्नाच्या रम्य नगरीत असते सुंदर घर
 रेशमाच्या पलंगावर रेशमीच चादरी
 सुखही रेशमी आणि दुःख ही रेशमी
 निस्वाप्नी माणसाची नगरी
 प्रत्येकाला आपआपली पाडी
 दुःख-मत्साराच्या गुहेला भली मोठी शिळा
 रेशमाच्या मेषात आपुलकीचा सागर
 पण सारेच कसे क्षणभंगूर
 सुप्त्याच्या पहिल्याच किरणाने
 पळते दूर दूर
 तेच सुप्तचे किरण
 वास्तव घेऊन येतात
 फक्त कडेची स्वप्न
 विरघळलेली असतात

अधावरी M. राजन
 T.V.B.Com C-109

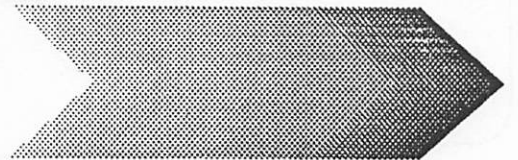
कविता

लाडकी मुंबई
 पण, हिस्की, रिक अज गणो
 नाचत नाचत धुंदल जवानी
 भुश्याया या तणाशासाठी
 नदले आठवे रंग-राणी
 धनिकाचे या स्वागत करण्य
 'लाडकी मुंबई' सगळी आहे
 पण गारिबापराची दोन विटवी
 वृंल अजूनही विखली आहे.

T.V.B.Com.C-113

सुधाकर तेंपुळे

ती कोण होती ?

धनव्द संबंध अवघ्या दोन मिनिटांत व्दिसे होते. अगदी कायमसे आता ते परत जोडण कदापि शक्य नव्हतं. चूकून जरी ते जोडलेही गेले असते तरी कसेबसे दोन दिवसांपूर्वीचेच, आणि आधीसारखे जुळलेही नसते. किती श्रेम केले होते ती तिच्यावर ! प्रथमक्षणी पाहताच मला ती खूप आवडची होती.

घरी जरी ती माझ्यापासून दूर असली तरी बाहेर जालाना या दोन महिन्यांत ती माझा हात सोडून कधीही कुठे गेली नव्हती. तिची ती दोन महिन्यांची साध एवढ्या लवकर आणि अशा तऱ्हेने सुटले असं मला स्वप्नातही कधी दिसले नाही. म्हणूनच या गीट्टीचं मला जास्त वाईट वाटतं.

सांगातच तापच एवढंच की, तुम्ही कधी कुणावर एवढं प्रेम करू नका, जेवढं ती माझ्या 'प्रियशीवर' केले होते. नाहीतर तुम्हालाही माझ्या इतकं दुःख भोगावं लागेल आणि मग पश्चाताप होईल.

आज या जगात ती नाही. तरीही त्या अविस्मरणीय प्रसंगाची आठवण मला आहे. आम्ही एकदा पुण्याला गेले होते. तेव्हाच माझी आणि तिची गाठ पडली. तिला पहिलाक्षणीच माझ्या ती इतकी मनात भरली की, ती तिला पसंतही केले. आणि माझ्यासच तिचं आमच्या घरात स्वगतही झालं.

एके दिवशी आम्ही (ती आणि मी) फिरायला गेले होते. परतताना जोरचं वादळ आले. ती खूपच नाजूक असल्यामुळे मला तिची खूप काळजी वाटत होती. अखेर मला ज्याची भिती वाटत होती तेच झालं. दुर्दैवानं त्या वादळी वाऱ्यात ती जखमी झाली. काही क्रवचसं झाली त्यामुळे घरी परतताना माझा वेदना अगदी रडवलेला आला होता. डॉक्टरांकडे नेऊनही काही उपचारां झाला नाही. तिचं सारं सौंदर्य लोप पावले होते. अखेर जड अंतःकरणाने मी तिला निरोप दिला.

समाळयानी माझी समजत घालली. पण मला, तिला विसरण कठिण होते. त्या दोन महिन्यातील आमचे

माझी आई अजोब
कधी बोलत नाही
कितीही रडले तरी
जवळ येत नाही
कितीही केले व्हड
तरी पुरवत नाही
या साऱ्याच कारण
तूच आहेस देवा
माझी आई व्हड्याघरी
याचा मला हेवा
खरं सांगू पुन्हा कधी
असं करू नकोस
फोटोतली आई माझी
कुणाला देऊ नको
मंदा लोडे

नव्हता हेक स्वप्न बघण्याचा
तरीही स्वप्न पहात होते
नव्हता अधिकांश व्हड्यावर
तरीही ती बजावत होते
नव्हतास तू माझा तरीही
तुला आपले मानत होते
नव्हता सर माझ्याकडे
तरीही प्रीतीचं गाणं गात होते
जाणीव झाली. याची
पण माझी मीच हारले होते
होता माझ्या समोर रस्ता
आणि रस्त्याला जोडणारा रस्ता
कधीही न संपणारा
वाहत होते एकटीच मी
व्हड्यापेवजी विचारांच्या वादळाला धुकन
सुधा नारकर (T.Y.B.Com)

०००

००

जेका मंगळच उदय बनत

दिपली गरड

अविरत कव्तर, प्रयत्न करत
अशीच मी थांबत राहिन
कुणी सांगाव ? कदाचित पुढेच
मंगळच मला मिळून जाईल.

मला मीठ कायचय खरं
नावा केपल्ले थायचय खरं
पण फक्त तिथेच थांबायच नाही.
मला आवडेल थायण
मला आवडेल कव्तर करण
मला आवडतील प्रयत्न
मग ते निष्फळ ठरले तरीही.
म्हणूनच मला आवडत नाही थांबण
मला आवडत नाही विसावा
मला आवडत नाही रंगाळण
यशा शिखरावर असले तरीही
कारण, शिखरावरच विहरण, विहरण नसतच,
तो खरा आनंद नसतोच
ते असले फक्त हेसे
इतरांच्या विटंबनेचे
म्हणूनच,
म्हणूनच मी थांबणार नाही
म्हणूनच मी विसावणार नाही
खाता आनंद उटणार नाही
खायक्षा

असेच थांबत असताना
यशाचे डोंगर पादाकांत होवोत,
असेच थांबत असताना
यामाचही मोठी होवोत.

आयुष्याच्या वाळवंटात
थांबत राहाणच पसंत करिन
मंगळच उदय मानून
खायच मी चिंतन करिन

उदय ठरवून थायण सृष्टी
कुठे तरी थांबत असत,
विसावा धेय्यासाठी तरी
ते ठिकाण शोधत असत.
पण, मंगळच जेका उदय बनत,
जेका थायणच आपल्या हाती असत.
विसावा शोधत राहिले तर
ते नजरेत नाही हरवत असत

मला आवडतं मंगळ,
मला आवडतं मंगळोपाठी थायण,
पोहोवायचं असतं ठिकाणावर,
पण ठिकाणच मिळत नसतं
तरीही मला आवडतं मंगळ

(F.Y.J.C. E)

अपूर्वा केशी

कारण आम्ही मोठे झाले ॥ ४ ॥

चोखन खाणे शोभत नाही

आता स्टिल जगत नाही

चोखन लडू खात होते

लाडवावा डबा पाडत होते

स्टिलवर उभे रहता होते

कारण आम्ही मोठे झाले ॥ ३ ॥

चिंत्ना बोरे घेत नाही

आता शाळेत जात नाही

चिंत्ना बोरे खात होते

गमत जंगल करत होते

तेव्हा शाळेत जात होते

कारण आम्ही मोठे झाले ॥ २ ॥

हड्ड धरून चालत नाही

आता रडणे शोभत नाही

बाहुला बाहुली खेळत होते

हड्ड धरून बसत होते

तेव्हा आम्ही रडत होते

कारण आम्ही मोठे झाले ॥ १ ॥

छान तर मुळीच नाही

आता आम्ही लहान नाही

आडवे तर प्राण होते

दिसायलाही छान होते

तेव्हा आम्ही लहान होते

कारण आम्ही मोठे झाले

सतीश रावबंदे प (T.Y.B.Com, B-50)

उडवून नेईल पंचतल शीलंघ मं ॥५॥

यातना या मनाच्या, येथल्याच मं

कालनिर्णय वा पंचाग बंध मं ।

आई एक मुक्तीचा क्षण बंध मं,

गुरफटले, तन-मन-धना भोवती ॥४॥

झाव गोष्टीन वेतावलं मला माझ्याच भोवती

घडल्या गोष्टीच, सारं काढायच

इतिहासाचा पुर जेम तेम सोडवायचा पण

माझ्याकडे आहे, मीच त्या प्रश्नांच उत्तर ॥३॥

हव्या. नकी त्या प्रत्येक गोष्टीच उत्तर

प्रत्येक लहान गोष्टीच गूढ केलच मीच

हो । कव्चांक केला आहे, स्वतःचाच

त्या प्रत्येक गोष्टींना कृतीत आणण ॥२॥

इतरांना झार्कन, मननं करणं

एखाद्या गोष्टीची जपवणूक करणं,

एखाद्या गोष्टीची खीज काढणं,

मी आणि मीच देव असले स्वतःला ॥१॥

साठाच क्षणीक्षणी ज्याचा तपशील

मी आणि मीच केला आहे साठा,

क्षणीक्षणी घडत असलेल्या गोष्टीचा

उच्चांक

आत्मना

विशाख हरिश्चंद्र देवकलकर S.V.J.C./C/18

पिऊन आपली स्वारी विजयकडे वळवली. माझे वडिल स्वभावाने अतिशय मनमिठाऊ, खेळकर तसेच वेळ आली तर कोणत्याही प्रसंगी कसलीही शकल लढवून होती. घेतलेले काम तडीस नेणे असे त्याचे स्वभाव विशेष आहेत. त्यामुळेच तर मी विजयला मुद्दाम माझ्या घरी आणले होते.

वडिलांनी त्याला माघेने जवळ घेतले. आणि

त्याच्या बुद्धिला पटेख अशा प्रकारचे प्रश्न विचारण्यास

सुरवात केली. सुरुवातीला ती चांगलच घाबरली

होता. मात्र माझ्या वडिलांची निरुत्क, प्रसन्न मुद्रा

पहून ती बोलयला लागली. अगदी मनमोकळे पणाने.

मी त्याचे हे संभाषण टप सुट्टा करून घेतले आहे.

कोठेही एखादा गदीविषयक कायकम असला की तिचे

ते त्याचे हृदय हेलावणारे बोल श्रौतजनाना केवळ

ऐकण्यासाठी नव्हे तर त्यांना त्यांच्या निद्रावस्थेने

खडबडून जाणे करण्यासाठी. हे त्याचे बोल मी पुढे

सादर करीत आहे.

“म. म. मी... मी... मला विशालने आणले खरे,

परंतु आता उशीर झाला आहे. मला या समजात नव्हे

समानाच्या या नात्यात किड्यासारखे आयुष्य

जगण्याचा तितकारा आला आहे. हे जगणे म्हणजे

नकारात्मन भयंकर आहे वृद्धी मला जाऊ नये. जाऊ

नये. असे म्हणून त्याने पळण्याचा प्रयत्न ही केली.

परंतु माझ्या पणानी त्याला पकडले व त्याला विलासा

दिला की ती जे जग हे आहे असे म्हणजे ते हे जग

नाही. त्यावेळी पणानी सांगितलेल आणखी एक

उदाहरण माझ्या हृदयाला भावले, “एकदा गिऊनी

शाळेत शिकवीत होते. त्यांनी एक पाठय कागद

फळ्यावर चिकटवला. त्यावर एक काळा चिपका

काढून मुलांना त्यांनी विचारले. की फळ्यावर मुलांना

क्याय चिपका असे

एरवी आपण जेव्हा गर्द विषयक व्याख्याने संदेश तसेच टी.व्ही. वरील कायकम पाहतो, ऐकतो किंवा गर्दवरील पोस्टर्स पाहतो तेव्हा आपणाला गर्दप्रस्ताविषयी कीव वाटते. वाईट वाटते. मात्र फक्त वाईटच. आपण त्यांच्याशी समरस होऊन त्यांना वाईटच घेत नाही. त्यांच्यासाठी दोन अर्थू टाळले. गर्दया मीठा साठा पकडून दिला म्हणजे हिमालय पर्वतच हादरवला असे नव्हे. गुमचे हे काय म्हणजे हिमालयाच्या तुलनेत झुंकीकण आहे झुंकीकण. या गर्दमुळे माझ्या जीवापाड मित्राच्या आयुष्याचा विध्वंस झाला. ती जे त्या रात्री मला मार्त रोड वर भेटला नसता तर ? ... काय झाले असते कुणाम ठाकक. ती चकक जीव त्यायला निघाला होता.

मला जेव्हा ती दिसला व आमची नजरानजर

झाली तेव्हा त्याने मला टाळण्याचा प्रयत्न केला. परंतु

त्याची एकूण त्या रात्रीची स्थिती बघून मला विचित्रच

वाटले. मी स्वतः त्याला हाक मारली व विचारपूस

केली. माझ्या घरी आणून त्याला चांगले कपडे व

खायला पायला दिले. ती त्यावेळी घाबरलेला होता.

त्याची ती वेद-यावरील अवस्था, हावभाव पाहून

माझ्या अंगावर शहारे आले. दाही मिशी वाटलेला

त्याचा ती वेदनाळ अवतार व माझा पूर्वीचा मित्र

विजय वळणू यात जमीन आसमानाचा फरक होता.

नाही हे पाहून त्याला जसे हाहायचे असेल तसे राहू

दिले. त्याच्यावर कसलीही जबरदस्ती केली नाही. ती

एका कोप्यात पडुडला. व वेगळयच नजरेने

आमच्याकडे पाहू लागला. प्रथम माझ्या लहान भाऊ

त्याला घाबरलेच होता. माझे वडिल घरी आल्यावर

मी त्यांना सर्व हलिकत सांगितली. वडिलांनी घरा

उत्तर दिले. कोणताही मूलमाउत्तर अर्थात एक शकल
 नाही. तेव्हा गुंथणी म्हणाले. गुंथला फक्त काळा
 ठिपका दिसतो का ? तो पांढरा कागद दिसत नाही
 का ? " अशाप्रकारे पृष्ठांनी गोष्ट सांगितली व नंतर
 सांगितले की त्याप्रमाणे आपले जग देखील आहे.
 आपण जगाकडे ज्या दृष्टाने पाहतो त्या प्रमाणे ते
 आपल्याला दिसते. जगात जर काळा ठिपकाच
 पहावयाचा झाला तर आपल्या जगातील वाईट
 गोष्टीच दिसणार मात्र आपण त्या काळ्या ठिपक्या
 भोवतालच्या पांढरा कागद पाहिला तरच आपण
 जीवनाची, जगण्याची मौज घेऊ शकतो "

या प्रपत्त्या वक्तव्याने विजयला एक वेगळ्या
 आत्मविश्वास वाटला. मग त्याने आपले मन उघड
 करण्यास सुरुवात केली.

"विशाल आणि मी एकत्र अकाराची पध्दत
 शिकत होतो. ती पध्दत माझी घराची आर्थिक
 परिस्थिती अगदीच काही वाईट नव्हती. मात्र माझ्या
 वडिलांचे अचानक देहावसान झाले. माझे वडिल
 जहानशा कारखान्यात कामाला होते. जवळचे असे
 नातेवादीक कुणीही नव्हते. आईचे आजारपण चालूच
 होते. जहानशाहीण तिसरी शिकत होती. अशावेळी
 घराचा भार अचानक माझ्या खांद्यावर पडल्याने मी
 मदतीसाठी याच समाजाकडे पाहिले. पैसे
 मिळवण्यासाठी मी काय केले नाही ? रस्त्यावरून
 हातागाडी चालवली, इमली व्हेली. मात्र घरात पैसे
 काही पुरत नव्हते. अगदी तीन माझी अवस्था झाली
 होती. माझे आजुबाजूचे मित्र मला चिडवीत होते.
 ज्यावेळी माझ्याकडे पैसे आसावे त्यावेळी ते माझ्या
 मागे कुठ्याच्या शेपटी प्रमाणे फिरत. आता ? "

मध्यव रडत रडत, म्हणाली "आजला काही
 काही दिवस अंधपटी रहावे जगाले. ज्यांच्या जवळ
 मी नोक्या मागितल्या त्यांनी घर साफ करून दे,
 मुलाला शाळेत पोचव अशी कामे करून घेतली.

नोकरीची आठवण करून देताच बाहेरचा रस्ता
 दाखवला. अशावेळी माझा एक मित्र भेटला टोनी.
 टोनीने मला सुरुवातीला मदत केली. मी जाचार होतो.
 मला गर्दचे व्यसन जडले. सुरुवातीस ती मला का पैसे
 द्यायचा हे माझ्या नंतर लक्षात आले. मी पूर्णपणे
 गर्दच्या आहारी गेल्यावर ती मला चोऱ्या करण्यास
 धाडू जगला. ते माझ्या संस्कारात बसत नव्हते. मात्र
 मी गर्दसाठी जाचार होतो. मला गर्दचीना जगतोही
 घेईना, घराच्या चिंतेने मरतोही घेईना. आता तर मी
 साफ कशे झालो होतो. मला कोणी घराच्या दारात ही
 उभे करत नव्हते. पूर्वीचे जेने मित्र भेटले की लोंड
 दाखवण्यासही लज वाटत होती. त्यात माझ्या
 आईचाही मरून झाला. माझ्या घर तर आभाळच
 कोसळले. माझ्या पाठीवरील लज नाहीसे झाले होते.
 आणि अशा या कुर संमानात, लंडनच्या समाजात
 मला आयुष्य काढायचे होते. मी काय करणार होतो.
 बहिण एकटीच घरात असताना असा घराबाहेर
 पडले. कशे झाल्याने काम करता येत नाही, घांरी
 ही करता येत नाही. टोनीने गर्द देण्याचे देखील
 नाकारले. मला जीवन असहा झाले. आणि मी तडक
 रेल्वे फाटकाकडे जीव देण्यासाठी निघालो तर रस्त्यात
 माझा जीवला मित्र विशाल भेटला. व मी येथे आलो.
 मला जाऊ द्या हे. मला कोणाचाही भार होऊन
 राहणे ठेवणार नाही, मला जाऊ द्या. "

पण माझ्या वडिलांनी विजयला धीर दिले.
 त्याच्या बहिणीला घरी आणले. विजयचे नाव गर्द
 विरोधी संस्थेत 'मुक्तांगण' मध्ये नोंदवले. त्यावर
 उपचार केले. आज ती पूर्णपणे बरी झाला आहे. ती
 याची बहिण रेवती आमच्या घराचाच एक घटक
 बनून राहिले आहेत. आणि त्यांचे सुखीसमाधानी
 जीवन पाहून मला अतिशय आनंद होत आहेत. या
 आनंदाचे वर्णन शब्दात करणे अवघड आहे. हा माझा
 आनंद जगाच्या दृष्टाप्रमाणे नव्हे तर या विश्वाच्या
 चौकटीत न मावणारा आनंद आहे

बोधोपार्थक्यं प्रकृत्या

किंकिणिक्याया पक्षे बद्धे अणि नजरेची बोली की प्रेम, त्या खळखळ वहाणाच्या नट्याबद्धे, किं पणाना हेदयी असेल कर्ण. त्यालाही वाटतच असेल राहणारी ती बैरागी अगदीच शिक मनाचा किंवा आपण असेही कर्ण शकत नाही की दूर हिमालयत बंधनात ती एकमेकांशी बांधला गेलेला असतो. पण पुढी. जगत सर्वात श्रेष्ठ असलेल्या अशा या माणूस आपल्या माणसात राहतो तो याच प्रेम

(ते) करे ? प्रेम ही एक सहजावस्था आहे.

उपव्यथाया शहाणपणा किंवा वैदपणा (विन्ही क्णाल असताना जगाला कडला माणूस हे पुस्तक न प्रेमात यशस्वी होण्याचे फारसे, आता एकतात आकारक मूलपुष्ट असलेल पुस्तक येते. 'शीर्षक' एकतात असताना आपल्या समोर एक अतिशय नाही, नाही कर्ण चालणार नाही. कल्पना करूया आपणाला दगा देवून दुसऱ्याची होणार असते. प्रेमला मालमत्ता नव्हे ही, कधी तरी आपली ही मालमत्ता दडलेले असते, पण जास्त काळ टिकून राहणारी साठ्यांचा हेदयाच्या खोल कृपात हे गोट हेदस कडा आहे. आपण साठेच मान्य करू की आपणा मटकत असतो. प्रेम ही प्रत्येक आयुष्याची सोनेरी कसुरी मग आहे ज्याच्या शोधास माणूस जीवनामर अगदी मद्यात धोळून निवाल्या सारखी वाटते. हा तो शब्दांत ह्याच्या केवळ उच्चाराने देखील जीम कशी खरेच किती मायुर्प आहे नाही या अडच असती

प्रेमाचे अस्सल रूप बदले जावू शकत नाही. रुपकाचा साज घटविला, जड शब्दांनी गौरवे तेरी जखडून ठेवले जावू शकत नाही, तसेच कितीही निसर्गाचा निर्मितीला जसे वेगवेगळ्या संज्ञामध्ये

मवती करती म्हणजे प्रेमच करती की. कवीची निसर्ग करायला जवळे याना हे ! आपण साठेच हेदवरतार का केळ यानी हे ? स्वाधी पोटी ? छे ! देश प्रेमाने देशाला परकीय जखडवून सोडविणारे हे देश, बांध, काय ? हीडशी वर्षाच्या अथक परिश्रमानंतर आपल्या धाणाच्या ह्या मातेचे वास्तव्य म्हणजे प्रेम नव्हे अतिरत वर्षात करणाऱ्या आपले असंख्य गुरे पोटात वास्तव्य मूर्तिच नाही काय ? आपल्यावर प्रेमाचा काय, किंवा गुमची आमची आई काय ह्या सजक्या तेच केवळ प्रेम नव्हे. साने गुरेजीच्या श्यामची आई किंवा पुत्राच्या तळणीने पुत्राच्या तळणीवर केलेल, राहते. पुत्राच्या तळणीने पुत्राच्या तळणीवर केलेल, कोप्यात बसून गुमची करणारे प्रेमी युजिल उभे त्या, म्हणजे कि आपल्या नजरेसमोर, त्या प्रेमाचे कि आपल्या नजरेसमोर, त्या

प्रत्येकाला अधिका आहो जन्म सिद्धच म्हणाना. ठराविक वयागाटतील व्यक्तीची मवतेदारी नाहीय तो वगची म्हणजे गरीब किंवा श्रीमंत किंवा एका प्रेमाच रूप बदलत जाते. प्रेम ही कृप्या एका ठराविक नित्यता प्रेम जसे जसे वय वाढत जाईल तसे या प्रेम, प्रीत वयातील परिपक्व प्रेम आणि उत्तर वयातले बालपणात भाड प्रेम, तालवयातील उच्छेखल

झटत असतात.

मूलभूतया, ज्याच्यासाठी काही वेडी माणसे जीवनामर भावनांचा, 'अमृत कृम' म्हणजे, तर कृपा केवळ एक त्याला, 'नियतीने मानवासाठी तयार केलेला तरल वेगवेगळ्या अनुभवांवर अवलंबून असते. कृपा शोचते ते प्रत्येकाला त्याच्या आयुष्यात आलेल्या वृत्तन प्रत्येक जण वेगवेगळ्या प्रकारे करील कारण नाही, ती नजरेची आणि स्पर्शाची बोली आहे. त्याचे प्रेम ही तोंडाने पापटपची करणयाची भाषा

प्रेमा शिक्षा रंग कसा ?

कणतीही देखणी वस्तू तसल्या आवडते. दीव
होते ती वेदना आणि संवेदना एकच होतात म्हणून.
म्हणून वृत्ती जुळतात म्हणून मोजीची चीज जास्त पक्षी
आवडते. सातत्य टिकते ते विचार देखणे वाटतात
दिसणी, मीर अर्थान मध्यमच दिसतो म्हणून जास्त
नावीन्य आणि परिवच हा अवस्था एकमेकीच्या

करण्याचे, कारण ते केले जात नाही, होत असते.
सुचित करतात परंतु आजवर कुणी थांबलेच का प्रेम
लेल-मजून ही सगळी मंडळी प्रेमात पडण्याचे तोंडेच
पुण्या आहे. सीमा महिवाल, हिर-रांझा, शिर-पराह,
आपल्या भारताचा इतिहास या गोष्टीचा

पर हे एक नवी आसा
इतनाही समझ लीजिये ।
एक आग की दीया है ।
और इतके जाना है ।

संगत असतात
वाहिर ते करायला तयार असतात, आणि एकमेकांना
प्रेमात पडलेले प्रेमीर आणि वीरगना प्रेमासाठी
वेगवेगळ्या आशा आणि स्वप्न मनाशी बाळगून हे
औरच असतो कारण बरोबर असते उमलेले मन
लाकण्यात कुलुणाच्या प्रेमाचा मजा काही

जास्त रंगती कारण ती त्याच्या मनासारखी असतात.
वास्तव नाही परंतु माणूस वास्तवापेक्षा स्वप्नातच
व्हायला हवे होते. आपल्याला माहित असते, हे
चुटपुटते आणि वाटत रहात असे ! ह्यांचे मीलन
नटनटी या प्रेमभंग झाला की आपले मन उगाचच
जगात अगदी हळुवार बनतं. हेच बंधाना, पडक्यावरच्या
एरवी पाषाण वाटणारे हेदय देखील प्रेमाच्या

भगिनी प्रेम सगळी कडे प्रेमच प्रेम.
पौष्टीच आपणा सर्वांनाच निरमा आवडती. बंधुप्रेम,
कविता अस्तित्वात येते की त्याच्या निरमावरील प्रेम

C/113 T.V.B.Com
सुधाकर ना. तेंदळे

बरे.
जेव्हा आपण प्रेमाबद्दल बोलतो, लिहितो,
वाचतो, विचार करतो तेव्हा सगळ्यांच्या मनात हाच
विचार येतो, की समुद्रापेक्षाही अधीन असलेल्या
आकाशापेक्षा उदात्त असलेल्या हे प्रेम, शिक्षा रंग ती
कसा आहे ? पण नाही. त्याचे रंगशाधन ह्या जन्मात
ती शक्य नाही ! त्यासाठी आपल्याला अनेक जन्म
व्यावे लागतील. आता आपले साधे सुधे एकच उत्तर

ह्या आनंद गुंथला लाभेल.
जे पुन्हा मिळण्याची अपेक्षा न करता म्हणजे त्याचा
कितीही उधळती तरी लोप पावत नाही. प्रेम करा ज्या
प्रेम ही अशी एक मालमत्ता आहे जी मुक्त हस्ताने
प्रत्येकावर प्रेम करा. आपल्या शेजाऱ्यांवर प्रेम करा.
नाही. ते म्हणतात प्रत्येक गोष्टीत देव आहे,
संताची दिकवण ही आपण विसरू शकत
जगत नाही, प्रेमाशिवाय जगण शक्य नाही !

प्रसंग येतो, अशी ही एक वेळ येते, जेव्हा त्याला वाटू
समावलय. म्हणजे माणसांच्या आयुष्यात असाही एक
कर्तव्य त्या सगळ्यांचे सार ह्या एका ओळीत
मरणाचा त्यापुढे मगा पासून आपण जे प्रेम प्रेम
म्हणतात - क्षण एक पुरे प्रेमाचा । वर्षाव पडो
त्याच्या विविध छटांचे दर्शन करून दिलेच. गीर्विदाग्रज
कवी लेखकांनी ह्या प्रेमाचे भरपूर लाड केलेत,

अगदी वेगवेगळ्या अवस्था आहेत.
सिंलतय, असं समजावे. आकर्षण आणि प्रेम ह्या
सगुण साकारा पलिकडले सौंदर्य दिसतय, अनुभवायला
परिचया नंतरही व्यक्ती तितकीच प्रिय वाटली तर

वि
पी
के

त
न
पु
र
त
न

व
ग
ते

उ
ज
के
न

त

Prahladrai Dalmia Lions College of Commerce & Economics

LOCAL MANAGING COMMITTEE

1. Lion Dr. M. S. Ruia
2. Lion N. D. Oza
3. Lion S. J. Badlani
4. Lion Lalji H. Shah
5. Lion Rasik Doshi
6. Lion Ramniranjan Ruia
7. Lion Nathmal Garodia
8. Lion Sushil Podar
9. Lion Murarilal Sanghavi
10. Lion Kanhaiyalal G. Saraf
11. Lion Kailash Kejriwal
12. Principal (Mrs.) P. S. Baleri
13. Prof. A. M. Bhende
14. Prof. B. K. Patel
15. Shri P. N. Sharma